

II Kings

Hay Aat Ten Liblu

Hay Nangitudo' eten Liblu: mid nanginnilah ngadana, mu mid mapto' ya hiyay ohan Hudyun nipiyuy ad Babylon ta himbut hidi.

Hay Nangitud'anan ten Liblu: nan Hudyu.

Hay Aat ten Liblu: nan Liblu an I Kings ya nan Liblu an II Kings ya na'ohhan libluh din penghana, ya hi Jerome an ohan lala'in nangibalin hi Hapit Apo Dios hinan hapit di iRome di nangilahin ta nagodwa.

Hay Pohdon nan Ngadan ten Liblun Ibaga: nan a'ali.

Hay Gutud hi Nangitud'anan ten Liblu: hidin numbattanan di 597 B.C. hi engganah din 538 B.C.

Hay Teman ten Liblu: hay inat nan a'alid Israel ya nan a'alid Judah an nangunud (unu agguy nangunud) ay Apo Dios.

Hay Outline ten Liblu:

Hay aat nan a'alih appit hi IGGID hi un hagan-gon di buhu'an di algaw hinan nagodwaan di pumpapto'anda (1:1—17:41)

Nan Alin hi Ahaziah (1:1-18)

Nan Alin hi Joram (2:1—8:15)

Nan Alin hi Jehu (9:1—10:36)

Nan Alin hi Jehoahaz (13:1-9)

Nan Alin hi Jehoash (13:10-25)

Nan Alin hi Jeroboam II (14:23-29)

Nan Alin hi Zechariah (15:8-12)

Nan Alin hi Shallum (15:13-16)

Nan Alin hi Menahem (15:17-22)

Nan Alin hi Pekahiah (15:23-26)

Nan Alin hi Pekah (15:27-31)

Nan Alin hi Hoshea (17:1-41) — napa"ih ten
pumpapto'an hidin 722 B.C.

Hay aat nan a'alih appit hi AGWAN hi un hagan-
gon di buhu'an di algaw hinan nagodwaan di
pumpapto'anda (8:16—25:30)

Nan Alin hi Jehoram (8:16-24)

Nan Alin hi Ahaziah (8:25-29)

Nan Queen an hi Athaliah (11:1-21)

Nan Alin hi Joash (12:1-21)

Nan Alin hi Amaziah (14:1-22)

Nan Alin hi Azariah/Uzziah (15:1-7)

Nan Alin hi Jotham (15:32-38)

Nan Alin hi Ahaz (16:1-20)

Nan Alin hi Hezekiah (18:1—20:21)

Nan Alin hi Manasseh (21:1-18)

Nan Alin hi Amon (21:19-26)

Nan Alin hi Josiah (22:1—23:30)

Nan Alin hi Jehoahaz (23:31-35)

Nan Alin hi Jehoiakim (23:36—24:7)

Nan Alin hi Jehoiachin (24:8-17)

Nan Alin hi Zedekiah (24:18—25:30) —
napa"ih ten pumpapto'an hidin 586 B.C.

Hay Aat da Elijah ya nan Alin hi Ahaziah

¹ Ya unat goh natoy hi Ahab* an alid Israel ya
ni'gubat nan tataguh ad Moab hinan i'Israel.

² Ya heden nihukat an alid Israel an hi Ahaziah†
an imbaluy Ahab ya nagah hinan miyadwan
galaduh nan abungnah ad Samaria, ya nipuhit
hinan way al'altin nan abung, at nidugah di

* **1:1** Natoy hidin 853 B.C. Hay nun'alianad Israel ya hidin 874-853
B.C. † **1:2** Hay nun'alianad Israel ya hidin 853-852 B.C.

hugatna. At hennagna nan baalnan inalinan diday, “Umuy ayun Ba'al-Zebub‡ an dayawon di i'Ekron ta hamadonyun hiyah un umadaog tun hugat'u.”

³ Mu hede goh an gutud ya inalin nan anghel Apo Dios hinan propetan hi Elijah§ an iTishbe di, “Umuy'a ta eka damuwon daden baal han Alin hi Ahaziah ta alyom ay diday, Anaad ta umuyyu bagan hi Ba'al-Zebub an madayaw ad Ekron? Un mah mi'id di Dios ad Israel? ⁴ At dumalat henen inat nan Alin hi Ahaziah ya umuymu alyon ay hiyah, Hay inalin Apo Dios ya adi umadaog nan hugatmu ta hiyah iyatoymu.” At immuy mah hi Elijah an nanamun dida.

⁵ Ya unat goh numbanggadda din hennag nan ali ya inalin han alin diday, “Anaad ta numbangngad ayu?”

⁶ Ya inaliday, “Wada han lala'in immalin nana-mun da'mi, ya inalinay, Mumbangngad ayuh nan alin nannag ay da'yu ta alyonyun hiyah, Hiyah te hinapit Apo Dios an inalinay, Un mah hay nomnomom ya un mi'id di Dios ad Israel, at hiyaat un'a munhonag hi umuy an mangibagah aatmun Ba'al-Zebub an madayaw ad Ekron? At dumalat

‡ **1:2** Hiyah ohan bulul di iPhilistia (bahaom nan footnote di Judg. 10:6 ta innilaom di udumnan bululda). Hay immannung an ngadan ten bulul ya hi *Ba'al-Zebul* an hay ibalinana ya *hi Ba'al* ya *imbaluy di ali*, mu hinukatan nan Hudyuy ngadana ta hi *Ba'al-Zebub* ta hinhannulonda nan bulul di iPhilistia ti hay ibalinana ya *apun di lalog*. Palpaliwan ya naluman goh di ngadanah nan Hudyu ti nan ugalin di lalog ya gunda umuy hi ta"i at numbalin hi *apun di ta"i* (bahaom nan Mat. 12:24). § **1:3** Hay nuntamuanad Israel ya hidin 875-848 B.C.

nan inatmu ya adi umadaog nan hugatmu, at umannung an matoy'a."

⁷ Ya inalin nan alin diday, "Hay umatan ne udot han lala'in immalin nanamun da'yu?"

⁸ Ya inalidan hiyay, "Hay aat di lubungna ya nadutdutan* ya lalat di bol'ohna."

Ya inalinay, "Henen lala'i ya inila' an hi Elijah an iTishbe!"

⁹ At hennag goh nan aliy ohah nan kapitan ya naleman tindaluna ta umuydan Elijah. At nunti'iddan immuy, ya inah'upandan inum'umbun hinan duntug, ya inalidan hiyay, "He"an muntudtuduh nan Tugun Apo Dios ya inalin nan ali ta mundadyu'a ti impa'ayag da'a!"†

¹⁰ Ya tembal Elijah din inalin nan kapitan an inalinay, "Gulat ta ha"in ya muntudtudua' hinan Tugun Apo Dios at malmuy apuy an malpud daya ta gohbon da'a ya nan naleman tindalum!" Ya nalpu tatagwad daya din apuy, at genhobna hiya ya din naleman tindaluna.

¹¹ Ya hennag goh nan aliy ohah kapitan ya din naleman tindaluna ta immuyda goh ay Elijah. Ya inalin din kapitan ay hiyay, "He"an muntudtuduh nan Tugun Apo Dios ya inalin nan alin he"a di,

* **1:8** Itudun Zech. 13:4 an hiyah ne lubung di propeta (ba-haom goh nan Mat. 3:4 ti hiyah ne goh di lubung John an Mumbonyag). † **1:9** Kinulug nan tataguh din penghana an gulat ta waday mangidut hinan ohan tagu mu mapilitan ya binangngadnay idutna at ma'aan, at mid nappuhih ma'at hinan na'idutan, at mid al'ali. Unu gulat ta adina ibangngad at patayonda hiya ta paddungnay mapatoy goh nan idutna, at mid al'alih nan na'idutan. Mid mapto' ya penhod Ahaziah an ipapatoy hi Elijah ta ma'aan di paddungnay idutna ta adi matoy hiya.

Punnaudom an mundadyu ti impa'ayag da'an hiya!”

¹² Mu tembal Elijah an inalinay, “Gulat ta ha”in ya muntudtudua' hinan Tugun Apo Dios at mal-muy apuy an malpud daya ta gohbon da'a ya nan naleman tindalum!” At nalpu tatagwad daya din apuy Apo Dios, ya genhobna din kapitan ya din naleman tindaluna.

¹³ Ya hennag goh nan aliy din miyatlun kapitan ya din naleman tindaluna, ya nunti'iddah wadan Elijah, ya immuy an nunhippih nan in-ayungan Elijah, ya pimagmagoh an inalinay, “He”an muntudtuduh nan Tugun Apo Dios ya ehmo'ana' ni' ya tun nabonglen tindalu' ta adi da'mi patayon! ¹⁴ Inila' an din apuy an nalpud daya di numpanghob hidin duwan kapitan ya din hinnanaleman tindaluda, at hiyanan ad ugwan ya hom'on da'mi ni' ahan ta adi da'mi patayon!”

¹⁵ Ya inalin nan anghel Apo Dios ay Elijah di, “Mi'dadyu'an hiya, ya adi'a tuma'ot.” At nala"uy mah hi Elijah ta ni'dadyu ay hiya ta umuydah nan ali.

¹⁶ Ya unat goh nidatongda ya inalin Elijah hinan aliy, “Umat hituy hinapit Apo Dios an inalinay: Anaad ta nunhonag'ah nan baalmu ta umuyda bagan hi Ba'al-Zebub an madayaw ad Ekron? Undan mi'id di Dios ad Israel hi pangibagam? At dumalat henen inatmu ya adi umadaog nan hugatmu an hiyay iyatoymu!”

¹⁷ At natoy mah din Alin hi Ahaziah an nipa'annung din inalin Apo Dios ay Elijah an propetana. Ya dumalat di ami'id di lala'in

imbaluy Ahaziah ya hi Joram[‡] an hi aginay nihukat hi nun'alih din miyadwan tawon* hi numpapto'an Jehoram an hina' Jehoshaphat an alid Judah. ¹⁸ Ya an amin din ina'inat Ahaziah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

2

Hay Timmuluwan Elijah hi ad Abuniyan

¹ Ya nadatngan di algaw hi pangawitan Apo Dios ay Elijah hidid abuniyan, mu hay mangedak ay hiya ya din mun'alibuddabud an dibdib. Ya heden gutud ya wah di da Elijah ay Elisha* hinan dalan an nalpudah ad Gilgal. ² Ya inalin Elijah ay Elisha di, “Al'alu'o' ni' he"a ta mihina'ah tu ti ten honogona' ay Apo Dios ta umuya' hi ad Bethel.”

Mu inalin Elisha ay hiyay, “Intulag'un Apo Dios ya umat goh ay he"a an adi' ahan he"a taynan!” At nuntunudda mah an duwan nundadyuh ad Bethel.

³ Ya na'amungda din do'ol an propetan den babluy, at immuydan Elisha, ya inalidan hiyay, “Inilam nin an ad ugwan an algaw di pangawitan Apo Dios hinan ap'apum ay he"a?”

‡ **1:17** Nan ohan spellingna ya *Jehoram*. Mu gapu ta wada goh di ohan Jehoram an ali an nibaag eten verse (an nan imbaluy nan Alin hi Jehoshaphat ad Judah) at ma'usal heten spelling ta ma'innilay nun'abhiwanda. Hay pohdon daten duwan ngadan an ibaga ya *nabagbagtuh Apo Dios*. § **1:17** Hay nun'alianad Israel ya hidin 852-841 B.C. Ya hiyay pogtang Ahaziah an natoy. * **1:17** Unu hidin 852 B.C. * **2:1** Hay nuntamuana ya hidin 848-797 B.C.

Ya inalinay, “Oo, inila'. Mu bo'on hene ul'ulgudon tu'ud ugwan.”

⁴ Ya inalin goh Elijah ay Elisha di, “Mihina'ah tu ti ten honogona' ay Apo Dios ta umuya' hi ad Jericho.”

Mu inalin Elisha ay hiyay, “Intulag'un Apo Dios ya umat goh ay he"a an adi' ahan he"a taynan!” At nuntunudda goh an immuy ad Jericho.

⁵ Ya na'amung goh din do'ol an propetad Jericho, ya immuyda goh ay Elisha, ya inalidan hiyay, “Inilam nin an ad ugwan an algaw di pangawitan Apo Dios hinan ap'apum ay he"a?”

Ya inalin Elisha ay diday, “Oo, inila'. Mu bo'on hene ul'ulgudon tu'ud ugwan.”

⁶ Ya inalin goh Elijah ay Elisha di, “Mihina'ah tu ti ten honogona' ay Apo Dios ta umuya' hinan Wangwang an Jordan.”

Mu inalin Elisha goh di, “Intulag'un Apo Dios ya umat ay he"a an adi' ahan he"a taynan!” At nuntunudda mah an duwan umuy.

⁷ Ya waday naleman propetan nangunud ay dida, ya timma'dogdah nan dammang di timma'dogan da Elijah ay Elisha hinan pingit di Wangwang an Jordan. ⁸ Ya inaan Elijah din lubungna, ya lini'upna ta inhaplatnah din danum, at natob'a' an nunhiyan an nun'ida'ligdah nan numpinangngel, at nan mamagan lutay dinalan da Elijah ay Elisha an bimmad'ang.

⁹ Ya unat goh nalpah an bimmad'angda ya inalin Elijah ay Elisha di, “Hay pohdom hi idat'un he"a ya unna' makak?”

Ya inalin Elisha di, “Ipabnohmun ha'in nan haadmun propeta, mu ta dubliy[†] abalina' ya un nan abalinam!”

¹⁰ Ya inalin Elijah di, “Naligat nan imbagam! Mu gulat ta tigona' hi pangngalandan ha'in ya midat ay he"a. Mu gulat ta adim tigon at adi ma'at nan pohdom.”

¹¹ Ya heden gunda pundaldallanan hi punhaphappitananda ya hin'alina ya immuy han ay kalesan mundalang an ginuyud din kabayun mundalang goh, ya niholda' hinan numbattananda, ya nunhiyanona didan duwa, at nipatulud abuniyan hi Elijah an inyuy din mun'alibuddabud an tuyup.[‡] ¹² Ya tinnig Elisha din na'at, at nuntu'u' an inalinay, “Ama! Ama! He"ay bi'ah ya baliw ad Israel!” Ya tinnigna, ya mi'id mahkay hi Elijah.

Ya enedonah din lubungna, ya nunhekhekna ta nun'apa"i. ¹³ At innalna mah din magayad an lubung an din enggah Elijah, ya numbanggad hinan Wangwang an Jordan, ya timma'dog hinan pingitna. ¹⁴ Ya din lubung Elijah ya inhaplatnah nan danum, ya himmapit an inalinay, “Hay wadan mah nin Apo Dios an Dios Elijah?” Ya himbumagga ya nunhiyan an natob'a' din danum, ya nida'lig hi numpinangngel, at nan mamagan lutay nange'wan Elisha an bimmad'ang.

[†] **2:9** Nan pangpangullu ya mipabnoh ay hiyay mumpidwah inadangyan amana (Deut. 21:17), at gapu ta hi Elijah di ay espirital an hi aman Elisha at penhod Elisha an hiyay paddungnay pangpangullun imbaluyna ta ituluynay tamun Elijah. [‡] **2:11** Na'at hidin 848 B.C.

15 Ya inamang din naleman propetan nalpud Jericho nan na'at, at way ohaan inaliday, “Nan abalanan Elijah ya bennoh Elisha!” At immuydan amin an nanamun hiya, ya nun'iluungda ta e'gonanda hiya. 16 Ya inalidan hiyay, “Wah tu amin naleman linala'in mun'abi'ah an baalmu! At da'mi honogom ta umuymi anapon din apum ti mid mapto' ya un enekak nan Na'abuniyanan an Lennawa, ya tinaynanah nan udumnan duntug unu nan way malgom an nundotal!”

Mu tembal Elisha, ya inalinay, “Adiyu ahan honogon dida!” 17 Mu inluluddan nangal'alu' ay hiya, at la'tot ya bimmmain an agguy nangiyabulut, at inalinan diday, “Ta"omman ya hennagyu dida.” At immuyda an immanna'annapan eden tuluy algaw, mu mi'id ah inah'upanda. 18 Ya unat goh numbangngaddan Elisha hi ad Jericho ya inalin Elisha ay diday, “Undan tuwali agguy'u inalih adiyu dida honogon?”

Nan Duwan Umipanoh'an Inat Elisha

19 Wada han ohan algaw ya immuy nan u'upihyal den babluy ay Elisha, ya inalidan hiyay, “Tigom adyah ten babluy an ma"aphod, Apu, mu nan danum ya na"appuhi, ya nan luta ya adi tummol di mitanom.”

20 Ya inalinay, “Alanyu nan pa"amman malukung an duyu, ya inittuyuy ahin, ya inyaliyuh tun ha"in.” At inatda an inyuydan hiya din duyu. 21 Ya inyuy Elisha hidin obob an buhu'an di danum, ya inhabuagna din ahin hinan danum, ya inalinay, “Umat hituy hinapit Apo Dios an inalinay, Malenehan'a an danum ta adi'a umidat hi dogoh ta adi dumalat hi atayan

di tatagu, ya mabalin an tummol mahkay di mitanom.”²² At nete"an de ya pinumhod din danum ta engganad ugwan ti hiyah ne din inalin Elisha. §

²³ Ya nakak hi Elisha ad Jericho ta umuy ad Bethel. Ya heden pundaldallanana ya dinamuna din i'iwoy an nalpuh nan babluy, ya linay-alayahanda hiyan inaldiy, “Tumulu'ah tu an natuga'an di uluna!”*† ²⁴ Ya unat goh nunligguh hi Elisha ta tinnigna dida ya inidutana didah nan ngadan Apo Dios. Ya bimmuhu' han duwan bear hi inalahan, ya numpatoyday napat ta han duwah din i'iwoy. ²⁵ Ya intuluy Elisha an immuy hinan Duntug an Carmel, ya nonong hidi ya numbanggad ad Samaria.

3

Hay Nunggubatan di i'Israel hinan iMoab

¹ Ya hidin miyapulu ta waluy tawon* hi numpapto'an Jehoshaphat hi ad Judah ya hi Joram an hina' Ahab ya hiyay nun'alid Israel.† Ya himpulu ta duway tawon di numpapto'anah di ad Samaria. ² Ya nappuhiy ina'inat Joram an aggyuy immunud ay Apo Dios, mu adi ahan tagwa umat ay amana unu hi inanan hi Jezebel an na"appuhiy

§ **2:22** Ta"on ad ugwan an gutud ya wagwadah did Jericho nan maphod an danum an nalpuh obob an alyonday Obob Elisha.

* **2:23** Hay pohdonan hapiton ya alyonday mi'tuluh Elisha ad abuniyan an umat hidin na'at ay Elijah an timmulu (II Ki. 2:11).

† **2:23** Manghan di natuga'an hidin penghanah nan Hudyu, at nidugah di namahiwan nan i'iwoy ay Elisha an propetan Apo Dios.

* **3:1** Unu hidin 852 B.C. † **3:1** Hay nun'alianad Israel ya hidin 852-841 B.C.

inatda. At impa'aana nan dayawondan hi Ba'al an din batun hina"ad amana. ³ Mu agguyna indinong an mangat hi nappuhin umat hidin ina'inat din nahhun an nun'alín hi Jeroboam an hina' Nebat an hiyay nangipangpanguluh nan holag Israel ta omod unda numbahol.

⁴ Ya hi Mesha an alid Moab ya nan tataguna ya hay tamuda ya mumpahpahtul hi kalnilu. Ya atawotawon ya hay idatnah buwitnah nan alid Israel ya hinggahut di libuh nan uyaw an kalnilu, ya iniddumnah dutdut nan hinggahut di libuh nan manilhig an kalnilu. ⁵ Mu unat goh natoy hi Ahab an alid Israel ya nginohoy Mesha an alid Moab nan nihukat an alid Israel, at agguyna indat di buwitna. ⁶ At nan Alin hi Joram ya inamungnan amin nan tindalunan holag Israel ta nakakdad Samaria. ⁷ Ya impehnagnay tudo'nan Jehoshaphat an alid Judah an alyonah nan tudo'nay, “Mungngohoy nan alid Moab an adi mun'idat hi buwitna, at abulutom ni' ta mid-dum'an ha"ín ta umuy tu'u gubaton hiya!”

Ya nuntudo' hi Jehoshaphat an inalinay, “Oo, abuluto' an mamadang ay he"a, ya umat goh hitun kabayu' ya tindalu'.” ⁸ Ya inalin goh Jehoshaphat di, “At hay pange'wan tu'u mah hi umayan tu'un gumubat?”

Ya tembal Joram an inalinay, “E'wa tu'uh nan Mapulun an Edom.”

⁹ At impadeh nan alid Israel ya nan alid Judah, ya niddum ay dida nan alid Edom. Ya unat goh naluh di pituy algaw hi nundalananda ya naphandah danum, at mi'id di inumon din tindalu ya nan kabayuda. ¹⁰ At inalin nan alid Israel di,

“Hay aton tu'u mah? Undan hennag ditu'un tulun ali ay Apo Dios hitu ta ipa'abak ditu'uh nan alid Moab?”

¹¹ Mu inalin Jehoshaphat an alid Judah di, “Undan mi'id ah propetan Apo Dios hitu ta hiyay pangibagan tu'u ta mi'hapit ay Apo Dios ta itudunay aton tu'u?”

Ya tembal han ohan upihyal nan alid Israel an inalinay, “Wah nah Elisha an hina' Shaphat an hiyay bimmadang ay Elijah hidin hopapna.”

¹² At inalin Jehoshaphat di, “Immannung an hiyay propetan Apo Dios, at hiyay mangihapit ay ditu'u!” At nuntunud din tulun ali ta nundadyundan immuy ay Elisha.

¹³ Ya unat goh nidadongda ya inalin Elisha hinan alid Israel di, “Anaad ta mumpabadang'an ha'in, ya adi'a umuy hinan numbino'ob'on an propetan di dayawonyun nanugun ay da amam ya hi inam ta hiyay pumbaganyu?”

Mu inalin han alid Israel di, “Adia' umuy ay dida ti hi Apo Dios di nangayag ay da'min tulun ali ta ipa'abak da'mih nan alid Moab!”

¹⁴ Ya inalin Elisha ay hiyay, “Dodonglon ahan Apo Dios an nidugah di abalinana an Hiyay dayawo'. Ti un ahan adi dumalat hi pange'gona' ay Jehoshaphat an alid Judah at undan alyom hi tigon da'a unu haggungon da'a! ¹⁵ At ekayu mah umawit hi ohah nan nala'eng an muntukal hi alpa.”

Ya heden nuntuktukalandah nan alpa ya hiyay gutud di nangipiyodolan Apo Dios hinan abalinan Elisha. ¹⁶ Ya inalinay, “Hay inalin Apo Dios ya alyonay, Pun'iyammayun ten mamagan nundotal

an lutay do'ol hi mun'aluhung an umat hi a'ala'.
 17 Ya inalin goh Apo Dios di, Ta'on hi un mi'id di tigonyuh udan unu tuyup mu malmuy danum ta mun'apnu nan tabaung eten nundotal an luta ta way inumonyu, ya inumon goh nan kabayuyu, ya nan udumnan a'animalyu. 18 Ya bo'on hene ya anggay di nalakah aton Apo Dios ti ipa'abakna goh nan iMoab ay da'yu. 19 At pun'abaknyu dida an ta'on nan nun'ihamad di allupnan babluyda, ya numpa"iyu, ya nunlongohyun amin nan ayiw an ma'an di bungana, ya nunhulatyu nan obob an buhu'an di danum hi inumonda, ya numpa"iyun amin nan payawdan puntaponanyuh batu."

20 Ya unat goh nabiggat ta lempahdan ene'nong din magadyuh an gutud di pangidatan hinan me'nong hi abigabigat ya hin'alina ya nawaday danum an nalpuh appit ad Edom, at nalbong din a'ala'.

21 Ya unat goh dengngol nan iMoab an na'uy nan tulun alin mangubat ay dida ya inayagandan amin nan tatagun mabalin an mi'gubat an mete"ah nan u'ungunga ta nangamung hinan mina'ilog, ya nun'ipiyuyda didah nan igad di babluyda ta hodonday pi'gubatda. 22 Ya unat goh nabiggat ya bimmangonda din tindalun di iMoab, ya bimmuhu' goh din potang, at naptangan din danum, ya munlattiga. Ya hay nangamangan din iMoab hidin danum ya hay nannigda ya mumbolah an ay dala, 23 at invaliday, "Hadin mumbolah ya dala! At mid mapto' ya unda nunggugubat nan tulun ali ya numpipinnatoyda!" At nun'ayagdan invaliday, "Umali ayu ta umuy tu'u punhamham di gina'uda!"

²⁴ Ya unat goh wan nidadong nan iMoab hinan nungkampuan di holag Israel ya na'okwat din tindalun di Israel, ya ginubatda din iMoab, ya numpatoyda dida, ya limmayaw din udum, mu numpudugda ta engganah nan babluyda, mu numpatoyda dida eden gunda pamdugan.

²⁵ Ya numpa"ida nan babluy nan iMoab, ya nuntaponandah batu nan mun'aphod an payawda, ya nunhulatandan amin nan obob an buhu'an di danumda, ya nunlongohdan amin din mun'aphod an ayiw. Ya anggay nan babluy an ad Kir Hareseth‡ di nunnanong di tapengna, mu immuy din numpumpaldi'it, ya ginubatda dida damdama.

²⁶ Ya unat goh tinnig nan alid Moab an na'uy an ma'abakda ya inayagana din pituy gahut an tindalunan numpunhanggap ta padahondan e'wah nan wadan di tindalun nan i'Edom. § Mu mi'id di abalinanda ti mid pange'wanda.

²⁷ At inawit nan alid Moab din pangpangulun lala'in imbaluyna an din mihukat ay hiyah awnin mun'ali, ya pinatoyan ene'nong ta Onong an Moghob hinan way allup nan babluy. Ya unat goh dengngol nan tindalun di Israel heden inatna ya nidugah di ta'otda, at nun'ihunodda ta numpanga'anamutdah a'abungda.

4

‡ 3:25 Hiyay kapitulyud Moab eden gutud. § 3:26 Mid mapto' ya hay implanun nan alid Moab ya ta mumpabadang hiyah nan i'Edom ta olom ya taynandan i'Edom nan i'ibbadan i'Judah ya i'Israel ya ta middumdan didan mangubat hinan i'Judah ya i'Israel.

Hay Namadangan Elisha hinan Nawotwot an Umu'utun

¹ Wada han hin'algaw ya han babain ahawan di ohah nan propeta ya immuy ay Elisha, ya inalinay, “Din ahawa' an ohah baalmu ya natoy, ya inilam di aatna an hi Apo Dios di ene'gonana. Mu immali han immutangana ta awitona anu nan duwan linala'in imbabaluy'u ta puntagalaona ta ibo'laday inutang amada!”*

² Ya inalin Elisha ay hiyay, “Hay ato' mah nin an bumadang ay he"a? Ibaagmuy wadah abungyu.”

Ya inalin den babaiy, “Mi'id ahan am'amungit an anggay han itang an mantikan wah dih nan alewahhang.”

³ Ya inalin Elisha ay hiyay, “Umuy'a bu-manoh hinan heneggonmuh do'ol ahan hi alewahhang an mi'id ah nittu, mu do'lom di banhom.

⁴ Ya inhigupyuh nan linala'in imbabaluyumu nan alewahhang, ya nun'itangobyu nan pantaw di abungyu. Ya ihiityu din mantikah nan ohan alewahhang ta wa ay ta napnu ya intolmanyuh nan ohan alewahhang ta nangamung unyu punuwon an amin.”

⁵ At immanamutda, ya binumnohdah do'ol hi alewahhang, ya himmigupdah nan imbabaluy-nah abungda, ya intangobda nan pantaw. Ya ente"anan hiitan hi mantika din alewahhang ta napnu ay an inhukat nan imbaluynay oha ta nangamung napnun amin. ⁶ Ya unat goh

* **4:1** Inabulut nan Uldin Apo Dios an nan waday utangna ya mabalin an nan imbabaluyday mangibo'lah nan immutanganda (Ex. 21:1-2; Lev. 25:39-41; Deut. 15:1-11).

nun'apnun amin din tibung ya inalinah nan imbabaluynay, “Iyaliyu goh di udumnah alewahang.”

Ya inalidan inaday, “Napuh an napnun amin an mi'id di udumna!” At natdu' din mantikan mid bumuhu'.

⁷ Ya unat goh nalpah ya immuy din babain Elisha, ya inalin Elisha ay hiyay, “Eka pun'ila'uh nen mantika ta way pamallogmuh utangyu, ya nan ma'angang ya hiyay ila'uyuh mahapulyun hini"ina.”

Hay Nanaguan Elisha hinan Imbaluy nan Adangyan an Babaih ad Shunem

⁸ Wada han hin'algaw ya immuy hi Elisha hi ad Shunem, ya wada han nunhituh din adangyan an babain nangal'alu' ay hiya ta umuy mangan hi abungna. Ya nete"an de ya wa ay ta umuy hi Elisha hi ad Shunem ya mun'awa eden abung den babai ta mangan. ⁹ Ya inalin den babaih nan ahawanay, “Kulugo' an henen lala'in gun umalih tu ya me'gonan an muntudtuduh nan Tugun Apo Dios. ¹⁰ At hay maphod ya ipiyammatay ohah i"itang an kuwaltuh nan way atap di abungta ta pungkuwaltuana, ya impiyammatay kamana, ya umbunana, ya hilawna ta nan gunna umalian hitun dita ya way umuyna olo'an.” At inatda.

¹¹ Ya wada han ohay algaw ya immuy goh hi Elisha hi ad Shunem, ya immuy immiyan eden kuwaltunan impiyammada ta olo'ana. ¹² Ya inalin Elisha ay Gehazi† an baalnay, “Eka ayagan han babain ad abung ete ta mi'hapita' ay hiya.”

† 4:12 Hay pohdonan ibaga ya *nan mangimmatun hi ma'at hinan nundotal an babluy.*

Ya unat goh immuyna inayagan ta immuy ya timma'dog hinan pantaw Elisha. ¹³ Ya inalin Elisha ay Gehazi an baalnay, “Alyom ay hiyay, Nidugah di inatmun nanalimun ay da'mi! At hay pohdom hi atonmin he"ah pumhodam? Pohdom ay ya ihapit'uy aatmuh nan ali unu nan ap'apun di tindalu.”

Ya tembal den babain inalinay, “Tun pamilya' di manalimun ay ha"in, at ammunu.”

¹⁴ Ya inalin goh Elisha ay Gehazi di, “At hay maphod hi atonta mah hi pumhodana?”

Ya tembal Gehazi an inalinay, “Mi'id ah imbaluyna, ya den nala'ay goh udot hi ahawana.”

¹⁵ Ya inalinan hiyay, “Alyom enen babai ta umalih tu.” Ya unat goh inayagana ya immuy, ya timma'dog hinan way pantaw. ¹⁶ Ya inalin Elisha ay hiyay, “Hitun umalin tawon hi umat hitun gutud ya waday ha'liom hi imbaluymun lala'i.”

Ya inalin den babain hiyay, “Apu, adia' ni' hanhanulan ay he"ah umat hina ti he"ay muntudtuduh nan Tugun Apo Dios!” ¹⁷ Mu immannung din inalin Elisha ti nunhabih de han babai, at eden nehnod an tawon hidin gutudnah nangalyan Elisha ya nuntungaw, ya lala'i.

¹⁸ Ya unat goh immel'ellog heden ung'ungnga ya wada han ohay algaw ya nitnud ay amana ta immuydah payaw an numboto'. ¹⁹ Ya unat goh palpaliwan ya nun'alih den ung'ungngan amanan inalinay, “Ananay! Munha'it di ulu'!”

At inalin amanah nan baal di, “Iyabbam han ung'ungnga ta iyuymun inana.” ²⁰ Ya unat goh inyuynan inana ya hina'linah de han ung'ungnga ta engganay nuntonga nan algaw, ya hin'alina ya

natoy. ²¹ At enehgopna mah din ung'ungngah nan kuwaltun Elisha ta impali'uhnah nan kama, ya limmahun, ya intangobna.

²² Ya immuyna impa'ayag hi ahawana, ya in-alinan hiyay, “Honogom di ohah nan baalmu ta iyalinay ohah dongki ta puntakaya' ta punnaudo' an umuy manganap hinan lala'in muntudtuduh nan Tugun Apo Dios an hi Elisha ta mi'hapita' ya unna' mabananggad.”

²³ Ya inalin ahawanay, “Anaad ahan ta mahapul an umuy'an hiyah ad ugwan? Undan ahan gutud nan Behtan di Akayangan unu ngilin an Habadu?”

Ya tembal den babaih ahawanan inalinay, “Ta"omman ya immuya' damdama.”

²⁴ At indadaan inap'apan nan dongki, at nuntakaydah nan ohan baalna. Ya inalinah nan baal di, “Pabibi'ahom nan dongkita, ya adim pun'ul'ullayon ta nangamung di alyo'!” ²⁵ At impapadehda ta nangamung unda nidatong hinan wadan Elisha hinan Duntug an Carmel.

Ya unat goh wah didah nan adagwi ya tinnig Elisha dida. Ya inalinan Gehazi an baalnay, “Tigom an na'uy din babain iShunem!” ²⁶ At tagtagom an umuy manamu ta alyom ay hiyay, Logom ni' ya mi'id al'alín da'yun ahawam ya din imbaluyyu!”

Mu wa ay ta tabolon nan babain iShunem ya inalinay, “Maphod an amin di aatmi.”

²⁷ Mu unat goh nidatong hinan duntug hi wadan Elisha ya nunhippi, ya ene'yomnah hu'in Elisha. Ya immuy hi Gehazi ta ituludna hiya ta bumataan, mu inalin Elisha di, “Okod hiya ti un

waday nidugah hi ligat an na'at ay hiya, mu un aggyuy impa'in'innilan Apo Dios ay ha'in di aatna.”

²⁸ Ya inalin de han babain hiyay, “Unna' dan nun'adaw ay he"a, Apu, hi lala'ih imbaluy'u? Ya un'u dan aggyuy inalin he"ay adia' hanhanulan?”

²⁹ Ya inalin Elisha ay Gehazi an baalnay, “Pun-naudom an bol'ohan nan lubungmu, ya innalmu din hul'ud'u ta ipadehyun umuy! Ya gulat ta waday damuwonyuh nan dalan ya adim ahan apngaon, ya gulat ta waday mangapngan he"a ya adim tabolon! Ya wa ay ta nidatong'a ya inyuhunmu nan hul'ud'uh angah han natoy an ung'ungnga!”

³⁰ Mu inalin den inan nan ung'ungngan Elisha di, “Ihapata' ay Apo Dios an matattagu an adia' ahan umanamut hi un'a adi mi'yalin ha'in!” At nala"uy mah hi Elisha, ya nuntunuddan num-bangngad.

³¹ Ya nangun'unnah Gehazi ta nidatong, ya inyuhuna din hul'ud hi angah din natoy an ung'ungnga. Mu adi dumolnat heden ung'ungnga, ya mi'id ah pangimmatunan hi un tumagu. At numbangngad ta immuyna dinamuh Elisha, ya inalinan hiyay, “Aggyuy timmagu din ung'ungnga.”

³² Ya unat goh nidatong hi Elisha ya nundapuh an himmigup hinan kuwaltuna, ya tinnigna din ungan wah din nalili'uh hinan kamanan natoy.

³³ At intangobna din pantaw ta unda duwan wah dih nan kuwaltu, ya nunluwalun Apo Dios.

³⁴ Ya unat goh nalpah an nunluwalu ya immuy hinan kama, ya inda"omnay odolnah din odol den ung'ungnga, ya impotto'nay timidnah timid

den unga, ya din matanah din matan den unga, ya hay ngamaynah din ngamay den unga. Ya heden nangida"omanah odolna ya ente"an din odol den ungan dumolnat. ³⁵ Ya bimmangon hi Elisha ta dimmanaldallanan hinan kuwaltu, ya numbangngad goh, ya inda"omnay odolnah din odol den unga, ya himma'ti din unгах numpapitu, ya diniatna.

³⁶ Ya inayagan Elisha hi Gehazi ta immuyna inayagan hi inan de han unga. At himmigup din babaih wadanda, ya inalın Elisha ay hiyay, "Tayay imbaluymu." ³⁷ At nunhippıh inayungan Elisha, ya inluungnah nan dotal ta ipattignay punyamanana. Ya timma'dog, at inawalna din imbaluyna, ya limmahunda.

Nan Duwan Umipano'h'ah Na'at

³⁸ Unat goh nalpah henen na'at ya immuy hi Elisha ad Gilgal, mu waday batel eden babluy. Ya wada han ohay algaw ya na'amungda din i'ibbanan propeta ta mi'hapitdan hiya. Ya inayagan Elisha din baalna, ya inalınan hiyay, "Ibongatmu nan ongol an banga ta ihaangmuy dotag ta ihdan hatun tatagu."

³⁹ Ya immuy di ohah nan ungungh payaw ta ummal hi halawhaw, ya waday inah'upinah kabatitih inalahan an do'ol di bungana, at nun'alana, ya imbi'lugnah din lubungna, ya inyanamutna. Ya nuntagipna, ya nun'ittunah din banga, ya inhaangna, mu agguyda inilay aat den inhaangda. ⁴⁰ Ya unat goh nalutu ya imbanawda ta mangan nan tatagu. Mu heden angananda an tinamtamanda din ma'an ya inalidan Elisha di,

“Pumatoy tun ma'an ti nabininuan!” At aggyuda intuluy an nangan.

⁴¹ Ya inalinan diday, “Iyalisyuy itang hi alena.” At inyuyda, ya intubungnah din banga, ya in-alinay, “Ibanawyu mahkay ta onon nan tatagu.” At maphod mahkay di tamtamna an mi'id di bininuna.

⁴² Wada goh han ohay algaw ya immali han lala'in nalpud Ba'al Shalishah an inyalinay adaw hi idatnan Elisha an duwampuluy nun'abi'lugan hi tinapay an hay inyammana an nalpuh hopap di inhabalna an barle. Ya iniddumna goh di pa'ala an paguy an nittuh din haku. Ya inalin Elisha hinan baalnay, “Pun'idatmuh nan propeta ta ononda.”

⁴³ Ya inalin den baalnay, “Hay ato' an mangipiyapong ti undan umanay heteh onon nan hingгахut an tatagu?”

Ya impidwan Elisha an nangaliy, “Idatmuh nan tatagu ta ononda ti hay inalin Apo Dios ya aly-onay, Mun'olog hi ononda ta mun'abhugda, ya waday mahawal.” ⁴⁴ At nun'ipiyapongna mah hidin tatagu ta ononda, ya waday nahawal ti hiyah ne din inalin Apo Dios.

5

Hay Nipa'adaogan nan Unit Naaman*

* 5: Nan pangusalan hinan Hapit Apo Dios hi hapit an *unit* ya bo'on nan dogoh an palla' ya anggay ti middum goh nan numbino'ob'on an udumnan dogoh di up'up.

1 Hi Naaman[†] di ap'apun di tindalun nan alid[‡] Aram.[§] Ya pa'appopohdon nan ali hiya ti mabi'ah ya ongol di abalinana ti hiyay dimmalat ya nangabakon Apo Dios nan tindalud Aram. Hiya ya natulid an tindalu, mu waday dogohnah unit. 2 Ya wada han namenghan ya immuyda nan tindalu ta ginubatdad Israel, ya wada han ohan babain balahang ad Israel an niddum hinan tiniliwda, ya inyuyda ta tagalan ahawan Naaman. 3 Ya wada han hin'algaw ya inalin den balahang hidin apunan baba'iy, “Un adya ahan umuy han ahawam ad Samaria ta umuyna tigon nan propetah di, at ipa'adaogna nan dogohna!”

4 At unat goh impa'innilan nan ahawan Naaman din inalin nan ungan i'Israel at immuy hi Naaman hinan alin apuna ta imbaagnan hiya din inalin nan balahang an din na'alah ad Israel. 5 Ya inalin nan alid Aram ay hiyay, “Umuy'a, Naaman, mu odnam nan tudo"uh nan alid Israel.”*

At impadeh Naaman an inodnanay tuluy gahut ya han napat hi kiluh silver, ya nonom ya han waluy kiluh balitu',[†] ya himpuluh nan mun'aphod an lubung. 6 At inyuyna din tudo' hinan alid Israel, ya indatna. Ya umat hituy nitudo': “Hetan nangdon eten intudo"u ya han upihyal'un hi Naaman, ya hay pohdo' ya ipa'adaogmu nan dogohna an unit.”

[†] 5:1 Hay pohdonan ibaga ya *maphod*. [‡] 5:1 Mid mapto' ya nan Alin hi Ben-Hadad II. [§] 5:1 Ad Syria. * 5:5 Nan alid Israel eden gutud ya nan Alin hi Joram (852-841 B.C.). [†] 5:5 Bahaom nan I Ki. 16:24 ta innilaom di balul nan duntug ad Samaria, at ma'awatam an hiyah ne do'ol ahan an pihhu.

⁷ Mu unat goh binahan nan alid Israel din tudo' ya henekhekna din lubungna ti ongol di amanoh'aanan inalinay, “Undan ha" in hi Apo Dios ta waday abalina' an pumatoy ya mummahu? Anaad henen tagu ta honogonay umat hitu an waday dogohnah unit, ya alyonay un'u ipa'adaog? Mid mapto' ya un manganap hi pangidalatana ta way atondan mangubat ay ditu'u!”

⁸ Ya unat goh dengngol nan propetan hi Elisha nan inat din alid Israel ya nunhonag hi baalna ta impa'innilana nan ali din pohdonan ibagan hiyan alyonay, “Anaad ta tuma'ot'a? Honogom henen tagu ta umalih tun ha" in ta way panginnilaanan waday nahamad an propetah tud Israel!”

⁹ At impadeh Naaman an nunluga hinan kalesan punlugaan di mi'gubat ta nangamung un nida-tong hinan pantaw di abung Elisha, ya inta'dogda.

¹⁰ Ya hennag Elisha din baalna ta umuyna alyon ay Naaman di, “Umuy'ah nan Wangwang an Jordan, ya nitamol'ah mumpapitu ta way aton nan dogohmun umadaog, at pumhod di odolmu.”

¹¹ Mu unat goh dengngol Naaman din inalin han baal ya ma'abbungot, ya nakak an inalinay, “Alyo' at goh hi un umali ta damuwona', ya nunluwalun Apo Dios an dayawona, ya dina-pana tun odol'u ta umadaog tun unit'u! ¹² Ya anaad ta hidih nan wangwang di alyonah umuy'u itamolan? Anaad ta adi malgom hinan mapaganah an danum hi ad Damascus an umat hinan Wangwang an Abana unu nan Wangwang an Pharpar di umuy'u itamolan ta bo'on nan na'ibul an danum hi ad Israel? At gulat ta hay wangwang

itamola' at umanamuta' ta hidih nan wangwang hi babluymiy itamola', at umadaoga!"

¹³ Mu neheggon din baalnan hiya ta inhapihapitanda hiyan inaliday, "Gulat ta hay naligat di alyon nan propetah atom ya unmu dan adi aton? At unmu dan adi unudon nan alyona an nan Wangwang an Jordan di umuymu itamolán, at umadaog nan dogohmu ta pumhod'a?" ¹⁴ At nun'innomnom hi Naaman, ya inabulutna, ya nundadyun immuy hinan Wangwang an Jordan, ya nitabno' hi numpapitu an hiyah ne din inalin nan propeta, at immadaog an pinumhod di odolnan umat hinan odol di pa'ittungaw.

¹⁵ Ya numbanggad hinan propetah Naaman an didan amin hidin ni'yibbana, ya timma'dog hinan hinagangna, ya inalinay, "Ad ugwan ya inila' an mi'id ah Dios hitun alutaluta an anggay nan Dios di i'Israel! At alam ni', Apu, heten adaw an idat'un he"a!"

¹⁶ Mu inalin Elisha di, "Ihapata' ay Apo Dios an matattagu an ad baal ay ha"ín an adi' ahan alan nan adaw an idatmu!" Ya ta"on un inyal'alu' Naaman ta alana mu agguyna damdama innal.

¹⁷ At inalin mah Naaman ay hiyay, "Gulat ta adim alan nan idat'un he"a at iyabulutmu mah ta ha"ín an baalmuy umalah nan itang an lutah tu‡ ta ipakalga' hinan duwan mulš ta iyanamut'u ti mete"ad ugwan ya ipogpog'un adia' mahkay

‡ **5:17** Hay kinulug din tataguh din penghana ya mahapul an tuma'dogdah nan lutan di bulul an impapto'na ta way atona anun mundongol ti henen bulul anu ya mid di abalananah nan udum an babluy. § **5:17** Bahaom nan footnote di I Ki. 10:25 ta innilaom di aat ten animal.

mun'onong hinan moghob an onong unu nan udumnan me'nong hi udumnan madayaw an anggay hi Apo Dios di pange'nonga!' 18 At hay ihapit'u ni' ahan ya aliwan Apo Dios heten ohan ato' an baalmu: ti gulat ta mi'yuya' hinan apu' an alih umayanah nan Timplun Rimmon* ta mundayaw hidi ya eh'anah nan ta'lay'u at ta"on ha" in ya iyungyung'u goh, at aliwan ni' Apo Dios henen ato'!"

19 Ya inalin Elisha ay hiyay, "Umuy'a, at mi'id di al'al in he"a." At nakak da Naaman ta immanamutda.

20 Ya a'adyuwan Gehazi an baal Elisha din adaw, at inalinah nomnomnay, "Anaad udot ta un nonong ya inyabulut nan apu' an makak hi Naaman an i'Aram, ya agguyna innal din idatna? Ihtigu' hi Apo Dios ta pudugo' hiya ta ala' di udumnah din inyalina!"

21 At pindug mah Gehazi hi Naaman. Ya unat goh winingin Naaman ya tinnigna han lala'in tumagtag an mangunud ay hiya. Ya limmahun hidin kalesana ta dinamuna hiya, ya inalinay, "Anaad ta mangunud'a? Undan way na'at?"

22 Ya inalin Gehazi di, "Mi'id di na'at. Mu hennaga' hinan apu' ta ipa'innila' ay he"a an pa'addatongda han duwan ungungan linala'in propetan nalpuh nan dudunduntug hinan babluy ad Ephraim. At umidat'a anuh tulumpulu ya han opat di kiluh nan silver ya duwah mun'aphod an lubung ta idatnan dida."

23 Ya inalin Naaman di, "Ta"on unmu alan di nanom ta han waluh kiluh nan silver!"

* 5:18 Duway impapto' Rimmon anu ti nan idul ya nan gubat.

At inal'alu'nah Gehazi ta alana din silver an nunhe'gotanah din duwan langgut an nangit-tuwana, ya inokpanah din duwan lubang, ya impadonah din duwan baalna ta ituluddah Gehazi. ²⁴ Ya unat goh nidatongdah nan duntug hinan nunhituwan Elisha ya nun'alan Gahazi din inodnan din duwan baal, ya hennagna dida ta numbangngaddan Naaman. Ya inhigupnah baluy din pihhu ya lubang ta impo"oyna. ²⁵ Ya unat goh nalpah ya immuy ay Elisha an apuna.

Ya inalin Elisha ay hiyay, "Hay inayam, Gehazi?"

Ya tembal Gehazi an inalinay, "Agguya' ahan naknakkak hitu!"

²⁶ Mu inalin Elisha ay hiyay, "Umannung an nitnud nan lennawa' ay he"ah din limmahunan nan lala'ih din kalesan nunluganana ta immali an nanamun he"a! Undan hiyah te maphod hi gutud hi pangabulutan hinan midat an pihhu, ya lubang, ya olibo, ya greyp, ya kalnilu, ya baka, unu nan baal? ²⁷ At dumalat nan inatmu ya bonhom din dogoh Naaman an unit, ya ta'on nan holagmu ya minaynayun hi enggana." Ya unat goh nakak hi Gehazi hi awadan Elisha ta bimmataan ya immannung an nalmuy unitna, at nalipuh din odolnan ma"appaha' an umat hi apoh.

6

Hay Timmapawan nan Wahay

¹ Wada han ohan algaw ya immuyda nan himpampun an propeta ay Elisha, ya inaldan hiyay, "Tigom heten abung an a'amungan tu'u an adi umanay hi ihinan tu'u! ² At abulutom ni' ta

umuy tu'uh nan Wangwang an Jordan ti do'ol di ayiw ta hidiy ummalanmih ayiw ta iyammamih ong'ongngol hi ihinan tu'u."

Ya tembal Elisha an inalinay, "Oo, mabalin. Umuy ayu."

³ Mu wa han ohan didan inalinay, "Al'alu'o' ni' ahan he" a ta abulutom ta mi'yali'an da'mi!"

Ya inalinan diday, "Mabalin an mi'yalia'." ⁴ At nitnud ay dida.

Ya unat goh nidatongdah nan wangwang ya ente"adan nunlongoh hi ayiw. ⁵ Mu wada han ohan didan munlongoh ya naho'tang din wahayna, ya na'awid an immuy hidin puhung. Ya nun'alín Elisha an inalinay, "Hay ato' mah nin, Apu, an un hay bennoh'u din wahay?"

⁶ Ya inalín Elisha di, "Hay wadan di nagahana?" At intudunan hiyay nagahana, ya binongwah Elisha din pateng, ya impa'wahnah nan nagahan din wahay, ya timmapla' an muntaptapaw din wahay. ⁷ Ya inalín Elisha ay hiyay, "Eka alan." At ginawuyna, ya innalna din wahay.

*Hay Na'abakan nan Tindalud Aram**

⁸ Ya heden gutud di pangubatan nan alid Aram† hinan i'Israel ya inamungna din u'upihyalna ta nunhahapitda, ya nun'itudunan diday lugal hi pungkampuanda ta mundadaandan mangubat hinan i'Israel.

⁹ Mu nunnaudon Elisha an impiyuy di hapitnah nan alid Israel an inalinay, "Elanyu ta adiyu e'wan den lugal ti nan i'Aram ya ihnadan mundadyudah di an manod ay da'yu ta gubaton da'yu!" ¹⁰ At

* **6:7** Ad Syria. † **6:8** Unu hi Ben-Hadad II.

hennag nan alid Israel di tindaluna ta hi'imonda nan i'Aram ta panginnilaan hi un immannung din inalin Elisha, ya nepto' din inalina. Ya gun hunnon Elisha an ibaag hi un way ma'at ta way aton nan alid Israel an gun mundadaan. Ya hanan na'at ya adi un namenghan unu numpidwa ya anggay.

¹¹ At la'tot ya bimmohol nan alid Aram ti maguguluy punnomnomanah nan gun ma'at. At impa'ayagnan amin nan u'upihyalna, ya inalinan diday, “Undan waday niddum ay ditu'uh nan alid Israel an gun mangibaag ay hiyah nan at'aton tu'u?”

¹² Ya himmapit han ohan upihyalnan inalina, “Bo'on da'mi, Apu! Ti wah did Israel hi Elisha an propetan gun mangibaag hinan alid Israel hinan way hahapiton tu'uh ma'at.”

¹³ Ya inalinan diday, “Ekayu anapon di wadana ta inah'upanyu ay ya nunhonaga' hi umuy an mampap ay hiya!” Ya numbanggaddan nangalin hiya an wah did Dothan‡ hi Elisha. ¹⁴ At heden nahdom ya nunhonag hi do'ol an tindalun numpungkabayu ya nan numpunlugan hinan kalesan mi'gubat ta lini'ubda nan babluy an nihi-nan da Elisha.

¹⁵ Ya unat goh bimmangon din baal Elisha hidin nabiggat hi helhelong ya limmahun, ya tinnignan do'ol di kabayu ya nan numpunlugan hinan kalesan mi'gubat an lini'ubda nan babluy da Elisha, at inalina, “Apu, hay atonta mah?”

‡ **6:13** Hay inadagwin nan babluy ad Dothan ya ad Samaria an kapitulyud Israel ya himpulu ta pitu ta han godway kilometlu.

16 Ya inalin Elisha ay hiyay, “Adi'a tuma'ot ti do'do"ol tu'u ya un dida!” 17 At nunluwaluh Elisha an inalinay, “O Apo Dios, idatmuy abalanan di matan ten baal'u ta hamadonan tigon!” At dengngol Apo Dios din luwaluna. At unat goh inamang din baal nan dudunduntug ya tinnigna an do'ol di kabayu ya nan numpunlugan hinan kalesan mi'gubat an dumaladalang hinan dudunduntug an nunli'ub ay didan Elisha.

18 Ya unat goh nundadyu nan tindalun di i'Aram an wan magadyuhdah nan wadan Elisha ya nunluwalu goh hi Elisha an inalinay, “Bulawom ni' hatun amin an tindalu!” At dengngol goh Apo Dios, at binulawnan amin din tindalu ti hiyah ne inalin Elisha.

19 Ya immuy hi Elisha hidin tindalu, ya inalinan diday, “Nibahhaw ayu ti bo'on hete owon an miyuy hinan babluy nan anaponyu, at umali ayu ta itnud'u da'yu ta iyuy'u da'yuh nan tagun anaponyu!” At inittudna dida ta inyuyuna didad Samaria. §

20 Ya unat goh nidatongdad Samaria ya nunluwalu goh hi Elisha an inalinay, “O Apo Dios, ibangngadmu ni' di pannig di matan daten tindalu!” Ya unat goh imbangngad Apo Dios din pannig di matada ya manoh'ada ti wadadah nan babluy ad Samaria!

21 Ya unat goh tinnig nan alid Israel dida ya imbaganan Elisha di, “Ama, patayo' mah dida?”

22 Ya inalinay, “Adim patayon dida. Undan patayom di tagun tiniliwmuh nan gubat? Unmuat

§ 6:19 Agguy nunlangkak hi Elisha ti inittudna didad Samaria, at hiya an anaponda ya wah di.

idadaan di ma'an ya inumonda ta panganonyu dida ta nalpah ay ya hennagmu dida ta mum-bangngaddah nan alida.” ²³ At impidadaan nan aliy do'ol hi ma'an ta ononda, at nangandan amin, ya imminumda ta nalpah an nun'abhugda ya hennagna dida ta numbangngaddah nan alin nannag ay dida.

Ya nete"an de ya indinong mahkay nan udumanan i'Aram an gun umuy an mamalpaligat hinan i'Israel.*

Hay Nunli'ubandad Samaria

²⁴ Mu aggyu nadnoy ya hi Ben-Hadad† an alid Aram ya impa'ayagna ta ma'amungdan amin din tindaluna ta umuyda gubaton ad Israel.‡ Ya unat goh nidatongdad Samaria ya lene'wohdan lini'ub nan babluy. ²⁵ At hiyah ne dimmalat ya waday nidugah an batel hi ad Samaria ti nabayag di nunli'ubandah nan babluy, at hiyanan la'tot ya ngimminay balul di mila'u. At hay nginan di ohay ulun di dongki§ ya nawaluy namihit hi silver, ya lemay namihit hi silver di bayad nan godwan di litron ballu an upa' di oldeh.

²⁶ Ya wada han ohay algaw ya nundaldallanan han alid Israel hinan way allup nan babluy, ya wada han babain himmapit ay hiyan inalinay, “Badangana' ni' ahan, Apu' an nabagtun Ali!”

* **6:23** Hay pohdonan hapiton ya indinongdan immuy nangubat hi ad Israel *eden timpu*, mu palpaliwan ya nunggugubatda goh (verse 24). † **6:24** Hi Ben-Hadad II. ‡ **6:24** Na'at nin hidin 850 B.C. § **6:25** Nan dongki ya paniaw hi ihdan di Hudyu ti aggyu nadi"ang di dapanda, ya adida gag'alon di ononda (Lev. 11:2-7; Deut. 14:4-8).

²⁷ Ya tembalnan inalinay, “Gulat ta adi da'a badangan ay Apo Dios at iyal'allanan ha"in an mi'id di abalina' an mamadang ay he"a ti mi'id bogah'u ya bayah'uh idat'un he"a!” ²⁸ Mu la'tot ya inalin nan alin hiyay, “Hay na'at tuwalin he"a?”

Ya tembal din babain inalinay, “Wada han babain ni'hapit ay ha"in, ya inalinay un'u idat han lala'in imbaluy'u ta ihdamid ugwan, ta hi ma'et ya unmi ihda han lala'in imbaluyna. ²⁹ At pinal-timi din imbaluy'u, ya inhaangmi ta inihdami. Ya unat goh nabiggat ya inali' ay hiyay, Iyalim din imbaluymu ta paltion tu'u, mu unnaat goh impo"oy!”

³⁰ Ya unat goh dengngol nan ali din inulgud nan babai ya ma'abbungot, at linapditna din lubungna ta nahekhek. Ya tinnig din tatagu an unat goh napi"i din lubung nan ali ya waday langgut hi nundalinat hi inlubungnah pangipat-tigana an munlungdayah nan ma'ma'at. ³¹ Ya nunhapata nan alin Apo Dios an inalinay, “In-yal'allanay ma'at ay ha"in hi ma'et hi un'u adi ipa'aan di ulun Elisha an hina' Shaphat ad ugwan an algaw!”

³² Ya wah dih Elisha hi abungnan inum'umbundah din tatagud Israel an nun'anomnoman an immuy ni'hapit ay hiya. Ya unat goh magadyuh midatong hi wadan Elisha din hennag nan ali ya hinunna Elisha an nangalih din tatagun nun'anomnoman di, “Tigonyu adyay pangat nen pumatopatoy an alin nunhonag hi umalin mamutul hi ulu'! Ya amtanyu ta wa ay ta midatong nan nahnag ya intangobyu nan pantaw ta adi humigup hitu! Ti

adi hinnuud at donglonyuy gopa' han apunan mangun'unud ay hiya!”

³³ Mu agguy impada'puh Elisha din alyona ya nidatong din nahnag ya din ali. At himmapit din alin Elisha an inalinay, “Heten alulugluanmi ya hi Apo Dios di nalpuwana! At anaad mah ta ituluy'un hodon di badangna?”

7

¹ Ya inalin Elisha hinan aliy, “Donglom tun Hapit Apo Dios an inalinay, Hi ma'et hinan umat hitun gutud ya nan lemay kilun alena unu himpulu kilun bogah di barle an umat hi paguy ya un himpulu ta ohay gramos an silver di la'unah dih nan pungkumilduan hi ad Samaria.”

² Ya heden upihyal nan alin nangabegwol ay hiya ya inalinah nan propetay, “Adi ahan makulug nan inalim an ta'on un hi Apo Dios di manimung an mumpangah hinan ma'an an malpud abuniyan!”

Mu inalin Elisha ay hiyay, “Tigom an ma'at hatun amin hi ma'et, mu adim tamtaman nan ma'an!”

³ Ya heden gutud ya inum'umbun han opat* an linala'in nun'a'unit hi humigupan eden babluy,† ya way ohaan inalinah nan ibbanay, “Un tu'u

* **7:3** Do'ol di mangali an mid mapto' ya hi Gehazi an din baal Elisha di ohan date (II Ki. 5:27). † **7:3** Nan nundogoh hi unit ya mahapul an nan niyadagwih nan siudad di punhituwanda (Lev. 13:36; Num. 5:2-3), mu gapu ta lene'woh nan i'Aram nan siudad ad Samaria at inggohgohan nan iSamaria daten nun'apalla' ta nan hogpan hinan babluy di punhituwanda. Mu paniaw damdama ti mabalin an miwa'at nan dogohda.

mah u'umbun hitu ta nangamung un tu'u matoy?
 4 Gulat ta humigup tu'uh nan babluy mu nen unda nabtela at mi'id di ma'an hidi, at matoy tu'u damdamah di! Ya gulat goh ta alyon tu'uy u'umbun tu'uh tu at matoy tu'u goh damdama! At hay maphod ya umuy tu'uh di nan wadan di kampun nan i'Aram ta humuku tu'un dida! Ya gulat ta igohgohan dituu at adi dituu patayon! Ya gulat ta patayon dituu ya ta"ongkay ti mamattoy tu'u damdama!"

5 At impadehdah din munhinag ta immuydah nan nungkampuan din tindalun di i'Aram. Mu unat goh nidatongdah nan pogpog di kampu ya tinnigda, ya mi'id ah ohah taguh wah di. 6 Ti hay inat Apo Dios ya impadngolnah nan tindalun nan i'Aram nan madngol an ay gopa' di do'ol an tumagtag an ay kalesan punluganan di mi'buhul, ya gopa' goh di do'ol an gumanitu' an kabayu, ya nan demog di do'ol an tindalun na'uydan midatong hinan nungkampuanda. At way ohaan inalina nan ibbanay, "Mid mapto' ya un binayadan nan alid Israel nan tindalun nan holag Heth ya nan tindalun di i'Egypt ta nalammungdan umalin mangubat ay dituu!" 7 At hiyaat unda timma'ot an amin din nungkampu, ya numpangalayawdah din nahdom, ya nuntaynanda din tulda, ya kabayuda, ya dongkida. Un nonong ya numpangalayawda an mi'id ah enekakdah nan gina'uda.

8 At hiyanan heden dimmatngan din nun'a'unit hinan kampu ya himmigupdah nan tulda, ya waday ma'an ya ma'inum, at nangananganda, ya imminu'inumda, ya nun'alada din pihhun silver, ya balitu', ya din lubang, ya immuyda nun'ipo"oy.

Ya inohha'ohhadan henggap an amin din kampu, ya nun'alada goh di numbino'ob'on an gina'uh di, ya nun'iyuydan nun'ipo"oy.

⁹ Mu la'tot ya ninomnomda, ya invaliday, “Adi maphod heten aton tu'u! Heten maphod an na'at ad ugwan an algaw ya mahapul an ipa'innila tu'u, ya adi tu'u ohhaan! Ya gulat ta hodon tu'u ta mawa'ah ya un tu'u umuy ibaag at mid mapto' ya waday nappuhih ma'at ay ditu'u! At umuy tu'ud ugwan ta umuy tu'u iyulgud heten na'at hinan u'upihyal nan ali!”

¹⁰ At numbangngaddah nan babluy, ya immuyda nun'ayagan nan mungguwalyah nan pantaw di allup, ya invalidan diday, “Immuy amih nan kampun nan i'Aram, ya mi'id ah ohah taguh dih inah'upanmi! Ya un anggay nan kabayu ya nan dongkih wah di an nun'ehebod, ya nonong ya tinaynanda nan tuldada, at nunnonong an wah din amin din gina'uda!”

¹¹ Ya init'u' din guwalya nan dengngolnan na'at, at waday nanggol hinan tatagu ya nan muntamuh nan palasyun di ali, at impa'inniladah nan ali. ¹² At heden nahdom ya bimmangon nan ali, ya inalinah nan u'upihyalnay, “Un hay pambalbalin nan i'Aram ay ditu'uh nen inatda ti iniladan mi'id di onon tu'u, at hiyanan tinaynanda nan kampuda, ya bimmataandan nipo"oy ti alyondah nomnomday, Bumuhu' man dane hinan babluyda! At wa ay ta bumuhu' tu'uh nan babluy ta umuy tu'u manganap hi onon tu'u at dapopon ditu'u, ya nun'ibalud ditu'u, ya himmigupdah tun babluy tu'u!”

¹³ Mu inalin nan ohan upihyalnay, “Honogom ni' di udumnah nan linala'i ta umuyda hamadon nan na'at an muntakaydah nan kabayun din na'angang! Ti gulat ta way ma'at ay didah di ya adida ma'adyuwan ti mi'yatoyda damdaman ditu'uh tu!”

¹⁴ At piniliday duwah nan kalesan punluganan di mi'gubat, ya intayundah nan kabayu, ya hen-nag nan aliy udumnan dida ta umuyda un-udon nan tindalun di i'Aram an inalanan diday, “Umuyyu hamadon di inayan din tindalun di i'Aram!” ¹⁵ At immuy din linala'i, ya inunudda din nange'wanda ta engganah nan Wangwang an Jordan, ya mi'id di tinnigdah tindalu ti hay tinnigdah nun'iwallang hinan dalan ya do'ol hi lubung ya gina'un di mi'gubat an hay intapal din tindalun nan i'Aram hidin limmayawanda. Ya numbangngad din nahnag ta immuyda ibaag hinan aliy tinnigda.

¹⁶ At an amin din tatagud Samaria ya immuyda, ya nun'aladan amin din gina'un wah nan kampun din tindalun nan i'Aram. At nipa'annung an hay la'un nan lemay kiluh nan alena ya hay la'un nan himpuluy kiluh nan barle an umat hi paguy ya un himpulu ta ohay gramos hi silver, ti hiyah ne din inalin Apo Dios. ¹⁷ Ya pento' nan ali din upihyal an gun nangabegwol ay hiya ta hiyay mangipanuh hinan tagun humigup hinan pantaw di allup. Mu nun'ilait din do'ol an tatagu hiya ti numpupuddit-dan bimmuhu' hinan allup, at nun'igatinda hiya ta natoy. Ya nipa'annung din inalin nan propetah din inayan nan alin mamutul hi uluna ¹⁸ ti hi Elisha ya hinunnana tuwali an inalih nan ali an

hi ma'et hinan umat hitun gutud ya nan lemay kilun alena unu himpuluy kilun bogah di barle an umat hi paguy ya un himpulu ta ohay gramos an silver di la'unah dih nan malkadud Samaria. ¹⁹ Mu hay nambal din upihyal ya inalinay, “Adi ahan makulug hana nan inalim an ta'on un hi Apo Dios di manimung an mumpanggih hinan do'ol an ma'an an malpud abuniyan!” Ya hay nambal nan propeta ya inalinay, “Hamadom an tigon, mu adim tamtaman nan ma'an!” ²⁰ Ya ten immannung an hiyay na'at hidin upihyal din ali an nun'igatin nan tataguh nan pantaw di allup, at natoy, at immannung an agguy ne"an.‡

8

Hay Numbangngadan nan Babain iShunem

¹ Hi Elisha ya pinadanana din babain ad imbaluy hidin tinaguna an inalinan hiyay, “Da'yun pamilya ya makak ayu ta umuy ayuh nan udum an babluy, ya ni'hitu ayuh di ti imbaag Apo Dios an lumuwonay batel eten babluy hi pituy tawon.” ² At inunud din babai nan inalim Elisha, at numbunagdan pamilya ta immuydan ni'hitud Philistia hi pituy tawon.

³ Ya heden gutud di nalpahan den miyapitun tawon ya numbangngad din babaid Israel. Ya immuy hinan ali ta al'alu'ona ta ibangngadnan hiya din abungna ya din payawna. ⁴ Ya heden

‡ 7:20 II Ki. 7:1-2.

gutud ya wah din munhapit nan ali ya hi Gehazi* an din baal Elisha, ya inalin nan alin hiyay, “Ibaagmun amin nan nidugah an umipanoh'an ina'inat Elisha!” ⁵ Ya heden pangulgudanah nan alih din inat Elisha an nanaguh din natoy† ya hin'alina ya himmigup din babain ad imbaluy hinan tinagun Elisha ta mi'hapit hinan ali ta ibangngaddan hiya din abungna ya din payawna.

Ya unat goh tinnig Gehazi din babai ya inalinay, “Apu' Ali, hiyah te din babai! Ya naya goh din lala'in imbaluynan din tinagun Elisha!”

⁶ Ya inalin din alih nan babaiy, “Undan immannung henen na'at?” Ya inalin nan babai an immannung nan inalina.

At pento' nan aliy ohah nan upihyahnah mangipapto' hinan imbagan nen babai ta ibangngadan amin din bagina, ya iniddumda goh di nginan din na'alan bungan di nihabal hinan payawnan mete"ah din nanaynana ta nangamung ad ugwan.

Da Elisha ay Ben-Hadad an Alid Aram

⁷ Ya immuy hidid Damascus hi Elisha,‡ ya nipaddeh, ya nundogoh hi Ben-Hadad§ an alid Aram. Ya impa'inniladah nan ali an nidatong han propetah nan babluyda. ⁸ At inalin nan ali

* **8:4** Hi Gehazi ya na'unit (II Ki. 5:27), at paniaw an middum hinan tatagun mid dogohnah unit. Mu gapu ta niddum hinan ali at mid mapto' ya immadaog din lewohona. Ya gulat ta hiyay ohah nan opat an nun'a'unit an nangulgud hinan iSamaria hi aat nan limmayawan nan i'Aram (II Ki. 7:3-10) at nomnomon nan udumna an inyadaog Apo Dios hiya ta hiyah ne lagbuna. Mu mid mapto'.

† **8:5** II Ki. 4:8-37. ‡ **8:7** Na'at hidin 843 B.C. § **8:7** Unu hi Ben-Hadad II.

ay Hazael* di, “Odnam ah adaw, ya immuy'ah nan propeta, ya inalim ta mi'hapit ay Apo Dios ta ibaganah un umadaog tun dogoh'u unu adi.”

⁹ At nun'alan Hazael di numbino'ob'on an mun'aphod an gina'ud Damascus, ya impikal-ganah nan napat an kamilu, ya impadehnan umuy ay Elisha. Ya unat goh inah'upana nan propeta ya inalinan hiyay, “Hennaga' hinan baal-mun hi Ben-Hadad an alid Aram ta umalia' an mangibagan he"a ta mi'hapit'an Apo Dios hi un umadaog nan dogohna.”

¹⁰ Ya inalín Elisha ay hiyay, “Umuy'an hiya, ya inalim an umannung an umadaog. Mu impa'innilan damdama Apo Dios ay ha"ín an matoy.” ¹¹ Ya inhamhamad Elisha an teten'ol hi Hazael ta engganay un bimmáin hi Hazael. Ya limmugwah Elisha.

¹² Ya inalín Hazael ay hiyay, “Anaad ta lumugwa'a, Apu?”

Ya inalín hiyay, “Manu ay lumugwaa' ti inila' di nappuhin atom hinan holag Israel ti gohbom nan na'allup an babluyda, ya pumatoymu nan mumpangilog an linala'i, ya numpuhitmu nan ung'ungungnga, ya numbughim di putun nan binabain numpunhabi!”

¹³ Ya inalín Hazael di, “Undan ay ahua' an baalmu ta ato' hanan atata'ot an inalim?”

Ya inalín Elisha ay hiyay, “Atom mahkay ti hi Apo Dios ya impa'innílanan ha"ín an he"ay

* **8:8** Hi Hazael di ohan baal nan ali. Ya hay pohdon nan ngadan an ibaga ya *abalínan Apo Dios an muntigaw*.

mehnod hi alid Aram.”†

¹⁴ Ya nakak hi Hazael an tinaynanah Elisha ta numbangngad ay Ben-Hadad. Ya inalin Ben-Hadad ay hiyay, “Hay inalin Elisha ay he”a?”

Ya inalin Hazael ay hiyay, “Hay inalina ya umannung an umadaog’a.”‡ ¹⁵ Mu unat goh nabiggat ya innal Hazael din ma’ugtul an uloh, ya intamolnahan din danum ta nangumumnahan angah nan ali ta nangamung un natoy. At hi Hazael di nun’alin nihukat ay Ben-Hadad.§

*Hi Jehoram an Alid Judah
(II Chron. 21:5-10, 20)*

¹⁶ Hidin miyalemah tawon* hi nun’alian Joram an hina’ Ahab hi ad Israel ya hiyah ne tawon hi nangete”an Jehoram† an imbaluy Jehoshaphat ya mun’alid Judah.‡ ¹⁷ Ya tulumpulu ta duway tawonah din nangete”anan nun’ali, ya waluy tawon di nun’alianad Jerusalem an kapitulyuda. ¹⁸ Ya inyunnudnay atonan mumpapto’ hidin ina’inat din a’alid Israel an umat hinan na”appuhin inat Ahab ti inahawana han babain imbaluy Ahab.§ At hiyanan nan pumbaholan di gunna inat an mangipabohol ay Apo Dios. ¹⁹ Ya

† **8:13** Hay ohan impatamun Apo Dios hidin hi Elijah ya ta hiitanah Hazael ta hiyay alid Aram (I Ki. 19:15), mu natoy ya unna aton. At hiyaat un inat Elisha di umat hitu. ‡ **8:14** Hay pohdonan hapiton ya adi pumatoy nan dogohna. § **8:15** Hay nun’alianad

Aram (unu ad Syria) ya hidin 842-796 B.C. * **8:16** Unu hidin 848 B.C. † **8:16** Bahaom nan footnote di II Ki. 1:17 ta innilaom di aat ten spelling ya ta innilaom goh di pohdon nan ngadanan ibaga.

‡ **8:16** Hay nun’alianad Judah ya hidin 848-841 B.C. § **8:18** Unu hi Athaliah. Ya palpaliwan ya numbalin hiyah babain alid Judah (841-835 B.C.).

ta'on un umat hinay ina'inat nan ali mu aggy damdama pina'in Apo Dios ad Judah ti dumalat nan intulagnah din baalnan hi David an inalinay, "Nan holagmuy manginaynayun an mumpapto' hi enggana."*

²⁰ Ya heden pumpapto'an Jehoram ya nunlah-hin din tatagun i'Edom hinan hakup Judah, at numpiliday alidan mumpapto' ay dida. ²¹ At immuy hi Jehoram an nun'itnudnan amin din kalesan punluganan di mi'gubat ta immuydad Zair, mu lini'ub nan tindalun di i'Edom dida, at mi'id di inatdan nangubat ay dida. At heden nahdom ya inah'upanday nange'wanda limmayaw, at way ohah din tindalun Jehoram ya nuntataynanda hiya ta numpangalayawdan numpanga'anamutdah abungda. ²² At nunlah-hinda nan i'Edom an aggyda nihakup hi ad Judah hi engganad ugwan. Ya aggy nadnoy ya inunud nan iLibnah din inat nan i'Edom, at nunlahhinda goh hinan hakup Judah.

²³ Ya nan udumnan ina'inat Jehoram ya wah nan nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. ²⁴ Ya natoy hi Jehoram, at nilubu' hidin nilubu'an amanah nan Babluy David. Ya hi Ahaziah an lala'in imbaluynay nihukat ay hiyah nun'ali.

*Hi Ahaziah an Alid Judah
(II Chron. 22:1-6)*

²⁵ Ya hidin miyapulu ta duway tawon† hi nun'alian Joram an hina' Ahab hi ad Israel

* **8:19** II Sam. 7:11-16. † **8:25** Unu hidin 841 B.C.

di nangete"an Ahaziah‡ an hina' Jehoram an nun'alid Judah. § 26 Ya un duwampulu ta duway tawon Ahaziah hidin nangete"anan nun'ali, ya numpapto' hi ad Jerusalem hi ohay tawon. Ya hay ngadan inana ya hi Athaliah an ap'apun Omri an din nun'alid Israel. 27 Ya inunudna din ugalin nan holag amanan hi Ahab an nangapun hiya, at nun'appuhy gunna inat an nangipabohol ay Apo Dios an umat hidin ina'inat nan holag di niyapuwanan da Ahab.

28 Ya nitnud hi Ahaziah ay Joram* ta immuyda ginubat hi Hazael an alid Aram hidid Ramoth Gilead. Ya hinugatan nan i'Aram hi Joram. 29 At numbangngad hi Joram hi ad Jezreel ta hidiy numpa'agahanah apoyanan nan hugatna. Ya hidin wadanad Jezreel ya immuy hi Ahaziah an alid Judah ta immuyna indungaw hi Joram.

9

Hay Nidawatan Jehu an Alid Israel

1 Ya wada han hin'algaw ya impa'ayag Elisha an propeta di ohah nan ungan propeta, ya inalinan hiyay, "Mundadaan'a ta umuy'ah ad Ramoth Gilead, ya ita'inmuh ten alewahhang an nittuwan nan lanan di olibo. 2 Ya wa ay ta immatam'ah di ya inanapmuh Jehu* an hina' Jehoshaphat an ap'apun Nimshi, ya inayagam ta umuy ayuh nan ohan kuwaltu ta mibataan hinan i'ibbana. 3 Ya

‡ 8:25 Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya eyedona.* § 8:25

Hay nun'alianad Judah ya hidin 841 B.C. * 8:28 Hi Joram an

alid Israel ya ulitaon Ahaziah. * 9:2 Hay pohdonan ibaga ya *hi Jehovah ya Hiyah Apo Dios.*

innalmu nan alewahhang an nittuwan di lana, ya inhiitmu uluna, ya inalim ay hiyay, Hay inalin Apo Dios ya hiita' he"ah lana ta he"ay alid Israel! Ya nalpah ay ya imbughulmu nan pantaw, ya nunnaudom an makak.”

⁴ At immuy heden ungan lala'in propetad Ramoth Gilead. ⁵ Ya unat goh nidatong hidi ya tinnignah Jehu an ni'yamung hidin udum an a'ap'apun di tindalun inu'umbun. Ya neheggon ay dida, ya inalinay, “Hennaga' ta wada han ibaag'un he"a, Apu.”

Ya inalin Jehu ay hiyay, “Ngadan nin di pi'hapitam?”

Ya inalinay, “He"a, Apu.”

⁶ At nala"uy hi Jehu, ya nitnud ta himmigupdan duwah nan ungan propetah nan ohan kuwalto. At innal din propeta nan lanan di olibo, ya inhiitnah ulun Jehu, ya inalinan hiyay, “Inalin Apo Dios an Dios nan holag Israel an hiita' he"ah lana ta he"ay mehnod an alin mangipapto' hinan tatagu' ad Israel. ⁷ At mahapul an patayom nan holag Ahab an apuna ta balloh nan namatayan Jezebel hinan propeta ya nan udum an baal'u. ⁸ At mahapul an ma'ubah an amin nan holag Ahab ti pogpogo' an amin nan linala'in holagnan ta'on un himbut unu bo'on himbut ta mid ah ma'angang hitud Israel. ⁹ Ya hay ato' hinan holag Ahab ya ipaddung'uh din inat'uh din holag Jeroboam an hina' Nebat, ya umatda goh hidin holag Baasha an hina' Ahijah. ¹⁰ Ya hay ma'at goh ay Jezebel ya matoy, at pun'ihdan di ahuy odolnah nan lutan hakup ad Jezreel ta mi'id ah mangilubu' ay

hiya.” Ya unat goh nalpah an inalina hana ya imbughulna nan pantaw, ya timmagtag an nakak.

¹¹ Ya unat goh limmahun hi Jehu ta immuy hidin i'ibbanan u'upihyal ya inalin din ohan hiyay, “Olom ni' ya maphod di inalina? Anaad nin ta inayagan da'an nen tagun ay mun'angaw?”

Ya inalinan diday, “Inilayuy aat di umat hinan tagun munhalembaway hapitona!”

¹² Ya invaliday, “Layah ahan hene! Ibaagmun da'miy inalina!”

Ya inalinan diday, “Umat hituy inalinan ha" in an alyonay, Hay inalin Apo Dios ya hiita' he"ah lanan di olibo ta he"ay alid Israel.”

¹³ At way ohah din u'upihyal ya nunnaudondan nun'aan din lubungda, ya inyaplagdah nan agdan ta way tuma'dogan Jehu, ya impagangohda nan talampet, ya init'u'dan nangalih, “Ad ugwan ya hi Jehu di ali!”†

*Hay Natayan Joram an Alid Israel
(II Chron. 22:7-9)*

¹⁴ Ya nunnomnom hi Jehu an hina' Jehoshaphat an ap'apun Nimshi hi atonan mamatoy ay Joram. Ya heden gutud ya binadangan Joram nan i'Israel an nangubat ay da Hazael an alid Aram ta adida hakupon ad Ramoth Gilead. ¹⁵ Mu nahugatan nan Alin hi Joram, at hiyanan numbangngad ad Jezreel ta hidiy panodanah apoyanan din hugatan hinugatan nan i'Aram hidin ni'gubatanan Hazael an alid Aram. At inalin mah Jehu hinan i'ibbanay, “Gulat ta umat hinay ninomnomyu an ha" in di aliyu at mahapul an hamadonyu ta mi'id

† **9:13** Hay nun'alianad Israel ya hidin 841-814 B.C.

ah umuy ad Jezreel hi mangibaag eten na'at!"
 16 At nunlugaan hi Jehu hinan kalesanan punlugaan di mi'gubat, ya impadehnan immuy hi ad Jezreel‡ hi wadan Joram. Ya nipaddeh ya wah dih Ahaziah an alid Judah an nundadyun immuy nangidungaw ay Joram.

17 Ya wada han guwalyan timmata'dog hidin ata'nang an pun'adugaan ad Jezreel, ya inamangna din nabulog an da Jehu ya din ni'yibbana, at numbugaw an inalinay, "Ihna han inamang'un nabulog an umali!"

Ya imbugaw Joram an inalinay, "Honogom di ohah mungkabayun umuy manamun dida ta bagana didah unda umalin mi'ligwa!"

18 At immuy dinamun din nungkabayuh Jehu, ya inalinan hiyay, "Pohdon nan ali an innilaon hi un ayu umalin mi'ligwa!"

Ya inalin Jehu ay hiyay, "Hay inilam hi aat di ligwa? Ma'aat ta mitnud'an ha'in!"

Ya nan oha goh an mungguwalyan wah nan ata'nang an pun'adugaan ya immuynan imbaag hinan alin inalinay, "Inamang'u, ya nidatong din nahnag, mu ten mi'id di mumbangngad!"

19 At nunhonag goh din alih miyadwah umuy. Ya unat goh nidatong ay dida ya inalina goh di, "Hay inalin nan ali ya pohdonan innilaon hi un ayu umalin mi'ligwa!"

Ya inalin Jehu ay hiyay, "Hay inilam hi aat di ligwa? Ma'aat ta mitnud'an ha'in!"

‡ 9:16 Hay inadagwin nan babluy ad Ramoth Gilead ya ad Jezreel ya napitu ta han duwan kilometlu.

²⁰ Ya din mungguwalyan wah nan ata'nang an pun'adugan ya immuy goh hinan ali, ya inalinay, “Inamang'u, ya immatam, mu ten mi'id di mum-banggad! Mid mapto' ya henen immali ya hi Jehu an hina' Nimshi ti mabi'ah di panguy nan kabayuna!”

²¹ Ya inalin Joram di, “Idadaanyu nan kalesa' hi punlugana'.” Ya unat goh nidadaan ya nuntakay hi Joram an alid Israel hinan kalesana, ya nuntakay goh hi Ahaziah an alid Judah hinan kalesana, ya impadehda ta umuyda damuwon hi Jehu, ya nun'a'ah'updah nan lutan hakup Naboth an iJezreel. ²² Ya unat goh tinnig Joram hi Jehu ya inalinan hiyay, “Olom ni' ya hay lenggop di mawadad ugwan an immaliam, Jehu!”

Ya inalin Jehu di, “Hay aton tu'un malenggop hi un munnonong an nalinala'i ya mumbuyun hi inam an hi Jezebel?”

²³ Ya unat goh dengngol Joram nan nangalin Jehu at inligguhna din kabayuna ta lumayaw, ya nun'alih Ahaziah an inalinay, “Lumayaw'a ti patayon dita!”

²⁴ Mu hinu'nut Jehu din tuggong, ya pinananah Joram, ya nepto' an nuntongah bonogna, ya him-mawang ta na'alay puhuna, at nagah hidin kalesan nunluganana, ya natoy. ²⁵ Ya inalin Jehu ay Bidkar an baalnay, “Umuy'a, ya lina"uyму, ya impa'bawmuh nan payaw an hakup Naboth an iJezreel. Adya nomnomom din ni'luganam ay ha"i hidin pangun'unudantah lukan Ahab an hi amana ti hiyah te inulgud Apo Dios hi ma'at ay hiyan inalinay, ²⁶ Ad ugga ya tinnig'uy

namatayandan Naboth ya nan imbabaluyna. Iha-pata' an he"ay mangiballoh enen inatdan dida ete han lutan Naboth! At eka la"uyon nan odol Joram, ya impa'bawmuh nan lutan Naboth ta mipa'annung din inalin Apo Dios.”§

Hay Natayan Ahaziah an Alid Judah

²⁷ Ya unat goh tinnig Ahaziah an alid Judah heden na'at ya limmayaw ta immuy hi ad Beth Haggan. Mu pindug Jehu hiyan gun mumbugaw an alyonay, “Panaonyu goh hiya!” Ya pinanada hiyah nan punti'idanah pumpa'ayanad Gur an neheggon hinan babluy ad Ibleam, mu limmayaw ta immuy ad Megiddo an hidiy natayana. ²⁸ At inlugan din baalnay odolnah din kalesanan pun-luganan di mi'gubat ta inyuyda hiyad Jerusalem, ya inlubu'dah din nilubu'an amanah nan Babluy David.

²⁹ Ya din miyapulu ta ohan tawon* hi nun-haadan Joram an hina' Ahab ya hiyay nangete"an Ahaziah an numpapto' hi ad Judah.

Hay Napatayan Jezebel

³⁰ Ya unat goh dengngol Jezebel an dimmatong hi Jehu hi ad Jezreel at penentolanay odomna, ya enephodna din buu'na, ya inum'umbun hinan way tawan di abungna. ³¹ Ya unat goh tinnig

§ 9:26 I Ki. 21:19. * 9:29 Unu hidin 841 B.C.

Jezebel an nidadong hi Jehu ya imbugawnan nangalih, “He”a, Zimri,[†] un'a dan umalin mi'ligwa? He”ay namatoy hinan ap'apuyu!”

³² Ya intangad Jehu, ya tinnignah Jezebel hidin tawa, ya imbugawnan nangalih, “Da'yun wah nan abung, hay mamhod an bumadang ay ha”in?” Ya indungaw han duwa unu tuluh nan naka-pun an u'upihyal[‡] hinan tawan hiya. ³³ Ya imbugaw Jehu an mangalin diday, “Ipa'bawyuh nan tawah nen babai!” At impa'bawdah Jezebel. Ya unat goh nipuhit hidin luta ya nun'ipalaghi' di dalanah nan da'lig di abung ya ta”on din kabayu ti nun'igatinday odolna.

³⁴ Ya himmigup hi Jehu hinan ongol an abung di ali, ya nangan ya imminum ta nalpah ya unna alyon hidin tataguy, “Umuyyu ipapuut di odol din natoy an babain na'idutan ta iyuyyu ilubu' ti imbaluy tatagway ali.” ³⁵ Mu unat goh pimmitaw din umuy mangilubu' ay hiya ya mi'id ah inah'upandah lamohna an un anggay din tunggal di uluna, ya ngamayna, ya nan hu'inah inaladah ayda inlubu'. ³⁶ Ya unat goh numbangngadda ya inulguddan Jehu nan tinnigda, at inalinan diday, “Nipa'annung din inal in Apo Dios hidin ni'hapitanah nan baalnan hi Elijah an iTishbe an inal inay, Pun'ihdan di ahuy lamoh Jezebel hidih nan lutan Jezreel. § ³⁷ Ya nun'iwahwahit nan

[†] **9:31** Manu ay impingadan Jezebel ay hiyah *Zimri* ti hi Zimri ya pinatoynah apuna an nan Alin hi Elah hidin 885 B.C. ta hiyay nihukat hi nun'ali, at waday nipaddunganah din inat Jehu ay apunan nan Alin hi Jehoram (I Ki. 16:8-20). [‡] **9:32** Manu ay nabahiganda ta adida elo' di a'ahawan di ali ya nan imbalaluydan binabai. § **9:36** I Ki. 21:23.

tungalnah nan luta, at mi'id ah mangimmatun un hiyah Jezebel.”

10

Hay Nun'apatayan nan Holag Ahab

¹ Nan napitun linala'in holag Ahab ya wah didan numpunhitud Samaria. Ya waday tudo' Jehu an impiyuynah nan mumpumpapto' ad Samaria, ya nan a'ap'apuh nan babluy, ya nan manalhalimun hinan holag Ahab. Ya umat hituy inalinah nan tudo' ay dida:

² “Manu ay da'yuy tinud'a' ti da'yuy mangipapto' hinan familyan nan aliyu, ya da'yu goh di ne'kodan nan kalesan punluganan di mi'gubat, ya nan kabayu, ya nan do'ol an almas, ya da'yu goh di manalimun hinan babluy an nihamad di allupna. ³ Ya mumpili ayuh nan ma"aphod di ugalinah nan holag di aliyun hi Ahab ta hiyay aliyuh mihukat an umbun hinan inumbunan amana. Ya ihamadyun mi'gubat ta baliwanyu dida.”

⁴ Mu nidugah di ta'otda, at nunhahapitda, ya inaliday, “Din duwan ali ya agguyda inabalinan an ginubat hi Jehu, ya undan udot ditu'u ya un tu'u abalinan hiya?”

⁵ At nuntudo' din u'upihyal an mangipapto' hinan abung di ali, ya nan mumpumpapto' hinan babluy, ya ta'on din nun'anomnoman ya din manalimun hidin ung'ungungngan imbaluy Ahab, ya impiyuydan Jehu an inaliday:

“Da'miy baalmu, at atonmin amin nan way ipa'atmun da'mi. Mu adi ami mumpoto' hi ali, at atom di inilam hi maphod.”

⁶ At nuntudo' goh hi Jehu an didan inalinay:

“Gulat ta immannung an da'yuy baal'u ya nidadaan an mangunud hinan pohdo' at putulanyu mah di u'ulun nan imbabaluy nan aliyu, ya inyaliyun ha"in hituh ad Jezreel hinan at hitun gutud hi ma'et.”

Mu wah did Samaria nan imbabaluy din ali an napitudan halimunan nan a'ap'apuh di ta diday mangipa'ilog ay dida. ⁷ Ya unat goh nida-tong ay dida din tudo' ta binahan din a'ap'apu ya inunudda din inalina, at numputulanda din napitun imbabaluy din ali, ya nun'ittudah din bahkit, ya impiyuydan Jehu hi ad Jezreel. ⁸ Ya unat goh nida-tongda din nangiyuy ya nunhonag-dah nangibaag ay Jehu an inaliday, “Inyalida nan u'ulun din imbabaluy Ahab!”

Ya minandal Jehu didan inalinay, “Punduwa"onyun tupunon hinan numpinangngel an pantaw di allup nan babluy ta mihinadah dih engganah ma'et hi helhelong.”

⁹ Ya heden nabiggat hi helhelong ya limmahun hi Jehu hi abungna, ya timma'dog hinan wadan din u'ulu, ya inalinah din tatagun na'amung di, “Da'yu ya mi'id di baholyu ti ha"in di ad nomnom an mamatoy ay Joram an ali. Mu goh nin di numpamatoy an amin ay date? ¹⁰ At innilaonyun adi mibahhaw nan hinapit Apo Dios hi atonah nan holag Ahab ti impa'annungnan amin din

intulagnan imbaag Elijah an baalna!”* 11 At nun'ipapatoy Jehu an amin din na'angang an tutulang Ahab hi ad Jezreel, ya din nun'abagtun u'upihyalna, ya din liligwana, ya din papadin Ba'al ta nangamung un mi'id ah na'angang ay dida.

12 Ya unat goh nalpah hana ya tinaynan Jehu ad Jezreel, ya impadehnan immuy ad Samaria. Ya hidih nan dalan ad Beth Eked hinan way kampun di mumpahtul hi kalnilu 13 ya dinamuna din udumnan holag Ahaziah an alid Judah, ya inalinan diday, “Hay ngadanyu?”

Ya inaliday, “Da'miy tutulang Ahaziah. Ya un ami umuy ad Jezreel ta umuymi idungaw nan ali, ya hi Jezebel an hi inana, ya nan pamilyana.”

14 Ya inal in Jehuh nan ni'yibbanay, “Dopoponyu dida!” At nundopapda din tatagu, ya inyuydah din way bubun hi ad Beth Eked ta numpatoyda dida. Ya hay bilang din numpatoydan linala'i ya napat ta han duwa an mi'id ah na'angang an ta"on ah oha.

Hay Apatayan an Amin nan Na'angang an Tutulang Ahab

15 Ya impadeh Jehu ta nakak hidi, ya hidih nan dalan ya dinamunah Jehonadab† an hina' Rekab an umuy an manamun hiya, ya inapngan Jehu

* **10:10** I Ki. 21:20-24, 29. † **10:15** Hiyay ap'apun di himpampun ad Israel an ni'laban hinan nundayawan nan tatagun Ba'al, ya hiya ya nan membron di pampuna ya aggyuda inyammay a'abungda ti un nan tuldand abung di nunhituwanda, ya aggyuda nunggalen, ya aggyuda imminum hi bayah. Ya ta"on un maluh di duway gahut an tawon hi gutud di amatagun Jeremiah ya i"ihnada damdaman himpampun (Jer. 35:6-10).

hiyan inalinay, “Edeggopmu dan nan nomnom-mun ha"in an umat goh hinan ato' ay he"a?”

Ya tembal Jehonadab an inalinay, “Immannung an ato'.”

At inalin Jehu ay hiyay, “Gulat hi un immannung at idawdawmuy ngamaymu.” At indawdawnay ngamayna, at ginuyud Jehu hiya ta ni'lugan hidin kalesanan punluganan di mi'gubat. ¹⁶ Ya inalinan hiyay, “Maphod ta mi'yali'an ha"in ta tigom di anahamad di pangata' hinan tamu' ay Apo Dios!” At nuntunuddan immuy ad Samaria.

¹⁷ Ya unat goh nidadongdah ad Samaria ya numpatoyan amin din na'angang an nalpuh holag Ahab hidi ta engganay un mi'id ah na'angang ti hiyah ne din inalin Apo Dios hi ma'at an hinapitan Elijah an propeta.‡

Hay Apatayan nan Mundayaw hinan Bulul an hi Ba'al

¹⁸ Ya impa'ayag Jehu an amin din tataguh ad Samaria ta na'amungda, ya inalinan diday, “Agguy nihamad di inat Ahab an nundayaw hinan bulul an hi Ba'al, mu ha"in ya nidugdugah di ato' an mundayaw ay hiya! ¹⁹ At ipa'ayagyun amin nan propetan Ba'al, ya an amin din gun mundayaw ay hiya, ya an amin nan papadin Ba'al. Ya mahapul an mi'id ah ma'angang ta umalidan amin ti waday do'ol hi e'nong'un Ba'al! Ya nan adi umali ya mapatoy!” Mu un hay pamalbalin Jehu ay dida ta way atonan mumpamatoy hinan mundayaw ay Ba'al.

²⁰ Ya inalin Jehu ay diday, “Pot'onuyuy ohah algaw hi pundayawan tu'un Ba'al.” Ya unat

‡ 10:17 I Ki. 21:21.

goh pento'dah den algaw ²¹ ya impehnag Jehu an impiwa'at di hapitna ta nundongol an amin hinan tataguh ad Israel hinan mundayaw ay Ba'al ta na'amungdan amin an mi'id ah na'angang hi aggyu ni'yamung. Ya himmigupdan amin din tataguh nan Timplun Ba'al§ an pundayawanda, at na"apnu. ²² Ya inalinah din manalimun hinan lubung di, "Pun'ipabuhu'mun amin nan lubung din propeta ya papadin Ba'al ta ilubungda."

²³ Ya himmigup da Jehu ay Jehonadab an hina' Rekab hinan Timplun Ba'al, ya inalinah nan mundayaw ay Ba'al di, "Tigonyu ta mahapul an mi'id ah baal Apo Dios hi niddum an ni'yamung ay ditu'u ta un tu'u ma'annig an mundayaw ay Ba'al."

²⁴ At himmigup nongkay da Jehu ay Jehonadab ta umuyda e'nong nan onong ya nan Onong an Moghob ay Ba'al. Mu minandal Jehu nan nawalun linala'i ta mihinadah dola. Ya inalinah diday, "Ihamadyun iyadug nan tatagu ti gulat ta waday lumayaw at nan nangiyadug di hiyay mihukat an mapatoy!"

²⁵ Ya unat goh nalpah an ene'nong Jehu din Onong an Moghob ya pimmitaw, ya inalinah din mungguwalya ya din u'upihyalnay, "Humgop ayu, ya numpatoyyu din tatagun mundayaw ay Ba'al, mu tigonyu ta mi'id ah lumayaw ay dida!" At nunhu'nutday hanggapda, ya hinumgopda, ya numpatoydan amin din tatagu, ya nungguuyudda din nun'atoy, ya nun'ipalahundah nan timplu. Ya unat goh himmigupdah nan kuwaltuh nan Timplun Ba'al an wadan Ba'al ²⁶ ya nun'ilahunda din

§ 10:21 Hiyah ne timplun impiyamman din Alin hi Ahab (I Ki. 16:32).

nilahhin an batu an dayawondan Ba'al,* ya ginimu'da. ²⁷ Ya pina"ida goh din Timplun Ba'al, ya numbalinondah kahhelyan di tataguh engganad ugwan.

²⁸ Umat hinay inat Jehu, at mi'id mahkay ah nundayaw ay Ba'al ad Israel ²⁹ Mu hay inat Jehu ya inunudna din numbaholan Jeroboam an hina' Nebat ti dinayawna din balitu' an bakan wad Dan ya ad Bethel an hiyah ne goh di dumalat hi numbaholan nan i'Israel.

³⁰ Ya unat goh nalpah hana ya inalin Apo Dios ay Jehu di, "Dumalat nan nahamad an inatmuh nangunudam hinan inali' an ubahom nan holag Ahab ti hiyah ne penhod'uh ma'at at itulag'u an nan holagmuy mun'alid Israel hi engganah nan miyapat an a'apum† ta diday gun umbun hinan umbunan di ali." ³¹ Mu agguay inhamad Jehu an inunud nan Tugun Apo Dios an Dios nan holag Israel ti agguyna din'ug din nappuhin inat Jeroboam an hiyah dimmalat hi numbaholan nan tataguh ad Israel.

Hay Natayan Jehu

³² Ya heden gutud ya hiyay nangete"an Apo Dios an nangaan hinan udumnan babluy ta unda nahnot di mihakup, at hiyanan inabak da Hazael‡ an alid Aram dida, at hinakupdan amin ad Israel ³³ an mete"ah appit di buhu'an nan algaw hinan

* **10:26** Bahaom nan footnote di I Ki. 14:23 ta innilaom di aat ten na"appuhin batu. † **10:30** Hay ngadandan a'alín holagna ya da Jehoahaz (814-798 B.C.), ya hi Jehoash (798-782 B.C.), ya hi Jeroboam II (793-782 B.C.), ya hi Zechariah (753 B.C.). ‡ **10:32** Hay nun'alianad Aram (unu ad Syria) ya hidin 842-796 B.C.

Wangwang an Jordan ta nangamung hidih appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw, ya hinakupdan amin nan lutah ad Gilead (an hiyah ne babluy nan holag Gad, ya nan holag Reuben, ya nan babluy di holag Manasseh), ya mete"ad Aroer an neheggon hinan Wangwang an Arnon ta nangamung ad Gilead ya ad Bashan.

³⁴ Nan udumnah din ina'inat Jehu hidin nun'aliana ya nan anatulidna ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

³⁵ Ya unat goh natoy hi Jehu ya inlubu'da hiyah ad Samaria. Ya han imbaluynan hi Jehoahaz§ di nihukat ay hiyah nun'ali. ³⁶ Ya duwampulu ta waluy tawon hi nun'alian Jehu hi ad Israel hidid Samaria.*

11

*Hay Namlohan Athaliah hinan Pumpapto'an nan Aginah ad Judah
(II Chron. 22:10—23:21)*

¹ Ya unat goh ininnilan Athaliah* an natoy din imbaluynan hi Ahaziah an alid Judah ya immuy ta nun'ipapatoyna goh an amin nan pamilyan Ahaziah. ² Mu hi Jehosheba† an babain imbaluy

§ **10:35** Hay pohdonan ibaga ya hi Apo Dios ya eyedona, ya hay nun'alianad Israel ya hidin 814-798 B.C. * **10:36** Hay nun'alianad Israel ya hidin 841-814 B.C. * **11:1** Hay nun'alianad Judah ya hidin 841-835 B.C. Hiya ya anggay di babain nun'alid Judah (mu mid ah ohan babaih nun'alid Israel). † **11:2** Hay pohdonan ibaga ya nan udumna ya munhapatadah nan ngadan Apo Dios. Ya inahawana nan Nabagtun Padin hi Jehoiaada (verse 4; II Chron. 22:11).

han Alin hi Jehoram‡§ an pogtang Ahaziah,* ya inawitnah Joash† an ohan nan linala'in imbaluy Ahaziah, ya immuyna impo"oy ta adi mid-dum hinan udum an linala'in a'aginan na'uy an patayonda. At inyuyna din ung'unga ya din manalimun ay hiyah din ohan kuwaltun olo'an ta impo"oy na didah di ta aggyuy napatoy heden unga. ³ Ya nenekkop ay hiyah onom di tawon an nipopo"oy hinan bunol di kuwaltuh Timplun Apo Dios. At onom di tawon di nangipopo"oy andah nan unga ya din manalimun ay hiya ede han gutud di numpapto'an Athaliah.

⁴ Mu heden miyapitun tawon‡ hi numpapto'an Athaliah ya hi Jehoiada an Nabagtun Padi§ ya impa'ayagna din a'ap'apun di tindalu,* ya nan tindalun nalpud Caria,† ya nan guwalyan di ali ta na'amungdah nan wadanah nan Timplun Apo Dios. Ya waday nuntutullaganda, ya nunhap-ataona didah nan Timplun Apo Dios ta nalpah

‡ **11:2** Hay ohan ngadana ya *Joram*, mu adi ma'usal heten miyadwan ngadanah nan Hapit Apo Dios ti waday ohan alin mungngadan hi *Joram*, at maphod hi un *Jehoram* nan oha, ya *Joram* di oha. § **11:2** Hay nun'alianad Judah ya hidin 848-841

B.C. * **11:2** Hay nun'alianad Judah ya hidin 841 B.C. † **11:2** Nan ohan ngadana ya *Jehoash*. Ya hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di nangidat*. ‡ **11:4** Unu hidin 835 B.C. § **11:4**

Ta"on un mid inalinan ten verse an hiyay Nabagtun Padi mu hiyah ne inalinah nan II Chron. 24:6, at hiyaat un niddum eten nibalin. * **11:4** Lemada an hay ngadanda ya da Azariah an

hina' Jeroham, ya hi Azariah an hina' Obed, ya hi Ishmael, ya hi Maaseiah, ya hi Elishaphat (II Chron. 23:1). † **11:4** Diday bunag an tindalun nalpud Caria hinan Asia (unu ad Turkey), ya immuydah abablubaluy an nuntindalu ta bumo'lada.

henen inatda ya impattignan dida din lala'in imbaluy din Alin hi Ahaziah. ⁵ Ya inalin Jehoiada ay diday, “Umat hituy atonyu: hay mahapul ya mun'atlu ayu ta tuluy himpampun di mungguwalyah nan ngilin an Habadu. At nan ohan pampun ay da'yu ya guwalyaanda nan palasyu, ⁶ ya nan ohan pampun ya diday mun'adug hinan Pantaw di Allup an Sur, ya nan ohan pampun di mihinadah nan pantaw di allup hi pangngel nan wadan di guwalya ta maguwalyaan nan Timplun Apo Dios. ⁷ Mu nan duwan pampun an adi muntamuh nan Habadun ngilin di mungguwalyah nan Timplun wadan nan ali. ⁸ Ya li'ubonyun guwalyaan nan Alin hi Joash, ya way hinohhan da'yuan ino'odnanay hanggapna. Ya gulat ta waday umalin meheggon ay da'yu ya pinatoyyu. Ya meheheggon ayuh nan alih an amin di umayana.”

⁹ At inunud nan u'upihyal din immandal Jehoiada hi atonda. At way ohah din u'upihyal ya initnudna din tatagunan mungguwalya, ya din adi mungguwalya eden ngilin an Habadu ya immuydan amin ay Jehoiada. ¹⁰ Ya nun'ipiyapong din Nabagtun Padih nan u'upihyal din gayang ya din hapiaw David an nitalepon hinan Timplun Apo Dios. ¹¹ At way ohah nan guwalya ya nun'odnanda din hanggapda, ya numpan-gata'dogdah nan nunlene'woh an nihinan nan ali, ya nan udum hinan way pun'onngan, ya lene'wohda din Timplun mete"ah nan ohan dugu ta engganah nan ohan dugu.

¹² Ya impabuhu' Jehoiada hi Joash‡ an imbaluy di ali, ya impiyuklupnan hiya din uklup di ali, ya indatna din liblun nitud'an nan Uldin an hay aat di tulag. § Ya hiniitan nan papadiy ulunah lana ta ipa'innilana din tatagun hiyay ali, ya inaliday, “Mid al'ali ta mi'tagu nan ali tu'u!”

¹³ Ya unat goh dengngol Athaliah di tungog din guwalya ya din tatagu ya immuy hinan Timplun Apo Dios an awadan nan tatagu. ¹⁴ Ya unat goh nidatong hidi ya tinnigna an wah dih Joash an alin timmata'dog hinan way nabagtun lugal hinan way Timplu ti hiyah ne tuwaly atondah nan mahiitan an ali.* Ya din u'upihyal ya din nangdon hi talampet ya numpangata'dogdah nan numpinangngel hinan ali, ya an amin nan tataguh nan babluy ya umamlo'amlongda, ya gunda ipagangoh nan talampet. At henekhek Athaliah din lubungna, ya nuntu'u' an inaliny, “Unna' binalbaliyan! Unna' binalbaliyan!”

¹⁵ Ya minandal Jehoiada nan u'upihyal nan tindalun inalinyan diday, “Ibataanyuh tun Timpluh nen babai, mu wada ay di mangunud hi umalin mamaliw ay hiya ya pinatoyyu. Mu tigonyu ta bo'on hituy pamatayanyuh tun bunol di Timplun Apo Dios!” ¹⁶ At dempapda mah hi Athaliah, ya inlahundah nan pantaw di allup an pange'wan nan kabayun humigup hinan gettaw di palasyu,

‡ **11:12** Hay nun'alianad Judah ya hidin 835-796 B.C. § **11:12** Inyuldin Apo Dios an ma'ahhapul di hinohhan aliy baginah libluh nan Hapit Apo Dios (Deut. 17:18-20). * **11:14** Hay awadan ten lugal ya wah nan nubattanan di duwan ata'nang an tu'ud an mungngadan hi Boaz ya hi Jakin (I Ki. 7:15-22).

at hidiy namatayandan hiya.

Hay Nunlumanan Jehoiada

¹⁷ Ya unat goh nalpah hana ya inyamman Jehoiada an Nabagtun Padiy nuntutulagandan da Apo Dios, ya nan ali, ya nan tatagu ta hi Apo Dios di unudonda mahkay, ya umat goh hinan ali ya nan tatagun nunhapataona dida ta nun'u'unnudanda. ¹⁸ At numpapanguy an amin din tataguh nan Timplun Ba'al, ya numpa"ida. Ya nundotnaydan amin din bulul ya din pun'onngan ta nun'agimu'da, ya pinatoyda hi Mattan† an padin Ba'al hinan way hinagang di pun'onngan.

Ya nun'ihinan Jehoiada din guwalyah nan Timplun Apo Dios ta guwalyaanda. ¹⁹ Ta nalpah ya din a'ap'apun di guwalyan di ali, ya nan tindalun nalpud Caria, ya nan guwalya, ya an amin din tatagu ya nuntutunnuddan nangitnud an nangekak hinan alih nan Timplun Apo Dios ta inyuydah nan palasyu. Ya unat goh nidatongdah di ya ene'wadah nan pantaw di allup nan babluy an ihinan nan guwalya, ya himmigupdah nan palasyu, ya impabundah Joash hinan umbunan di ali. ²⁰ At an amin din tataguh nan babluy ya nun'am'amlongda. Ya mete"an de ya mi'id mahkay al'alih nan babluydah din nalpahan di namatayandan Athaliah hinan palasyu.

²¹ Ya un pituy tawon Joash hidin nangete"anan nun'alid Judah.

† **11:18** Hay pohdonan ibaga ya *adaw*.

12

Hay Nun'alian Joash (II Chron. 24:1-14; 24:23-27)

¹ Ya heden miyapitun tawon* hi nun'alian Jehu hi ad Israel di nangete"an Joash an mun'alih ad Judah, ya napat di tawon hi numpapto'anad Jerusalem an kapitulyuda.† Ya hay ngadan inana ya hi Zibiah‡ an hay babluyna ya ad Beersheba.

² Ya heden atagun Joash ya nan nahamad di ina'inatna ti inunudnah Apo Dios ti hi Jehoiada an Nabagun Padi ya intuduwana hiyah nan maphod hi atona. ³ Mu agguyna pina"i din pundayawan hinan adi makulug an madayaw, at hiyanan in-naynayun din tatagun nun'onong hinan moghob an onong unu nan udumnan me'nong hinan adi makulug an madayaw hidih nan nabagtun lugal.

⁴ Ya wada han hin'algaw ya impa'ayag Joash nan papadi, ya inalinan diday, “Amungonyun amin nan pihhun iyalin nan tatagun e'nong hinan Timplu,§ ya nan pihhun idat nan tataguh buwitda, ya nan idatdan nalpuh nomnomdan ibadang, ya nan pihhun itulagdah idatda. ⁵ At an amin nan hinohhan papadi ya amungona nan midat eden lugal an puntamuana ta ma'amung,

* **12:1** Unu hidin 835 B.C. † **12:1** Hay nun'alianad Judah ya hidin 835-796 B.C. ‡ **12:1** Hay pohdonan ibaga ya *gasel* an ohan kalahin di ulha. § **12:4** Nan linala'in muntawon hi duwampulu ya mahapul an umuydah nan Timplu ta mumpatudo'dah ngandan-dah nan Liblun Nitud'an di Titindalud Judah, ya bayadanda goh nan onom di gramos an pihhun palatan me'nong ta ma'usal hinan Timplu (Ex. 30:11-16).

ya waday ipabo'ladah nan way mahapul hi mipaphod hinan Timplun pundayawan.”*

⁶ Mu naluh di duwampulu ta onom hi tawon† hi nun'alian Joash ya agguy impipaphod nan papadi din nun'apa"ih nan Timplu. ⁷ At impa'ayag nan Alin hi Joash hi Jehoiada an Nabagtun Padi ya din udumnan papadi, ya inalinan diday, “Anaad ta uya'a ya adiyu ipipaphod nan nun'apa"ih nan Timplu? At mete"ad ugwan ya bo'on da'yuy mangdon hinan pihhun mipabo'lah nan mangipaphod hinan Timplu!” ⁸ At inabulut nan papadin adida alan nan pihhun malpuh nan tatagu, ya bo'on mahkay diday mangitalepon hinan mipabo'lah nan way mapa"ih nan Timplu.

⁹ At nun'ammah Jehoiada hi kahon, ya imbutnay alubna, ya inhinanah nan delloh di pun'onngan hinan appet di agwan hinan way owon di tatagun humgop hinan Timplu, at hidiy nangittuwan nan papadin mun'adug hinan pihhun idat nan tatagun umuy mundayaw ay Apo Dios. ¹⁰ Ya wa ay ta iniladan do'ol di na'amung hi pihhuh nan kahon ya immuy nan puntudtud'on nan ali ya nan Nabagtun Padi ta uyaponda nan pihhu, ya inittudah nan luyu, ya hene'gotanda. ¹¹ Ya wa ay ta nalpah an na'yap di pihhu ya indatdah nan mangipapto' hinan muntamuh nan Timplu ta diday mangidat hi bino'lan nan muntamuh Timplu, ya nan udum an bumadang ay didah nan tamuda, ¹² ya nan muntapeng, ya nan munhel-

* **12:5** Hay anabayag nan Timplun Apo Dios eden timpu ya hingahut ta han duwampulu ta opat di tawon, at do'ol nin di pa"ina. † **12:6** Unu hidin 814 B.C.

hel an mumpeleng hi batu, ya hay minginah ayiw, ya nan batun miyammah nan mahukatan hinan way napa"ih nan Timplu, ya nan udum an mala'uan an mahapulda.

¹³ Mu nan pihhun nidat hinan Timplu ya bo'on hiyay nalpuwan di gina'un nan Timplun umat hinan ongol an duyu, ya ipit di bala, ya malukung an duyu, ya talampet, unu malgom an gina'un balitu' unu silver di niyamma. ¹⁴ Ti an amin nan na'amung ya un nidat hinan nuntamuh nan Timplu ya anggay ta way atondan mangipaphod hinan napa"ih nan Timplu. ¹⁵ Ya adi mahapul unda tigon di lehtaan nan pihhun imbayad nan nangipapto' hinan nuntamu ti iniladan nahamad di aatdan adida munlayah. ¹⁶ Ya nan pihhun nidat ta Onong di Nibahhawan ya nan pihhun nidat ta Onong di Bahol ya agguy niyuy hinan Timplu ti bagin nan papadi.

¹⁷ Ya henen gutud ya immuy ginubat da Hazael‡ an alid Aram nan tatagud Gath, ya inabakda, at hinakupda. Ya ninomnom goh Hazael an umuyda gubaton nan tatagud Jerusalem. ¹⁸ Mu hay inat Joash an alid Judah ya innalnan amin din gina'un nun'idawat nan a'alín din a'apunan da Jehoshaphat,§ ya hi Jehoram,* ya hi Ahaziah† an hi amanan alid Judah. Ya an amin din gina'un nidat ay hiyan nun'idawatnan Apo Dios, ya an amin din balitu' an wah nan Timplu, ya nan

‡ **12:17** Hay nun'alianad Aram (unu ad Syria) ya hidin 842-796 B.C. § **12:18** Hay nun'alianad Judah ya hidin 872-848 B.C.

* **12:18** Hay nun'alianad Judah ya hidin 848-841 B.C. † **12:18** Hay nun'alianad Judah ya hidin 841 B.C.

wah nan palasyu ya nun'ipiyuynan amin hana ay Hazael an alid Aram. Ya innal Hazael nan gina'u, at agguyna intuluy an ginubat nan tatagud Jerusalem.

¹⁹ Ya nan udumnan na'at hidin nun'alian Joash ya an amin di inatna ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. ²⁰ Mu din u'upihyalna ya hinahapitday atondah nappuhih nan ali,‡ at nala"uyda, ya pinatoydah Joash an alidad Beth Millo an wah nan dalan an midadyun miyuy hi ad Silla. ²¹ Ya hay ngadan danen u'upihyal an namatoy hinan alida ya da Jozabad§ an hina' Shimeath, ya hi Jehozabad* an hina' Shomer. At inlubu'da hiyah din nilubu'an amanah nan Babluy David. Ya hi Amaziah an imbaluyna di nihukat ay hiyah nun'ali.

13

Hay Aat Jehoahaz an Alid Israel

¹ Ya heden miyaduwapulu ta tuluy tawon* hi numpapto'an Joash an hina' Ahaziah an alid Judah ya hiyay nangete"an Jehoahaz† an hina' Jehu an numpapto' ad Israel hidid Samaria, ya himpulu ta pituy tawon di nun'aliana.‡ ² Ya nidugah an nappuhiy ina'inatnan agguy immunud ay

‡ **12:20** Manu ay hinahapitda ti agguйда penhod nan inat Joash an nangipapatoy ay Zechariah an Nabagtun Padi (II Chron. 24:25).

§ **12:21** Hay pohdonan ibaga ya hi *Apo Dios di mangidat hi abalinan.* * **12:21** Hay pohdonan ibaga ya hi *Apo Dios di mangidat.* * **13:1** Unu hidin 814 B.C. † **13:1** Hay pohdonan ibaga ya hi *Apo Dios ya eyedona.* ‡ **13:1** Hay nun'alianad Israel ya hidin 814-798 B.C.

Apo Dios an umat ay Jeroboam an din nahun an nun'alín hiyay nangipangpanguluh nan tatagud Israel hinan numbaholanda. Hi Jehoahaz ya agguyna impogpog an gun nangat hinan nun'appuhi. ³ At hiyah ne dimmalat hi bimmung-tan Apo Dios hinan holag Israel, at minoltana didan gunna impa'abak didan Hazael[§] an alid Aram, ya impa'abakna goh dida ay Ben-Hadad* an imbaluy Hazael.

⁴ Ya nunluwaluh Jehoahaz ay Apo Dios, ya dengngol Apo Dios di luwaluna ti tinnigna nan pangipaligligatan nan alid Aram hinan tatagud Israel. ⁵ At hennag Apo Dios di bumadang ay dida[†] ta hiyay nangipanguluh nan tatagud Israel ta way inatdan nangabak hinan i'Aram, at malenggopda mahkay hinan numpunhituwan din tatagud Israel an umat hidin hopapna. ⁶ Mu hihidyan numbaholda damdama ti innaynayundan nangat hi nun'appuhih din numbaholan din holag Jeroboam an hiyay dimmalat hi numbaholan nan tatagud Israel. Ya hay oha goh ya agguйда pina"i din babain bulul an hi Asherah an wagwah dih ad Samaria.

⁷ At hiyah ne dumalat hi anahnotan di na'angang hinan tindalun Jehoahaz an anggay din naleman numpungkabayun tindalu, ya din

§ 13:3 Hay nun'alianad Aram (unu ad Syria) ya hidin 842-796 B.C. * **13:3** Unu hi Ben-Hadad III (bahaom nan footnote di I Ki. 15:18). † **13:5** Hay ngadan ten bimmadang? Mid mapto' ya hiyah Adadnirari III (810-783 B.C.) an alid Assyria ti nan tindalunay nangameh hinan i'Aram ad Damascus hidin 806-804 B.C., at mi'id mahkay abalanan nan i'Aram an mumpapto' hinan i'Israel.

himpulun ay kalesan punluganan di mi'gubat, ya nan himpuluy libun tindalu ti ginubat nan tindalun nan alid Aram dida, ya do'olday nun'atoy an umatdah nan hupu' hinan way pun'elekan. ⁸ Ya an amin din ina'inat Jehoahaz hidin nun'aliana ya nan anatulidna ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

⁹ Ya unat goh natoy hi Jehoahaz ya inlubu'dad Samaria hinan nilubu'an din o'ommodna. At hi Jehoash‡ an lala'in imbaluynay nihukat ay hiyah nun'alih ad Israel.

Hay Aat Jehoash an Alid Israel

¹⁰ Ya heden miyatulumpulu ta han pituy tawon§ hi numpapto'an Joash an alid Judah ya hiyay nangete"an Jehoash an hina' Jehoahaz an nun'alih nan holag Israel hidid Samaria, ya himpulu ta onom di tawon di nun'aliana.*

¹¹ Mu nun'appuhiy ina'inatnan agguay immunud ay Apo Dios, ya unnaat goh inunud din inat Jeroboam an hina' Nebat an nundayaw hi bulul an hiyay inunud goh nan holag Israel, hiyanan numbaholda.

¹² Ya an amin din inat Jehoash, ya din udum an na'at hidin nun'aliana, ya nan anatulidnah din ni'gubatandan Amaziah an alid Judah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel. ¹³ At unat goh natoy

‡ **13:9** Hay ohan ngadan ya *Joash*, mu gapu ta wada goh di ohan alin mungngadan hi Joash at hay ma'usal hitu ya *Jehoash* ta ma'innilay nun'abhiwandan duwa. § **13:10** Unu hidin 798

B.C. * **13:10** Hay nun'alianad Israel ya hidin 798-782 B.C. Ya hiyay ma'alih Jeroboam II.

hi Jehoash ya inlubu'dad Samaria hidin nilubu'an din udumnan a'alid Israel. Ya nan imbaluynan hi Jeroboam† di nihukat ay hiyan mun'ali.

Hay Natayan Elisha

¹⁴ Ya nundogoh hi Elisha an propeta‡ hi nidugah an dogoh, at hiyay inyatoyna. Mu heden agadyuhan di atayana ya nundadyu nan Alin hi Jehoash ta immuyna indungaw hiya. Ya unat goh tinnignah Elisha ya kimmilan inalinay, “Ama! Ama! Hay bumadang mah hinan tindalun di Israel hi un'a mid ti un he"ay pange'ehdolanmi?”

¹⁵ Ya inalin Elisha ay Jehoash di, “Eka ummal hi buhug ya pana.” At immuy inummal hi Jehoash.

¹⁶ Ya inalin Elisha ay hiyay, “Odnam nan buhug ya pana.” Ya unat goh inodnan Jehoash din pana ya impattu' Elisha di ngamaynah nan ngamay nan ali.

¹⁷ Ya inalinan hiyay, “Ibughulmu nan tawan nihagang hi appit di buhu'an nan algaw.” Ya unat goh imbughulna ya inalin Elisha di, “Ipanam.” At impanan Jehoash. Ya unat goh impanan nan ali ya init'u' Elisha an inalinay, “Hiyah ne panan Apo Dios an mangab'abak, at hiyah ne pangabakmuh nan i'Aram ad Aphek ta nangamung unmu ubahon ta mapogpogda.”

¹⁸ Ya inalin goh Elisha di, “Alam nan pana, ya imbowo'muh nan luta.” At inunudna an imbowo'nah numpitlu din pana, ya indinongna.

¹⁹ Ya ma'abbungot hi Elisha hinan alin inalinay, “Hay maphod hi inatmu ya imbowo'muh numpalema unu numpenom din buhug ta way

† **13:13** Unu Jeroboam II. ‡ **13:14** Na'at hidin 797 B.C.

atom an mangabak hinan i'Aram ta nangamung unmu pogpogon dida! Mu hay ma'at ya un mumpitluy pangabakam hinan i'Aram ya anggay!”

²⁰ At natoy hi Elisha, ya inlubu'da hiya.

Ya atawotawon ya nan himpampun an iMoab ya hay ugalida ya umuyda gumubat hinan hakup di i'Israel hinan alpahan di lawang. ²¹ Ya wada han namenghan ya wada han ohan tagun i'Israel an natoy an iyuyda ilubu'. Mu unat goh imatamdah nan lubu' ya inamangda din himpampun an iMoab an umuydah nan wadanda, at un nonong ya inittuda din natoy hidin nilubu'an Elisha. Mu unat goh nedeneh di odol den natoy hidin tungal Elisha ya timmagu, at bimmangon, ya timma'dog.

Hay Nangubatan nan Holag Israel hi ad Aram

²² Ya pinaligligat Hazael an alid Aram nan tatagud Israel hidin gutud di numpapto'an Jehoahaz. ²³ Mu nidugah an ma'ahhimo' hi Apo Dios, at hemmo'na ya binaliwana dida an dumalat din intulagnah din a'apudan da Abraham, ya hi Isaac, ya hi Jacob, at hiyanan agguyna inyabulut hi unda mapogpog, at engganad ugwan ya agguyna dida inubah.

²⁴ Ya unat goh natoy hi Hazael an alid Aram ya hi Ben-Hadad§ an lala'in imbaluynay nihukat ay hiyan nun'ali. ²⁵ At ginubat da Jehoash an hina' Jehoahaz nan tindalun Ben-Hadad, ya inabakda didah numpitlu,* at binanggadna din babluy an

§ **13:24** Hi Ben-Hadad III (bahaom nan footnote di I Ki. 15:18).

* **13:25** Hiyah ne impa'innilan Elisha hi ma'at (verse 19).

din penloh Hazael an omod Ben-Hadad hidin nun'alian Jehoahaz.

14

Hay Aat Amaziah an Alid Judah (II Chron. 25:1-4, 11-12, 17-26)

¹ Hidin miyadwan tawon* hi numpapto'an Jehoash an hina' Jehoahaz an alid Israel di nangete"an Amaziah† an hina' Joash an nun'ali.

² Ya un duwampulu ta lemay tawonan den gutud ya duwampulu ta hiyam di tawon hi numpapto'ananad Jerusalem an kapitulyuda.‡ Ya hay ngadan inana ya hi Jehoaddin an iJerusalem.

³ Ya inunud Amaziah din nangat amanan hi Joash, at hiyanan maphod di pangatnan umunud ay Apo Dios, mu agguay nipaddung hidin nangat David an hi apuna ⁴ ti agguayna pina"i din pun'onngan hinan agguay immannung an madayaw hidih nan duntug, at innaynayun nan tatagun gun mun'onong, ya genhobdah di nan incense an maphod di hunghungna.

⁵ Ya unat goh nihamad di nun'alian Amaziah ya nun'ipapatoyna din upihyalnan din namatoy ay amanan hi Joash an ali.§ ⁶ Mu agguayna ni'patoy din imbaluyna ti inunudna nan nitudo' hinan liblun nitud'an nan Uldin Apo Dios an inalinay, "Adi mapatoy nan omod an dumalat nan bahol di imbaluyna, ya adi goh mapatoy nan imbaluy

* **14:1** Unu hidin 796 B.C. † **14:1** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di mangipabi'ah ay hiya.* ‡ **14:2** Hay nun'alianad Judah ya hidin 796-767 B.C. § **14:5** II Ki. 12:20-21.

an dumalat nan bahol di ommod ti nan mumbahol di hiyay iballohana.”*

⁷ Ya waday namenghan hi ni'gubatan da Amaziah, ya himpuluy libuy pinatoydah nan tindalun di i'Edom hinan way Nundotal an Ahin, ya hinakupda goh ad Sela,[†] ya hinukatanay ngadana ta nginadnana ta ad Joktheel, at hiyay ngadanah engganad ugwan.

⁸ Ya wada han hin'algaw ya nunhonag hi Amaziah hi umuy an mi'hapit hinan alid Israel an hi Jehoash an imbaluy Jehoahaz an hina' Jehu an inalinan hiyay, “Umali ayu ta ditu'uy munggugubat!”

⁹ Mu tembal Jehoash an alid Israel hi Amaziah an alid Judah an inalinalay, “Wa han hubit hi ad Lebanon, ya hennagna han umuy mi'hapit hinan ongol an ayiw an cedar hi ad Lebanon an inalinalay, Iyabulutmu han babain imbaluymu ta ahawaon han lala'in imbaluy'u! Mu unat goh naluh din animal hi inalahan ya nun'igatigatina din hubit, at nun'a'ipung. ¹⁰ Undan anggay unmu inabak nan i'Edom ya mumpahpahiya'a? Hay maphod ya munlenot'ah nan immabakam, at un'a mihi-nah nan babluyyu! Anaad ta un'a dumaladalat hi lummuh a'ubaham ya a'ubahan goh nan tatagum ad Judah?”

¹¹ Mu aggy inabulut Amaziah din inalinan hiya. At indadaan mah Jehoash an alid Israel nan tindaluna ta immuyda ginubat hi Amaziah an alid Judah. At nundammudad Beth Shemesh an

* **14:6** Deut. 24:16. † **14:7** Hay pohdon ten hapit an ibaga ya batu, ya hay ngadan ten babluy ad ugwan ya ad Petra.

hakup ad Judah ta hidiy nunggugubatanda. ¹² Ya inabak nan i'Israel da Amaziah an alid Judah, at hiyanan numpangalayaw nan tinaluna, ya numpanga'anamutdah abungda. ¹³ At da Jehoash an alid Israel ya dempapda nan alid Judah an hi Amaziah an hina' Jehoash an ap'apun Ahaziah. At innayun da Jehoash an immuy ad Jerusalem, ya hennagna din tinaluna ta pina"ida din allup di babluy ad Jerusalem an nete"ah nan Pantaw di Allup ad Ephraim ta engganah nan Pantaw di Dugun nan Allup. Heden napa"in allup ya onom di gahut di umpiy inadu"oyna. ¹⁴ Ya innaldan amin din balitu', ya din silver, ya ta'on nan nun'anginan gina'uh nan Timplun Apo Dios, ya an amin nan nun'abalul an wah nan palasyu. Ya dempapna goh di udumnah nan tatagu, ya nun'itnudna ta numbanggaddad Samaria.

¹⁵ Ya nan udum an ina'inat Jehoash hidin nun'aliana ya din anatulidnah nangubatandan Amaziah an alid Judah ya niddum an ni'tudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

¹⁶ Ya natoy hi Jehoash, at inlubu'dad Samaria an din nilubu'an din a'alid Israel, ya hi Jeroboam‡ an imbaluynay nihukat ay hiyan nun'ali.

Hay Natayan Amaziah an Alid Judah

(II Chron. 25:27-28)

¹⁷ Ya himpulu ta lemay tawon di ni'taguan Amaziah an alid Judah hidin nalpahan di natayan Jehoash an hina' Jehoahaz an alid Israel. § ¹⁸ An

‡ 14:16 Hi Jeroboam II. § 14:17 Hi Jehoash ya natoy hidin 782 B.C., ya hi Amaziah ya natoy hidin 767 B.C.

amin nan ina'inat Amaziah ya nitudo' hinan li-blun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah.

¹⁹ Ya wada han himpampun an tatagun mamhod an mamatoy ay Amaziah hi ad Jerusalem, mu limmayaw hi Amaziah an immuy hi ad Lachish. Mu hennagday udumnah nan i'ibbada, at inunudda ta pinatoyda hiyah di. ²⁰ Ya intakaydah din kabayu ta imbanggaddad Jerusalem ta hidiy nangilubu'andan hiyah din nilubu'an amanah nan Babluy David.

²¹ Ya pento' din tatagud Judah hi Azariah* an himpulu ta onom di tawona ta hiyay alida ta bonhonay haad amanan hi Amaziah. ²² Hi Azariah ya binangngadnan penloh ad Elath hi nangubatana ta hinakup mahkay ad Judah an din penlohda din hopapna, at nun'ipaphodna din nun'apa"ih din nalpahan di natayan amanan ali.

Hay Aat Jeroboam† an Alid Israel

²³ Ya heden miyapulu ta leman tawon‡ hi nun'alian Amaziah hidid Judah ya hiyay nangete"an Jeroboam§ an hina' Jehoash an nun'alih ad Samaria, ya napat ta han ohay tawon hi numpapto'anah di.* ²⁴ Ya nappuhi ahan din ina'inatna an aggy immunud ay Apo

* **14:21** Hay ohan ngadana ya hi Uzziah. † **14:22** Hi Jeroboam II ti duwadan alid Israel an mungngadan hi Jeroboam. Ya hidin amataguna ya matagu goh da Amos ay Hosea an propeta. ‡ **14:23** Unu hidin 782 B.C. Mu hidin 793 B.C. ya ne'dehhan ay amanan nun'ali. § **14:23** Duway pohdonan ibaga ti nan oha ya *mi'laban nan tatagu*, ya nan oha ya *dumo'ol nan tatagu*. * **14:23** Hay nun'alianad Israel ya hidin 793-753 B.C.

Dios. Ya agguyna ahan impogpog an nundayaw hinan bulul an din dinayaw din alin binunatnay ngadanan hi Jeroboam[†] an hina' Nebat an hiyay dinayaw nan holag Israel ta omod unda numbahol. ²⁵ Ya binangngadna din naploh an lutad Israel an nete"ah ad Lebo Hamath ta engganah nan Ma'ahin an Baybay[‡] ti hiyah ne din inalin tuwali Apo Dios an Dios ad Israel hinan propetan hi Jonah an hina' Amittai an nalpuh ad Gath Hepher. ²⁶ Ti tinnig Apo Dios nan nidugah an nipaligligatan nan tatagud Israel ya nan ami'id ah mamadang ay dida. ²⁷ Ya mi'id tuwali inalin Apo Dios an ubahona nan tatagud Israel hitun luta, at hiyanan binadangana nan Alin hi Jeroboam an hina' Jehoash ta binaliwana dida.

²⁸ Ya an amin nan na'na'at hidin numpapto'an Jeroboam, ya din anatulidnan ni'gubat, ya nan inatnan namloh ad Damascus ya ad Hamath hinan iJudah ta binangngadna ta nihakup goh ad Israel ya nitudo' an amin hanah nan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat din A'alid Israel. ²⁹ Ya natoy hi Jeroboam, at inlubu'dah nan lubu' amana an ali. Ya hi Zechariah an imbaluynay nihukat ay hiyah nun'alid Israel.

15

Hay Aat Azariah an Alid Judah (II Chron. 26:3-4, 21-23)

[†] **14:24** Hi Jeroboam I (930-909 B.C.). [‡] **14:25** Unu Dead Sea, unu Baybay an Arabah, unu Natoy an Lobong.

¹ Hidin miyaduwampulu ta han pituy tawon* hi nun'alian Jeroboam† ad Israel ya hiyay nangete"an Azariah‡ an hina' Amaziah an nun'alid Judah. ² Ya un himpulu ta han onom di tawonah din nangete"anan nun'ali. At hiyay alid Jerusalem hi nalema ta han duway tawon.§ Ya hay ngadan inana ya hi Jekoliah an iJerusalem. ³ Ya maphod di inatnan numpapto' ti inunudnah Apo Dios an umat hidin nangat amanan hi Amaziah. ⁴ Mu agguyna pina"i nan pun'onngan hinan adi makulug an madayaw hidih nan duntug, at hiyanan intultuluy din tatagun gun nun'onong, ya genhobda nan incense hidi an maphod di hunghungna. ⁵ Hiyah ne dumalat ya nundoghon Apo Dios hi Azariah hi unit,*† at inlahhinda hiyah nan ohan abung ta engganah natayana. Ya hi Jotham an imbaluyna di nangipapto' hinan palasyu, ya hiya goh di nun'ap'apun nangipapto' hinan tatagud Judah.

⁶ An amin nan ina'inat Azariah hidin nun'aliana ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. ⁷ Ya unat goh natoy hi Azariah ya inlubu'dah nan nilubu'an amanan alid Israel. Ya hi Jotham an imbaluynay nihukat

* **15:1** Unu hidin 767 B.C. Mu ni'dehhan ay amanan nun'alih din 792 B.C., at duwampulu ta han opat di tawon hi nun'aliandan duwa ya un oha mahkay hiyan nun'ali an nete"ah din 767 B.C. † **15:1** Hi Jeroboam II. ‡ **15:1** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios bimmadang ay ha"in*. § **15:2** Hay nun'alianad Judah ya hidin 792-740 B.C. * **15:5** Heten hapit an unit ya bo'on palla' ya anggay ti middum nan numbino'ob'on an kalahin di dogoh di up'up. † **15:5** Bahaom nan II Chron. 26:16-21 ta innilaom nan na"appuhin inat Azariah an nangipabungot ay Apo Dios.

ay hiyan nun'ali.

Hay Aat Zechariah an Alid Israel

⁸ Hidin miyatulumpulu ta waluy tawon‡ hi numpapto'an Azariah an alid Judah ya hiyay napto'an Zechariah§ an hina' Jeroboam* an nun'alih ad Israel, at nun'ap'apuh ad Samaria hi onom di bulan.† ⁹ Mu inatna nan na"appuhi an pahiwon Apo Dios an umat hidin inat amana ti in-unudna din nappuhin ina'inat Jeroboam‡ an hina' Nebat an nangipangpanguluh nan tatagud Israel ta dinayawda din bulul ta omod unda numbahol.

¹⁰ Ya hi Shallum an hina' Jabesh ya nun-nomnom hi atonan mamatoy ay Zechariah, at hidih nan awadan di hinagang nan tatagu ya pinalangna ta natoy, at hiyay nihukat hi nun'ali.

¹¹ Ya an amin nan ina'inat Zechariah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

¹² At nipa'annung din inulgud Apo Dios ay Jehu an inalinay, “Engganah nan miyapat an holagmuy gun mun'alih ad Israel, mu mapogpog di mun'alih nan miyapat an holag di a'apum.”§

Hay Aat Shallum an Alid Israel

¹³ Ya hi Shallum* an hina' Jabesh ya ente"anan nun'alih ad Israel hidin miyatulumpulu ta hiyam di tawon† hi nun'alian Azariah‡ ad Judah, ya un

‡ **15:8** Unu hidin 753 B.C. § **15:8** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya adina aliwan*. * **15:8** Hi Jeroboam II. † **15:8** Hay nun'alianad Israel ya hidin 753 B.C. ‡ **15:9** Hi Jeroboam I. § **15:12** II Ki. 10:30. * **15:13** Hay pohdonan ibaga ya *mipabo'la*. † **15:13** Unu hidin 752 B.C. ‡ **15:13** Unu hi Uzziah.

ohay bulan di numpapto'anah ad Samaria. § 14 Ya nalpud Tirzah hi Menahem an hina' Gadi, ya nunti'id an immuy ad Samaria, ya ginubatna* nan tataguh di, ya pinatoynah Shallum an hina' Jabesh, ya hiyay nipallog hi nun'ali.

15 Ya an amin nan ina'inat Shallum ya din inatnan namatoy ay Zechariah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

16 Ya heden nalpuwan Menahem ad Tirzah ya immuy ad Tiphseh, mu aggyuda inabulut hiyah di, at hiyanan numpatoyna nan tatagun den babluy ya hinan babluy an nun'eheggon hidi ta engganad Tirzah, ya mi'id ahan gohgohna ti nun'ipadpapna din numpunhabin binabai ta numbughiday putuda.

Hay Aat Menahem an Alid Israel

17 Ya heden miyatulumpulu ta hiyam an tawon† hi numpapto'an Azariah an alid Judah ya hiyay nangete"an Menahem‡ an hina' Gadi an nun'alih ad Israel, ya numpapto' ad Samaria hi himpuluy tawon. § 18 Ya inatna nan na"appuhi an pahiwon Apo Dios ti hidin nun'aliana ya inunudna din nappuhin ina'inat Jeroboam an hina' Nebat an nangipangpanguluh nan tatagud Israel ta nun-dayawdah nan bulul ta omod unda numbahol.

§ 15:13 Hay nun'alianad Israel ya hidin 752 B.C. * 15:14 Mid mapto' ya hi Menahem di ohan a'ap'apun di tindalun Shallum an ad Tirzah di nungkampuanda, at nan tindalun impapto'nay bim-madang ay hiyan nangubat hinan tatagud Samaria ta patayondah Shallum. † 15:17 Unu hidin 752 B.C. ‡ 15:17 Hay pohdonan ibaga ya *na'al'alu'*. § 15:17 Hay nun'alianad Israel ya hidin 752-742 B.C.

19 Ya heden numpapto'an Menahem ya immuy da Pul* an alid Assyria ta ginubatdad ad Israel. Mu binayadan Menahem hi Pul hi tulumpulu ta waluy gahut hi kiluh silver an pihhu ta way inatdan agguy nangubat ay hiya, ta way inatnan nanginaynayun an nun'alid Israel. 20 At hay inat Menahem ta waday indatna ya minandalna an amin nan adadangyan ad Israel ta umidatdah hinnanabongleh silver ta midat hinan alid Assyria. At unat goh na'amung ya indatda, ya nakak din Alin hi Pul ya nan tindaluna ta numbangngad-dah nan babluydad Assyria, ya agguy nihinah ad Israel.

21 Ya an amin nan udum an ina'inat Menahem hidin numpapto'ana ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel. 22 Ya unat goh natoy hi Menahem ya inlubu'da, ya hi Pekahiah an imbaluynay nihukat ay hiyan nun'ali.

Hay Aat Pekahiah an Alid Israel

23 Ya heden miyanabonglen tawon† hi numpapto'an Azariah ad Judah ya hiyay nangete"an Pekahiah‡ an hina' Menahem an nun'alih ad Israel, ya numpapto' hidid Samaria hi duway tawon.§ 24 Ya inatna han na"appuhi an pahiwon Apo Dios ti inunudna goh din nappuhin inat din Alin hi Jeroboam an hina' Nebat an nundayaw hi bulul an impanguluna ta dinayaw

* **15:19** Hay oha goh hi ngadana ya hi Tiglath-Pileser III (745-727 B.C.). † **15:23** Unu hidin 742 B.C. ‡ **15:23** Hay pohdonan ibaga ya hi Apo Dios di nangibughul. § **15:23** Hay nun'alianad Israel ya hidin 742-740 B.C.

nan tatagud Israel ta omod unda numbahol. ²⁵ Ya hi Pekah an hina' Remaliah an ohah nan ap'apun di tindalun Pekahiah ya waday ninomnomnah nappuhih atonah nan ali. At ni'hapit hinan nalemah nan tatagun iGilead ta nitnuddan hiya, ya immuydah abung Pekahiah an alidah did Samaria ta pinatoyda nan ali, ya ni'yiddumda da Argob ay Arieih. At nihukat hi Pekah ta hiyay ali.

²⁶ Ya an amin din ina'inat Pekahiah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

Hay Aat Pekah an Alid Israel

²⁷ Hidin miyalema ta han duway tawon* hi nun'alian Azariah ad Judah ya hiyay nangete"an Pekah† an hina' Remaliah an nun'alid Israel hidid Samaria, ya numpapto' hi duwampuluy tawon.‡

²⁸ Ya inatna han na"appuhin pahiwon ahan Apo Dios, ya agguyna din'ug nan nappuhin ina'inat din Alin hi Jeroboam an hina' Nebat an nundayaw hi bulul ti impanguluna nan tatagud Israel ta dinayawda ta omod unda numbahol.

²⁹ Ya heden gutud di numpapto'an Pekah ya immuy da Pul§ an alid Assyria hidid Israel ta ginubatda nan tataguh di, ya hinakupdad Ijon, ya ad Abel Beth Maakah, ya ad Janoah, ya ad Kedesh, ya ad Hazor. Ya hinakupda goh nan babluy ad Gilead, ya ad Galilee, ya ad Naphtali. Ya initnudda din tatagun natiliw ta inyuydad Assyria. ³⁰ Ya nunnomnom hi Hoshea an hina' Elah

* **15:27** Unu hidin 740 B.C. † **15:27** Hay pohdonan ibaga ya bughul. ‡ **15:27** Hay nun'alianad Israel ya hidin 752-732 B.C.

§ **15:29** Bahaom nan footnote di II Ki. 15:19.

hi nappuhih atonan Pekah an hina' Remaliah. At immuy, ya pinatoyna hiya ta hiyay nihukat an nun'alih nan miyaduwampuluy tawon* hidin nun'alian Jotham an imbaluy Azariah.†

³¹ Ya an amin nan ina'inat Pekah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Israel.

Hay Aat Jotham an Alid Judah

(II Chron. 27:1-4, 7-9)

³² Ya heden miyadwah tawon‡ Pekah an hina' Remaliah an nun'alid Israel ya hiyay nangete"an Jotham§ an hina' Azariah* an numpapto' an alid Judah. ³³ Ya un duwampulu ta lemay tawonah din nangete"anan nun'ali, ya himpulu ta onom di tawon hi numpapto'anad Jerusalem an kapitulyuda.† Ya hay ngadan inana ya hi Jerusha‡ an imbaluy Zadok. ³⁴ Ya maphod di inatnan numpapto' an tinnig Apo Dios ti hay inat Jotham ya inunudnan amin din maphod hi inat amanan hi Azariah. ³⁵ Mu agguyna pina"i nan pundayawan hi bulul, at hiyanan innaynayun din tatagun gun nun'onong, ya genhobda nan incense an maphod di hunghungna. Ya heden gutudnah nun'alian Jotham ya impipaphodna din napa"in Pantaw di Allup nan Timplun Apo Dios.

³⁶ Ya an amin din ina'inat Jotham ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat

* **15:30** Unu hidin 732 B.C. † **15:30** Unu hi Uzziah. ‡ **15:32**

Unu hidin 750 B.C. § **15:32** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya na'ahhamad.* * **15:32** Unu hi Uzziah. † **15:33** Hay

nun'alianad Judah ya hidin 750-732 B.C. ‡ **15:33** Hay pohdonan ibaga ya *waday ahawa'.*

nan A'alid Judah. ³⁷ Ya heden nun'aliana ya hennag Apo Dios nan titindalun da Rezin an alid Aram ya hi Pekah an hina' Remaliah ta ginubatdad Judah. ³⁸ Ya unat goh natoy hi Jotham ya inlubu'dah din nilubu'an amanah nan Babluy David. At nihukat han imbaluynan hi Ahaz ta hiyay nun'ali.

16

Hay Aat Ahaz an Alid Judah (II Chron. 28:1-27; Isa. 7:1-17)

¹ Hidin miyapulu ta pituy tawon* hi nun'alian Pekah an hina' Remaliah ad Israel ya hiyay nangete"an Ahaz† an hina' Jotham an nun'alid Judah. ² Ya un duwampuluy tawon Ahaz hidin nangete"anan nun'alid Jerusalem an kapitulyuda, ya himpulu ta onom di tawon hi numpapto'ana.‡ Ya agguyna inyunnud ay apunan hi David an maphod di nangatna ti nan na"appuhiy ina'inatnan pahiwon Apo Dios ³ an inyunnudnah din nappuhin ina'inat nan a'alid Israel. Ya unnaat anhan pinatoy din lala'in imbaluyna, ya genhobnan ene'nong ti inunudna din nidugah ahan an na"appuhin ina'inat din tatagun din pinakak Apo Dios hinan babluy ya un midatong nan holag Israel. ⁴ Ya nun'onong hi Ahaz, ya genhobna nan incense an maphod di hunghungnah nan lugal an pundayawan nan tataguh nan dudunduntug, ya hidih nan puun an amin di o"ongol an ayiw.

* **16:1** Unu hidin 735 B.C. † **16:1** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya eyedona*. ‡ **16:2** Hay nun'alianad Judah ya hidin 735-715 B.C.

⁵ Ya initud da Rezin an alid Aram ya hi Pekah an hina' Remaliah an alid Israel nan tindaluda ta gubatondad Jerusalem, ya lene'wohdan lini'ub nan babluy, mu mi'id ologdan mangabak ay da Ahaz. ⁶ Ya henen gutud ya binanggad Rezin an alid Aram nan babluy ad Elath ta nihakup ad Aram, ya numpakakna nan iJudah ta immuyda din tatagud Edom hidid Elath ta diday bimmabluy hidi hi engganad ugwan.

⁷ Ya hennag Ahaz an alid Judah nan baalna ta immuyda imbagan Pul[§] an alid Assyria nan nipa'innilan hiyan inaliday, "Ha'in ya makuluga' an baalmu, ya ibilanga' hi imbaluymu. At umali ayu ni' ta baliwan da'mi ti ten gubaton da'mih nan titindalun nan alid Aram ya nan alid Israel!" ⁸ At nun'alan Ahaz din silver, ya din balitu' an wah nan Timplun Apo Dios, ya din nun'abalul an gina'un wah nan pumpo"oyan hinan palasyu ta impiyuynah nan alid Assyria ta adawna. ⁹ Ya inabulut Pul din inalin Ahaz, at hennagna din tindaluna ta immuyda ginubat ad Damascus,* ya inabakda, ya nun'itnudda din tataguh di ta impiyuyda didad Kir, ya pinatoydah Resin an alih ad Aram.

¹⁰ Ya unat goh nalpah hana ya immuy nan Alin hi Ahaz hi ad Damascus ta mi'tiggawan ay Pul an alid Assyria. Ya tinnigna din pun'onngan ad Damascus, at impiyammanay planun miyengngoh eden pun'onngan ad Damascus, ya impiyuyna ay Uriah[†] an padi, ya ta'on nan nitudo' hi atondan

[§] **16:7** Unu hi Tiglath-Pileser III (745-727 B.C.). * **16:9** Na'at hidin 732 B.C. [†] **16:10** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya ay hilaw.*

mangiyamma. ¹¹ At impiyamman Uriah an padi din pun'onngan an inunudnan amin din nitudo' hi atona an din impehnag nan Alin hi Ahaz ta mipaddung ahan hinan aat din pun'onngan ad Damascus. Ya lempah Uriah an impiyamma ya un midatong da Ahaz an nalpud Damascus. ¹² Ya unat goh nidatong nan alin nalpud Damascus ya tinnignan nalpah nan pun'onngan, at immuy ta mun'onong hidi. ¹³ Ya ene'nongna din Onong an Moghob ya nan Onong an Ma'an, ya inhi-itna nan bayah ta Onong an Ma'inum, ya inwal-hina din dalam din Onong di Pi'lenggopan hinan pun'onngan. ¹⁴ Ya impa'aan Ahaz din dadan an gambang an pun'onngan hinan hinagang di Timplun Apo Dios an wah nan numbattanan di pa'idyamman pun'onngan ya nan humigupan hinan Timplu ta inhinadah nan bane'leng de han balun pun'onngan.

¹⁵ Ya inalin nan Alin hi Ahaz ay Uriah di, "Mete"ad ugwan ya heten balbalun ongol an pun'onngan di pange'nongam hinan Onong an Moghob hi helhelong ya nan munhinag, ya nan e'nong nan ali an nan Onong an Ma'an an middum hinan Onong an Moghob, ya an amin nan moghob an e'nong di tatagu an nan Onong an Ma'inum. Ya inhiitmun amin nan dalam di me'nong an animal hinan pun'onngan. Mu din dadan an gambang an pun'onngan ya hiyay pun'onnga' hi un way pohdo' an innilaon ay Apo Dios."‡ ¹⁶ Ya inunud Uriah an amin din immandal nan Alin hi Ahaz hi atona.

‡ **16:15** Inunud Ahaz nan ugalin di i'Assyria ti inusalday pun'onngan ta innilaonday pohdon nan bululdah atonda.

17 At nun'ipa'aan nan Alin hi Ahaz din gambang an tu'ud an nandol hinan duyun pun'ihuan. Ya nun'ipa'aana goh din pa"ongol an palyu' an ittuwan di danum an nipattu' hinan bonog di himpulu ta han duwan§ gambang an baka, ya nun'ipattu'nah nan way batun pognad. 18 Ya inaana goh din niyamman tuldan niyammah nan way Timplun pundayawan hinan Habadu, ya hinawanana nan pantaw an owon nan a'alid Judah an humigup hinan Timplu. Ya manu ay inatna hana ta way dumalat hi a'al'alu'an han alid Assyria.

19 Ya an amin nan ina'inat Ahaz ya wadan nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. 20 Ya natoy hi Ahaz, ya inlubu'dah nan lubu' hinan Babluy David, ya han imbaluynan hi Hezekiah di nihukat ay hiyan nun'ali.

17

Hay Aat Hoshea an Angunuh hi Alid Israel (II Ki. 18:9-12)

1 Ya heden miyaduwapulu ta duwan tawon* an numpapto'an Ahaz an nun'alid Judah ya hiyay nangete"an Hoshea† an hina' Elah an nun'alid Israel, ya numpapto' ad Samaria hi hiyam di tawon.‡ 2 Ya inatna nan na"appuhin pahiwon Apo Dios, mu on'onayna hiya ya un din nahhun an nun'alih ad Israel an nehnodana. 3 Ya immuy

§ 16:17 Heten bilang di baka ya nitudo' hinan I Ki. 7:25. * 17:1 Unu hidin 732 B.C. † 17:1 Hay pohdonan ibaga ya *abaliwan*. ‡ 17:1 Hay nun'alianad Israel ya hidin 732-722 B.C.

da Shalmaneser[§] an alid Assyria ta ginubatda da Hoshea, ya inabakda dida, at himmuku da Hoshea ta hinakup da Shalmaneser dida, at ata-wotawon ya mumbayad da Hoshea hi buwitdan Shalmaneser an alid Assyria. ⁴ Mu unat goh na'innilaan Shalmaneser an nunhonag hi Hoshea hi upihyalna ta mumpabadang ay So an alid Egypt ya indinongnan mumbayad hinan atawotawon an buwitnan hiya, at impadpapnah Hoshea, ya impabaludna.

*Hay Na'abakan nan Babluy ad Samaria**

⁵ At ginubat goh da Shalmaneser an amin nan abablubabluy ad Israel, mu tuluy tawon[†] di nunli'ubandad Samaria ya unda hakupon. ⁶ Ya awni ta eden miyahiyam hi tawon[‡] hi nun'alian Hoshea ya un hogpon nan alid Assyria di ad Samaria, at na'abak nan babluy, ya nun'itnudda nan i'Israel ta inyuydad Assyria. Ya nunhituwona didad Halah an ongol an babluy, ya nan udum ya hidih nan Wangwang an Habor ad Gozan, ya nan udum ya hidih nan abablubabluy hi awadan nan iMedia.

⁷ Ya manu ay umat hinay na'at ad Samaria ti dimmalat di numbaholan nan tatagud Israel ay Apo Dios an nangekak ay didah din nambutan nan alid Egypt an hi Pharaoh[§] ti di-

§ 17:3 Unu nan Alin hi Shalmaneser V (727-722 B.C.). *** 17:4** Heten na'abakan ad Samaria ya na'at hidin 722 B.C., at napa"i mahkay nan babluy ad Israel (mu agguy damdamad Judah). **† 17:5** Unu hidin 725-722 B.C. **‡ 17:6** Unu hidin 722 B.C. **§ 17:7** Unu nan Alin hi Amunhotep II (1448-1411 B.C.). Bahaom nan footnote di Ex. 3:10 ta innilaom di aatna.

nayawda nan udum an bulul. ⁸ Ya inunudda nan nappuhin ina'inat din tatagun pinakak Apo Dios eden babluy ya unda midatong. Ya bo'on hene ya anggay di inatda ti inunudda goh din gun inat nan nun'ahhun an a'alid Israel. ⁹ Ya inli"ud nan holag Israel an gun nangat hinan nun'appuhin adi pohdon Apo Dios ti nangam-madah pundayawandah nan adi makulug an madayaw hinan abablubabluy an mete"ah nan bababbabluy ta nangamung hinan o"ongol an babluy an nun'ihamad di allupna. ¹⁰ At an amin nan duntug ya nan nun'aliduman an puun di ayiw ya impata'dogday bulul ya nan babain bulul an hi Asherah. ¹¹ At nun'onongdan genhobda nan incense an maphod di hunghungnah nan nun'iyammadan pundayawandan umat hi inat din tatagun pinakak Apo Dios eden babluy an dinatnganda. At hanan ina'inatdan nun'appuhiy nangipabungot ay Apo Dios. ¹² Ya gunda nundayaw hi bulul damdama an ta"on hi un tinugun Apo Dios didan inalinay, "Adiyu dayawon di bulul!"* ¹³ Ya intugtugan Apo Dios an pinadanan nan tatagud Israel ya ad Judah ti hennagna nan propeta ya nan nun'ala'eng an mangimmatun hinan ma'at ta inalidan diday, "Du'gonyu nan nun'appuhin ato'atonyu ta nan Tugun'u ya nan inyuldin'uy unudonyu an hiyah ne indat'uh din a'apuyuh unudondan impehnag'uh din baal'un propeta!"

¹⁴ Mu nangohey damdama nan holag Israel an umatdah din o'ommoddah penghanan ag-guyda ahan inunud hi Apo Dios an Diosda.

* **17:12** Ex. 20:4-5.

15 Ya din'ugda din intuguna ya din ni'tulaganah din a'apudah penghana an ta'on unna dida pinadanan. Ya un at goh nan mid hulbinan bulul di dinayawda, at hiyanan ta'on dida ya mi'id di hulbida, ya inunudda din ugalin nan tatagun numpunhituh nan nunlene'woh hinan wadanda an ta'on un tinugun Apo Dios didah din hopapan inalinay, "Mahapul an adiyu unudon nan ugalin di udum an tatagu!" Mu inatda damdama din ipawan Apo Dios hi adida aton ¹⁶ ti din'ugdan amin nan inyuldin Apo Dios an aggyuda inunud ti undaat goh nunhibug hi duwan bulul an umat hi baka, ya impa'otdah nan ongol an ayiw di angh Asherah, ya dinayawdan amin nan mattig ad daya, ya hi Ba'al an bulul. ¹⁷ Ya genhobdan ene'nong hinan bulul nan imbabaluydan linala'i ya binabai. Ya numbuyunda, ya nun'utungda goh, ya inyal'alladan nangat hinan na'appuhin adi ahan pohdon Apo Dios, at henen inatday nangipabungot ay Hiya. ¹⁸ At ma'abbungot hi Apo Dios hinan holag Israel, ya numpakakna didah nan babluyda an mi'id ah na'angang an anggay nan holag Judah.

¹⁹ Mu ta'on nan tatagun holag Judah ya aggyuda inunud nan Uldin Apo Dios an Diosda ti hay inunudda ya din ina'inat nan tatagud Israel.

²⁰ At din'ug Apo Dios an amin nan holag Israel, ya minoltana dida, ya inabulutna ta abakon nan binuhulda dida ta nangamung unda na'amin an nakak hinan babluyda.

²¹ Ya unat goh nalpah an inlahhin Apo Dios nan holag Israel hinan holag David ya pento' nan i'Israel hi Jeroboam an hina' Nebat ta hiyay

alida. Ya denoldol Jeroboam nan holag Israel ta adida mundayaw ay Apo Dios ti unnaat goh dida intudul an mangat hi na"appuhi ta omod un nidugah di baholda.† ²² Mu un at goh laylaydon nan i'Israel an mangamangat hinan ina'inat Jeroboam, ya agguyda impogpog ²³ ta engganay un pinakak Apo Dios dida eden babluyda ti hiyah ne tuwali din impadanah ma'at an din inalinah nan baalnan propeta. At hiyaat unda nipakak hinan lutada ta niyuydah nan babluy ad Assyria ta hidiy nihinanda.

Nan i'Assyria di Bimmabluy ad Israel

²⁴ Ya hay inat nan alid Assyria‡ ya immuyna inawit nan tatagun nalpud Babylon, ya ad Kuthah, ya ad Avva, ya ad Hamath, ya ad Sepharvaim ta nunhituwona didah nan babluy ad Samaria ta diday mihukat hinan holag Israel. At diday nunhituh nan bababbabluy ad Samaria. ²⁵ Ya heden hopapnah nunhituwandah di ya agguyda dinayaw hi Apo Dios, at hay inat Apo Dios ya hennagnay do'ol an layon ta diday numpamatoy hinan udumnan dida. ²⁶ Ya waday nangipa'innilah nan alid Assyria§ an invalidan hiyay, "Nan tatagun inyuymu ta nunhituwom hinan babluy ad Samaria ya mi'id di iniladan mundayaw hinan madayaw enen babluy! At henen madayaw ya

† **17:21** I Ki. 12:26-33. ‡ **17:24** Numbino'ob'on di a'alid Assyria an nangawit hinan Hentil ta nunhituwonda didad Israel an da Sargon II (722-705 B.C.), ya hi Esarhaddon (681-669 B.C.), ya hi Ashurbanipal (669-627 B.C.). § **17:26** Hi Sargon II.

hennagnay do'ol an layon ta numpatoyday uduman tatagu ti mi'id nongkay di iniladan mundayaw hinan madayaw enen babluy!"

²⁷ Ya inalin nan alin diday, "Awitonyuy ohah nan papadin di i'Israel an dempapyu ta mumbanggad ad Samaria ta umuy an mi'hituh di ta ituduwana nan tataguh dih aat nen madayaw enen babluy." ²⁸ At inawitday ohah padin i'Israel an tiniliwdad Samaria ta imbanggadda ta nunhitud Bethel ta intuduwana nan tataguh atondan mundayaw ay Apo Dios.

²⁹ Ya ta'on unda nituduwan hi atondan mundayaw ay Apo Dios mu nun'amma din hinoohan himpampun an bimmabluy ad Samaria hi bululda. Ya nun'ihinadah nan pundayawan an din nun'iyamman nan holag Israel hidih nan buludna. ³⁰ Ya nan tatagun nalpud Babylon ya dinayawda nan dayawondan hi Sukkoth Benoth, ya nan tatagun nalpud Cuthath ya dinayawda nan dayawondan hi Nergal, ya inyamman goh nan tatagun nalpud Hamath di dayawon an hi Ashima, ³¹ ya inyamman goh nan i'Av di dayawondan hi Nibhaz ya hi Tartak, ya nan tatagun i'Sepharvaim ya genhobday imbabaluyda ta ene'nongdah nan dayawondan hi Adrammelek ya hi Anammelek. ³² Ya dinayawda goh damdamah Apo Dios, mu un malgom hinan tataguan pento'day mumpadih nan udumnan dayawonda ta diday mun'onong hinan e'nongdah nan pundayawandah nan bululda. ³³ Ya ta'on unda dayawon hi Apo Dios mu gunda damdama inaynayun an dayawon nan bululda goh ti inunudda din ugalin nan tataguh nan babluy an

nalpuwanda.

³⁴ Ya ta'on ad ugwan an gutud ya din ugali-dah din penghanay itutuluydan gun unudon. Ya adida at goh dayawon hi Apo Dios, ya adida unudon nan maphod an Uldina, ya din intuguna, ya din immandalnah nan holag Jacob an din nginadnanah Israel. ³⁵ Ya hidin ni'tulagan Apo Dios hinan holag Jacob ya inalinan diday, "Adi ayu mundayaw hinan udumnan madayaw, ya adi ayu munhippin mange'gon ay dida, ya adiyu itamuan dida, ya adiyu dida onngan. ³⁶ Mu hay dayawonyu ya Ha"in an Dios an din nangekak ay da'yuh nan babluy ad Egypt an dumalat nan nidugah an abalina' ya nan bi'ah'u, at mahapul an Ha"in ya anggay di punluunganyuh e'gonanyu, ya Ha"in di pangidatanyuh nan e'nongyu. ³⁷ Ya ihamadyun unudon an amin nan inyuldin'u ya nan intugun'un impitudo"u ta unudonyu. At adi ayu mundayaw hi udum an bulul. ³⁸ Ya hay mahapul ahan ya adiyu aliwan nan ni'tulaga' ay da'yu, at ten ipidwa' an mangaliy, Mahapul an bo'on nan udumnan madayaw di dayawonyu. ³⁹ At hi Apo Dios an Diosyu ya anggay di dayawonyu, at baliwan da'yuh nan binuhulyu."

⁴⁰ Mu adida damdama dongdonglon, ya un at goh din ugalida tuwalih penghanay inaynayundan gun aton. ⁴¹ At daten tatagu ya ta'on unda dayawon hi Apo Dios mu dayawonda goh damdama nan bululda. Ya engganad ugwan ya hiya goh di ato'aton nan holagda.

Hay Aat Hezekiah an Alid Judah
(II Ki. 17:3-7; II Chron. 29:1-2; 31:1, 20-21)

¹ Ya heden miyatlun tawon* hi numpapto'an Hoshea an hina' Elah an alid Israel ya hiyay nangete"an Hezekiah† an hina' Ahaz an nun'alid Judah. ² Ya duwampulu ta lemay tawonah din nangete"anan nun'ali, ya duwampulu ta hiyam goh di tawon hi numpapto'ana[‡] Jerusalem an kapitulyuda.‡ Ya hay ngadan inana ya hi Abijah§ an hina' Zechariah. ³ Ya nahamad di numpapto'ana ti nan pohdon Apo Dios di inatna an umat hidin inat apunan hi David an ali. ⁴ At numpa"inan amin din pundayawan nan tataguh nan bulul, ya numpa"ina din hinilhilandan batun bulul, ya numbangwahna din ayiw an napa'tan hi Asherah. Ya numbangwahna goh din gambang an ulog an inyamman Moses* an nginadnandah Nehushtan† ti gun nun'onong nan holag Israel, ya genhobda nan incense an maphod di hunghungna.

⁵ Nidugah di pangulug Hezekiah ay Apo Dios an Dios nan holag Israel. Ya mi'id ahan di ohah nan alih umat ay hiyan na'ahhamad di pangulugnan Apo Dios an ta"on din nun'ahhun an nun'alid Judah, ya ta"on nan alin netob ay hiya ⁶ ti nunnonngonan inunud hi Apo Dios an agguyna ahan

* **18:1** Unu hidin 729 B.C. † **18:1** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di nangipabi'ah ay ha'in*. ‡ **18:2** Hay nun'alianad Judah ya hidin 715-686 B.C. Ya ne'dehhan ay amanan nun'alih din 729-715 B.C. § **18:2** Unu hi Abi. Ya hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di hi ama tu'u*. * **18:4** Num. 21:4-9. † **18:4** Tuluy pohdonan ibagah nan hapit di Hudyu: (1) *gambang*, ya (2) *ulog*, ya (3) *agguynaleneh an gina'u*.

binatbattanan ti inhamadnan inunud an amin din Uldin Apo Dios an din indatnan Moses. ⁷ At agguay ingnganuy Apo Dios hiya, at an amin di inatna ya nepto'. Ya agguyna inunud nan alid Assyria ti impogpognan mumbayad hi buwit ay hiya. ‡ ⁸ Ya hay oha goh ya inabakda nan iPhilistia hi ad Gaza ya an amin nan babluy hidi an mete"ah nan it'ittang an babluy ta nangamung hidin ongol an babluy an nihamad di allupna.

⁹ Ya heden miyapat hi tawon an nun'alian Hezekiah ya hiyah de miyapituh tawon § hi nun'alian Hoshea an hina' Elah ad Israel, ya heden tawon di inayan nan alid Assyria an hi Shalmaneser* ta ginubatdad Samaria, at lini'ubda nan babluy. ¹⁰ Ya naluh di tuluy tawon ya henggap nan i'Assyria nan babluy ad Samaria, ya hinakupda, at eden miyonom hi tawon an numpapto'an Hezekiah di miyahiyam hi tawon † hi numpapto'an Hoshea an alid Israel. ¹¹ At nun'ipiyuy nan alid Assyria din holag Israel ad Assyria, ya nunhituwona didah nan babluy ad Halah, ya nan udumnah nan neheggon hi pingit di Wangwang an Habor an hakup ad Gozan, ya nunhituday udumnah nan hakup di iMedia. ¹² Ya manu ay na'at hana ay dida ti agguйда inunud

‡ **18:7** Hay ugalidah din penghana ya wa ay ta mumbayad nan ohan alih nan alin nangameh ay hiya at mahapul goh an dayawona nan bululna, ya hiyah ne inat Ahaz an hi aman Hezekiah hinan a'alid Assyria an nangameh ay hiya. Mu hi Hezekiah ya agguyna inabulut din bululda, at hiyaat nin hi unna agguy inunud nan alid Assyria. § **18:9** Unu hidin 725 B.C. * **18:9** Unu nan Alin hi Shalmaneser V (726-722 B.C.). † **18:10** Unu hidin 722 B.C.

din intugun Apo Dios an Diosda, ya imbahhawda din ni'tulagandan Hiya, ya an amin din Uldin an immandal Moses an baal Apo Dios hi atonda ya aggyuda inunud ti adida ahan dongdonglon, ya adida aton.

Hay Nunnomnoman nan i'Assyria ta Gubaton-dad Jerusalem

(Isa. 36:1-22; II Chron. 32:9-19)

¹³ Ya heden miyapulu ta opat hi tawon‡ an numpapto'an nan Alin hi Hezekiah ad Judah ya ginubat da Sennacherib an alid Assyria an amin nan nun'ihamad di allupnan babluy ad Judah, ya inabakda dida. ¹⁴ At nunhonag hi Hezekiah an alid Judah hi umuy mangibagah nan ipa'innilannah nan alid Assyria an wah di ad Lachish an inalinay, “Inila' an nibahhaw din inat'u, at al'alu'o' he" a ta ipadinongmu ni' nan mangubat ay ha" in, ya abuluto' an idat nan ibagam an pohdom!”

At inalin nan alid Assyria di, “Hay pohdo' hi idatmu ya hiyam di libuy kiluh silver ya hiyam di gahut di kiluh balitu'.” ¹⁵ Ya inabulut Hezekiah an idat hana, at nun'alaman amin din silver an wah nan Timplun Apo Dios ya din wah nan puntalepnan hinan palasyu, ya indatnan hiya. ¹⁶ Ya numpi'yaan goh Hezekiah din balitu' an impiyammanah nan pantaw di Timplun Apo Dios ya din wah nan tu'ud di pantaw ta nun'idatnah nan alid Assyria.

¹⁷ Ya wada han ohan algaw ya hennag nan alid Assyria din nabagtun ap'apun di tindaluna,

‡ **18:13** Unu hidin 701 B.C.

ya din upihyalna, ya din a'ap'apun di tindalun mangipapto' hinan mi'buhul an inittudda din do'ol an tindalun nalpud Lachish ta immuydan Hezekiah an alid Jerusalem. Ya unat goh nida-tongdah ad Jerusalem ya inta'dogdah nan kalatan neheggon hinan ala' an owon di danum an nalpuh nan bannaw hi bagtuna ta umuy hinan payaw an pangiloba'andah lo'ob. ¹⁸ Ya unat goh impa'ayagda nan Alin hi Hezekiah ya hay immuy an nanamun dida ya da Eliakim[§] an hina' Hilkiyah an nan manalimun hinan abung di ali, ya hi Shebna an muntudtudo', ya hi Joah* an hina' Asaph an muntudtudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah.

¹⁹ Ya din na'abbagtun ap'apun di tindalud Assyria di himmapit ay didan inalinay,

“Umat hituy hinapit nan alimih nan Alin hi Hezekiah an inalinay: Hay ngadan ne udot nan ehdolmu ta mumpahpahiya'a? ²⁰ Unmu dan nomnomon hi un umanay nan hapit hi pangabak unu umidat hi abalanan an mi'gubat? Hay nomnomom nin hi immannung hi bumadang ay he"a ta way atom an mangubat ay da'min i'Assyria? ²¹ Undan alyoman unmu ehdol nan alid Egypt hi bumadang ay he"a? Nan alid Egypt ya nipaddung hinan na'ipung an hul'ud, at ihul'ud ay ya tinubli'nay ngamay di mangihul'ud! Hiyah ne ma'at hinan tagun mumpabadang ay Pharaoh an alid Egypt! ²² Mu gulat ta alyom ay ha"i di, Unmi e'kod

[§] **18:18** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di mangihina*.

* **18:18** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya agi'*.

di odolmin Apo Dios an Diosmih bumadang! Mu anaad mah ta numpa'in Hezekiah din pun'onngan ay Apo Dios ya inalinan da'yun tatagud Judah ya ad Jerusalem di ammuna nan pun'onngan an wad Jerusalem di pun-dayawanyu ya anggay?

²³ Alyonyun Hezekiah ta umali ta mi'tulag hinan apu' an alid Assyria ta idatnan hiyay duway libuh kabayuh un waday panggalanyuh umat hinay ado'ol di tataguyu ta way muntakay ay danen kabayu! ²⁴ Undan hiya dan un way ologmun mangubat hinan nahnot an tindalun di ohay kapitan nan apumi an ta'on un nin hi un waday badang hi idat nan i'Egypt an kalesan punluganan di mi'gubat ya nan nun'ala'eng an muntakay hinan kabayun da'yu? ²⁵ Ya hay oha goh ya undan alyom hi un nonong ya immalia' an mangubat ya mama"i eten babluyyuh un aggyu inal in Apo Dios? Ti hi Apo Dios di nangalin ha" in di, Eka gubaton henen babluy, ya numpa"im!"

²⁶ Ya inal in da Eliakim an hina' Hilkiyah ya da Shebna ay Joah hidin himmapihapit ay diday, "Apu, hay maphod ya ihapitmu Aramaic an hapit ti hiyay ma'awatanmi, ya adim ihapit nan hapit di Hebrew† ti ini ya donglon nan tatagun wah nan allup!"

²⁷ Ya inal in den upihyal ay diday, "Aggyu da'mi hennag hinan alimi ta mi'hapit amin da'yu ya nan aliyu ya anggay ti hay pohdona ya donglon an amin nan tataguh tud Jerusalem! Ti gulat ta

† 18:26 Hapitdan Hudyu.

adi ayu humuku at mali'ub ayu, ya middumdan da'yun ononyuy ta"iyu, ya inumonyuy ihbuyu!"

²⁸ Ya timma'dog heden ap'apu, ya enlotnan inhapit hi hapit di Hebrew an inalinay, "Donglonyu tun ipa'innilan nan nabagtun alid Assyria ay da'yu! ²⁹ Padanan da'yuh nan alimin alyonay, Adi ayu mabalbaliyan hinan alyon Hezekiah ay da'yu ti nidugah di abalina', at mi'id di olognan mamaliw ay da'yu! ³⁰ Ya adiyu goh kulugon hi Hezekiah hi unna alyon di e'kodyuy odolyun Apo Dios, at baliwan da'yu ti adina iyabulut di pangaphulan nan alid Assyria eten babluy. ³¹ At adiyu ahan dongdonglon di alyon Hezekiah! Nan alyon nan alid Assyria di donglonyu ti inalinay, Nan middum ay ha"in ya mid al'alin dida. Ti way ohan didaan munnonongdah nan lutada, at ononda nan intanomdan greyp, ya nan intanomdan fig, ya uminumdah nan bagidan bubun ³² ta nangamung di pangawita' ay da'yu ta iyuy'u da'yuh nan babluy an umat hitun babluyyun waday ma'an, ya waday miyammah bayah, ya waday miyammah tinapay, ya waday greyp, ya waday olibon ayiw, ya do'ol di alig ya iyu'an an munlameeh di danumna! At pot'onnyuy idumanyu an hay pi'taguanyu unu hay atayanyu! Adiyu ahan abuluton nan pamalbalin Hezekiah ay da'yuh unna alyon di, Hi Apo Dios ya abalinanan mangibaliw ay ditu'u! ³³ Wada dan ah ohah nan dayawon di himpamabluy hi mamaliw hinan tatagunah nan bi'ah di alid Assyria? Mi'id ahan! ³⁴ Hay wadan mah nan madayaw ad Hamath ya ad Arpad? Ya hay wadan mah goh nan madayaw ad Sepharvaim, ya ad Hena, ya ad

Ivvah? Goh mah ta binaliwan daten madayaw nan babluy ad Samaria hidin namuhula' ay dida? Agguyda! ³⁵ Wada dan di inilayuh ohah madayaw an nangibaliw hinan tatagun den babluy ta agguy'u inabak? At undan udot hi Apo Dios an Diosyu ya baliwanad Jerusalem hinan ato? Adina!”

³⁶ Mu din tatagu ya unda didindinong an mi'id ah ohah nambal hinan hinapitna ti pinadanan Hezekiah didan adida tabolon nan alyonda.

³⁷ Ya unat goh nalpah hana ya henekhek da Eliakim ay Shebna ya hi Joah di lubungdan dumalat nan punlungdayaandah nan dengngolda, ya numbangngaddah nan Alin hi Hezekiah ta inulguddan amin din inalin nan upihyal hi ad Assyria.

19

Nan Pangitulagan hinan Abaliwan ad Jerusalem

(Isa. 37:1-13)

¹ Ya unat goh dengngol Hezekiah nan inul-gud nan tindalun hennag din alid Assyria ya henekhekna goh din lubungna, ya nunlubung hidin langgut ya un umuy hinan Timplun Apo Dios. ² Ya impa'ayagnah Eliakim an manalimun hinan palasyu, ya hi Shebna an muntudtudo', ya nan ap'apun di papadi, ya inalinan dida ta mumpunlubungdah langgut ta umuydah nan propetan hi Isaiah* an hina' Amos. ³ Ya inalin

* **19:2** Hay pohdonan ibaga ya *nan pamaliwan Apo Dios*, ya hay nuntamuanan Apo Dios ya hidin 740-681 B.C.

Hezekiah ay diday, “Hiyah te alyonyu ay Isaiah: Ad ugwan di algaw di punholtapan tu'uh ligat, ya abainan tu'u, ya amoltaan tu'un umat hinan babain magadyuh an muntungaw, mu mi'id olog-nan mangipabuhu' ti mi'id bi'ahna. ⁴ Ya mid mapto' ya donglon ni' Apo Dios an Diosmun amin nan hinapit han upihyal an hennag nan alid Assyria an immalin namahapahal hinan matatta-gun hi Apo Dios. At okod hi Apo Dios an mangibal-loh hinan nappuhin dengngolnan hinapitna. At hay atom ni' ya iluwaluan da'min na'angang an agguy natoy!”

⁵ Ya unat goh nidatong din hennag Hezekiah ay Isaiah ya inulguddan hiya din ipa'innilan nan Alin hi Hezekiah ay hiya. ⁶ Ya inalin Isaiah ay diday, “Alyonyuh nan apuyu an umat hituy hinapit Apo Dios an inalinay, Adi'a numanomnom hinan dengngolmun namain nan baal nan alid Assyria ay Ha"in an Dios. ⁷ At donglom tun alyo': Pata'to' nan alid Assyria ta wa ay ta donglona han paad an nappuhi at mumbangngad hinan babluyna. Ya hidiy pangipapataya' ay hiya.”

Nan Miyadwan Nana'ta'atot nan i'Assyria

⁸ Ya unat goh numbangngad heden upihyal hi ad Assyria ya dengngolna an nakak ad Lachish nan alid Assyria ta immuyda ginubat ad Libnah at nangunuddah di. ⁹ Ya waday nangalin Sen-nacherib an alid Assyria an umuy han nalpuh nan himpampun an Cush an hi Tirhakah an alid Egypt ta gubatonda dida. At nuntudo' din alid Assyria, ya empehnagnah nan baalna ta umuyda goh idat ay Hezekiah an alid Judah. ¹⁰ Ya

inalinah nan tudo' di, "Ihamadmu ta adi da'a balbaliyan hinan dayawom an pange'kodam hi unna alyon hi adi hakupon nan alid Assyria nan babluy ad Jerusalem! ¹¹ Inila' an dengngolmuy aat di ina'inat nan alid Assyria ti nun'abakdan amin nan abablubabluy an inayanda. Ya un mah udot da'yu ya mabaliwan ayu? ¹² Hidin numpangabakan din a'apu' hinan babluy ad Gozan, ya ad Haran, ya ad Rezech, ya din tatagud Eden an nunhitud Tel Assar ya mi'id ah madayaw hi nangibaliw ay dida! ¹³ Hay na'at mah hidin alid Hamath, ya nan alid Arpad, ya nan alih nan babluy an Sepharvaim, ya nan alid Hena, unu nan alid Ivvah? Ma'innila an mi'idda!"

Nan Luwalun Hezekiah
(Isa. 37:14-20)

¹⁴ Ya unat goh binahan Hezekiah din tudo' an indat din nahnag an baal ya immuy hinan Timplun Apo Dios, ya bene'lagna din tudo' hidih hinagang Apo Dios. ¹⁵ Ya nunluwaluh Hezekiah ay Apo Dios, ya inalinay, "He"a, O Apo Dios an dayawon nan holag Israel, ya wah na an inumbun hinan umbunan di ali an wah nan numbattanan di Kahon ya nan duwan napaya'an an cherubim. He"a ya anggay di makulug an Dios, ya He"ay mumpapto' an amin hitun luta, ya He"ay nunlumud abuniyan ya tun luta. ¹⁶ Ya ad ugwan ni', Apo Dios, ya donglom, ya ihamadmun tigon tun ma'ma'at, ya donglom an amin nan hinapihapit Sennacherib an mananggatanggan He"an matattagun Dios. ¹⁷ Da'mi ya inilamiy, O Apo Dios, numpa"n nan alid Assyria ya nan titindaluna danen abablubabluy, ya numbalinondah mi'id

di hulbida. ¹⁸ Ya nunggo Hobda nan bululda ta nun'apa"i ti bo'on makulug hi madayaw an un ayiw ya batun hay inyamman di tagu! ¹⁹ At ad ugwan, O Apo Dios an Diosmi, ya ipattigmuy abalinam ta ibaliw da'mih nan aton di i'Assyria ta way panginnilaan an amin nan tataguh tun lutan He"a ya anggay di immannung an Dios!"

*Hay Inalin Isaiah hinan Alin hi Hezekiah
(Isa. 37:21-38; II Chron. 32:20-21)*

²⁰ Ya empehnag Isaiah an hina' Amos di tudo'nah nan Alin hi Hezekiah an inalinay, "Hi Apo Dios an nan Dios ad Israel ya dengngolna nan inluwalum ay Hiyah aat Sennacherib an alid Assyria. ²¹ Ya hiyah te kogoh di hinapit Apo Dios ay Sennacherib an inalinay,

Nan tataguh nan babluy ad Zion ya pumpahal da'a,
ya tanggatangaan da'a,
ya abatlan da'ah nan tataguh nan babababluy,
ya iwigiwigday uludan he"a,
Sennacherib.

²² Undan mi'id inilam hidin pinahapahalmu ya din binainmu?

Ya undan mi'id di inilam goh hi ngadan nan binugabugawam ya nan nangipatigam hinan numpabagtuam?

Hay nangatam ay dane ya Ha"in an nan Me'gonan an Dios ad Israel!

²³ Hennagmu nan baalmu ta binaina' an Apo Dios ti inalim di,

Impang'u' nan do'ol an kalesa' an punlu-
 ganan di mi'gubat,
 ya tini'idmi nan atata'nang an aduntuduntug
 an ta"on nan pa"ata'nang an aduntuduntug
 ad Lebanon.

Ya hinlu'mi nan ma'ugtul an inalahan ta
 dinatnganmi nan gagwana,
 ya nun'ipalngol'u nan pa"adu"oy an ayiw an
 cedar ya nan ma"aphod an bolbol.

24 Ya enehngelmu goh nan nun'iyammam an
 bubun hinan udum an babluy,
 at ininummu nan danum di himpangili,
 ya lintutmu nan Wangwang an Nile ta bim-
 mad'ang nan tindalum.

25 Unmu dan aggyu dengngol, Sennacherib, di
 aatna?
 Ti hidin penghana ya Ha"in ad nomnom
 hitun ma'ma'at,
 ya Ha"in goh di nangiyabulut an ma'at an
 amin hatu,
 at Ha"in goh di nangiyabulut an pa"iom
 nan bababluy an nihamad di allupda.

26 At nan tatagun bimmabluy hidi ya nami'id di
 bi'ahda,
 at nadismayada, ya nabainanda.
 At umatdah nan pa'intannom an paguy hinan
 payaw an pa'attubu
 unu nan holo' an himmangaw hinan atap
 di abung
 an wa ay ta nunheglay potang ya
 nun'alyawda.

- 27 Ya inila' an amin di aatmu,
 ya ta"on nan pohdom an aton,
 ya nan umayam,
 ya alpuwam.
 Ya ta"on din nidugah an bimmungtam ay
 Ha"in ya inila' goh.
- 28 At dumalat nan nidugah an bungotmun Ha"in
 ya nan tinnig'un numpabagtuam
 ya gilingo' di olongmu,
 ya binungut'uy timidmu,
 ya impabangngad'u he"ah nan dalan an
 nange'wam an immali.”

29 Ya inalin goh Isaiah ay Hezekiah an aliy,
 “Hiyah te pangimmatunan an ipapto' da'yun Apo
 Dios:

- Ti ad ugwan an tawon ya nan bimmubungah
 inalahan di ononyu,
 mu hi mehnod an tawon ya nan human-
 gaw an malpu enen bungay pangn-
 galanyuh bot'onnyu,
 ya hinan miyatlun tawon ya muntanom ayu
 mahkay hi greyp ta waday bumungah
 ononyu.†
- 30 At da'yun tatagun na'angang ad Judah an nel-
 wang hidin buhul
 ya mahlag ayuh nan babluyyu,

† 19:29 Mid mapto' ya pina"in da Sennacherib di intanom nan Hudyu, at mid bento'dah din nahhun an tawon hidin immayan nan i'Assyria. Hidin nakakan nan i'Assyria hinan miyadwan tawon ya adi mabalin an muntanomda ti bo'on gutudna. Mu nan miyatlun tawon ya mabalin an muntanomda mahkay.

at dumo'ol ayu.

³¹ Ya wada goh di malpuh nan Duntug an Zion
hidid Jerusalem an melwang hinan buhul,
ya ma'at hana ti hiyah ne pa'appohdon
Apo Dios hi ma'at.

³² Ya umat hituy inalin goh Apo Dios hi ma'at
hinan alid Assyria:

Adi ahan hogpon nan tindalum tun babluy ad
Jerusalem,
ya adida panaon di malgom hinan
babluy.

Ya adi goh umalin meheggon hinan babluy
nan numpunhapiaw an tindalum,
ya adida goh tababon nan allup ta
pange'wanda manggop.

³³ Ya alyon goh Apo Dios di,
Nan alid Assyria ya mumbanggad hi
nalpuwana,
ya e'wana goh hidin enengwanan immali.

At adina ahan hogpon tun babluy

³⁴ ti baliwa' heten babluy ta mi'id ma'at an du-
malat nan anabagtu'
ya dumalat goh din baal'un hi David.”

³⁵ Ya heden nahdom ya immuy han Anghel Apo
Dios[‡] hinan kampun di tindalun nan i'Assyria,
ya numpatoynay hingahut ta han nawalu ta
lemay libun tindalu. Ya unat goh nabiggat hi
helhelong ya tinnigdan wah din awalitang di
nun'atoy! ³⁶ At tinaynan Sennacherib an alid

[‡] **19:35** Do'ol di mangali an hiyah teh Jesu Kristun nipattig hinan
Old Testament.

Assyria nan nungkampuanda, ya mumbangngad hi ad Nineveh.

³⁷ Ya wada han ohan algaw ya immuy hinan timplun mundayaw hinan bulul an hi Nisrok, ya wah di nan duwan imbabaluy nan da Adram-melek§ ay Sharezer,* ya numpalangda hiya ta natoy.† Ya unat goh nalpah nan inatda ya lim-mayawdan hin'agi ta immuydad Ararat. Ya nan ohan lala'in imbaluy nan hi Esarhaddon‡ di ni-hukat ay amanan hi Sennacherib ta hiyay nun'ali.

20

*Hay Nundoghan nan Alin hi Hezekiah
(II Chron. 32:24-26; Isa. 38:1-8)*

¹ Ya heden gutud* ya nundogoh hi Hezekiah an magadyuh an matoy. Ya immuy hi Isaiiah an hina' Amos an propetan nangidungaw ay hiya, ya inalinay, “Umat hituy inalin Apo Dios ay he" a: Ipapto'mun amin nan taynam ti matoy'a ti adi umadaog nan dogohmu.”†

² Ya unat goh dengngol Hezekiah henen inalina ya nunligguh hinan da'lig, ya nunluwalun Apo Dios an inalinay, ³ “Nomnomom ni', O Apo Dios,

§ **19:37** Hay pohdonan ibaga ya *hi Adar ya ali*, ya hi Adar ya bulul nan iSepharvaim. * **19:37** Hay pohdonan ibaga ya *baliwam nan ali*. † **19:37** Anaad ta pinatoydah amada? Pento' amada nan udidian an imbaluy nan hi Esarhaddon ta hiyay mipallog ay hiyan mun'ali, at mid mapto' ya danen duwan a'agina ya bimmungotda. ‡ **19:37** Hay nun'alianad Assyria ya hidin 681-669 B.C. * **20:1** Unu hidin 702 B.C. † **20:1** Hay aptan ahan hi aton nan alin magadyuh an matoy ya pot'onay mipallog ay hiya.

an heten atagu' ya inunud'un amin nan immandalmuh ato', ya nan nahamad an umipa'amlong ay He"ay gun'u inat!" Ya unat goh nalpah ya nidugah an enlot Hezekiah an kimmila.

⁴ Ya limmahun ta nakak hi Isaiah. Mu unat goh nun'aginagwah nan way gettaw di ongol an abung ya himmapit hi Apo Dios ay hiyan ⁵ inalinay, "Mumbangngad'an Hezekiah an alin mangipapto' hinan tatagu' ta alyom ay hiyay, Hiyah te hinapit Apo Dios an Dios nan ommodmuh penghanan hi David an inalinay: Dengngol'uy luwalum, at ipa'adaog'u nan dogohmu. At nan miyatluh algaw an mete"ad ugwan ya munti'id'an umuy hinan Timplu'. ⁶ Ya udma' di ataguam hi himpulu ta lemay tawon. Ya baliwa' he"a, ya ta'on heten babluy ta adi hakupon nan alid Assyria. Ya manu ay halimuna' heten babluy ya dumalat nan anabagtu', ya dumalat goh din baal'un hi David."

⁷ Ya inalin Isaiah hinan manalimun hinan ali ta umuyda alan di tubun nan fig, ya binayuda ta ed'opdah din poghana. Ya unat goh inatda ya napoyanan.

⁸ Ya inalin Hezekiah ay Isaiah di, "Hay pangimmatuna' mah hi un immannung an ipa'adaog Apo Dios tun lewoho' ta nan miyatluh algaw ya umuya' hinan Timplun Apo Dios?"

⁹ Ya inalin Isaiah ay hiyay, "Hay pohdom hi aton Apo Dios hi pangimmatunan an adina ibahhaw nan intulagna? Pot'om di pohdom ay daten duwa: pohdom an mangun'unna nan ngauh himpuluy da"ang, unu mumbangngad hi himpuluy da"ang?"

10 Ya inalin Hezekiah di, “Nan ngau ya un tuwali mangun'unnah himpuluy da"ang, at hay pohdo' ya mumbangngad di ngauh himpuluy da"ang.”

11 Ya nunluwaluh Isaiah an propeta ta atona nan pohdon Hezekiah, at impabangngad Apo Dios din ngauh himpuluy da"ang hidin agdan an impiyamman din Alin hi Ahaz.

Nan Nahnag an Nalpuud Babylon

(Isa. 39:1-8)

12 Ya henen gutud ya impehnag Marduk-Baladan‡ an imbaluy Baladan an alid Babylon nan tudo'na ya nan adawnan midat ay Hezekiah ti dengngolna an hi Hezekiah ya nundogoh. 13 Ya unat goh nidadong din nahnag ya ma"am'amlong hi Hezekiah an nanamun dida, at ininudna dida ta impattignan amin din gina'unan mun'apla'an an wah nan puntalepnan, ya impattigna goh din silver, ya balitu', ya bangbanglu, ya nan lanan danum an ma"aphod di hunghungna. Ya inyuyna goh dida ta tinnigdan amin din gina'un di mi'gubat, ya an amin di wah din nun'ipo"oy, at mi'id di agguy impattig Hezekiah ay dida.

14 At immuy hi Isaiah an propetah nan Alin hi Hezekiah, ya inalinan hiyay, “Hay nalpuwan daten linala'i, ya hay imbagadan he"a?”

Ya tembal Hezekiah hiyan inalinay, “NalpuDAH adagwin babluy hidid Babylon.”

15 Ya inalin goh Isaiah ay hiyay, “Hay ngadan di tinnigDAH nan palasyum?”

‡ 20:12 Hay pohdonan ibaga ya hi Marduk an bulul ya indatnan ha"in di imbaluy'un lala'i, ya hay nun'alianad Babylon ya hidin 721-710 B.C.

Ya tembal goh Hezekiah an inalinay, “Impat-tig'un didan amin din mun'apla'an an wah nan puntalepnan an mi'id ah agguy'u impattig ay dida.”

¹⁶ Ya inalin Isaiah hinan Alin hi Hezekiah di, “Donglom tun pohdon Apo Dios an ipa'innilan he"a. ¹⁷ Udum di algaw§ at an amin nan intaleponmuh nan palasyum ya an amin nan mun'apla'an an din nun'italepon din a'apuyuh engganad ugwan ya pun'alada ta iyuydad Babylon an mi'id ah ma'angang. ¹⁸ Ya nan udumnan holagmu ya pumpi'yalada ta ipabahigda ta way muntamuh nan palasyun nan alid Babylon.”

¹⁹ Ya inalin nan Alin hi Hezekiah ay Isaiah di, “Maphod nan inulgudmun inalin Apo Dios ay ha"in.” Mu hay wah nomnomna ya heden ataguna ya mid al'alın malenggop nan babluy.

Hay Natayan Hezekiah

(II Chron. 32:32-33)

²⁰ Ya an amin din mun'aphod an inat nan Alin hi Hezekiah, ya din nangipiyammaanah nan tabaung ta pinnudah danum, ya din ala' ta nange'wan din danum an umuy hinan babluy* ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. ²¹ Ya unat goh natoy hi

§ **20:17** Na'at hidin 586 B.C., at 115 an tawon di maluh ya un mipa'annung. * **20:20** Heten ala' an ma'alih Ala' Hezekiah

ya 1,700 di umpih inadu"oyna, ya batun amin di nepe'waana. Numbino'ob'on di inata'angna ti umu'uddum ya 3.75 an umpi, ya umu'uddum ya 11.5 an umpi, ya hay a'ambilogna ya 2 an umpi. Ya i"ihnad Jerusalem an ta"on un ad ugwan.

Hezekiah ya inlubu'dah din nilubu'an amana, ya hi Manasseh an imbaluynay nihukat hi nun'ali.

21

Hi Manasseh an Alih ad Judah

(II Chron. 33:1-10, 18-20)

¹ Hi Manasseh* ya un himpulu ta duway tawonah nangete"anan nun'ali, ya nabongle ta lemay tawon† hi numpapto'anad Jerusalem an kapitulyuda.‡ Ya hay ngadan inana ya hi Hephzibah.§ ² Hiya ya inatna nan na"appuhin pahiwon Apo Dios ti inunudna din nidugah an nappuhin ina'inat nan tatagun din pinakak Apo Dios hinan babluy ya un dumatong nan tatagun hohlag Israel. ³ Ti impiyammana goh din abung an pundayawandah nan bulul an din pina'in amanan hi Hezekiah. Ya impiyammana goh di pun'onngandah nan bulul an hi Ba'al ya nan tu'ud an meyanggoh ay Asherah an umat hidin inat Ahab an alid Israel. Ya dinayawnan amin nan dumilag ad daya. ⁴ Ya impiyamman goh Manasseh di pun'onngan hi bulul hinan Timplun Apo Dios, ya henen Timplu di inalin Apo Dios hi pundayawan nan tatagun Hiya. ⁵ Ya hidih nan duwan gettaw di Timplun Apo Dios ya inyammanay duwan pun'onngandah nan dumilag ad daya. ⁶ Ya genhobna han lala'in imbaluyna ta ene'nongna,

* **21:1** Hay pohdonan ibaga ya *na'aliwan*. † **21:1** Hay nun'alianad Judah unu ad Israel ya adu"oy ahan an tawon.
 ‡ **21:1** Hay nun'alianad Judah ya hidin 697-642 B.C. Ya ne'dehhan hi Manasseh an nun'alih din nun'alian amanah din 697-686 B.C.
 § **21:1** Hay pohdonan ibaga ya *hiyay pohpohdo'*.

ya numbuyun goh, ya nunte'om, ya nun'utung, ya nunhapud. Ya nidugah an nan nun'appuhin pahiwon ahan Apo Dios di ina'inatna, at hiyay dimmalat hi bimmungtan Apo Dios.

⁷ Ya innalna goh din ayiw an napa'tan an meyengngoh hi Asherah, ya inhinanah nan Timplun Apo Dios an hiyah ne din inalin Apo Dios ay da David ya hi Solomon an imbaluynan inalinay, “Hitud Jerusalem an awadan ten Timplu di pinili' hinan himpulu ta duwan numbabluyan nan holag Israel ta hiyay lugal hi pundayawandan Ha" in hi enggana. ⁸ Ya gulat ta unudon nan holag Israel an amin nan immandal'u ta atondan amin nan Uldin an din immandal din baal'un hi Moses ay dida ya ibaliw'u dida ta adida mapakak hinan lutan indat'uh din a'apuda.” Hiyah ne inalin Apo Dios.* ⁹ Mu aggyuy inunud nan iJudah din inalin Apo Dios ti undaat goh inunud hi Manasseh an nangat hinan nidugdugah an na"appuhi ya un din inat din tatagun pinakak Apo Dios enen luta ya unda dumatong din holag Israel.

¹⁰ At la'tot ya inalin Apo Dios hinan numbino'ob'on an propetay, ¹¹ “Nidugah di bahol Manasseh an alid Judah ti nan umipabahol an ina'inatna an nidugdugah an na"appuhi ya un din inat nan holag Amor an din nunhitun ten babluy hidin penghana! At dumalat hene ya dumalat goh nan nangipanguluwanah nan tatagud Judah an nundayaw hinan bulul ¹² ya hiyah te ato' an nidugah di pummolta' hinan tatagud Jerusalem ya ad Judah ta an amin di

* **21:8** II Sam. 7:13; I Ki. 9:3.

mangngol hinan ma'at ya omogyatda. ¹³ Hay ato' hinan tatagud Jerusalem ya umat hidin inat'uh din tatagud Samaria, ya umat goh hidin inat'uh nan Alin hi Ahab ad Israel ya din holagna. Amino' nan tatagun ubahon ta malenehan ad Jerusalem an umat hi aton nan tagun mangulah hi duyun pu'nahana ya inha"ubuna. ¹⁴ Ya inganuy'u nan way ma'angang hinan tatagu, at iyabulut'uy a'abakanda ta hakupon nan binuhulda dida. ¹⁵ Ya manu ay ato' di umat hinah nan tatagu' ti nan nangatandah nan na"appuhin pahiwo' ahan, ya impabungota' goh an nete"ah din nakakan din a'apudad Egypt ta engganad ugwan."

¹⁶ Ya do'ol ahan di numpatoy Manasseh hi tatagun mi'id di baholna, at numpanga'ayuh di dalada ta nabla' an amin nan lutad Jerusalem,[†] ya nun'i'iddum henen baholnah nan inatnah nan tatagud Judah ti impanguluna didan nangat hinan pahiwon ahan Apo Dios ta omod un numbahol din tatagu.

¹⁷ Ya an amin din udumnan inat Manasseh an niddum nan numbaholana ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. ¹⁸ Ya unat goh natoy hi Manasseh ya inlubu'dah nan way galden hi abungnan ali an ma'alih Galden Uzza, at hi Amon an lala'in imbaluynay nihukat hi nun'ali.

*Hi Amon an Alih ad Judah
(II Chron. 33:21-25)*

[†] **21:16** Hay itudun nan ugalin di Hudyu ya impihinan Manasseh hi Isaiah an propetah unig nan ayiw an nalu'angan, ya impalagadina hiya an umat hinan nibaag hi Heb. 11:37.

19 Hi Amon‡ ya un duwampulu ta duway tawonah din nangete"anan nun'alih ad Judah, ya numpapto' hi duway tawon hi ad Jerusalem an kapitulyuda.§ Ya hay ngadan inana ya hi Meshullemeth* an hina' Haruz an nalpuh Jotbah. 20 Ya nan nun'appuhy ina'inatna an nan pahiwon ahan Apo Dios ti inunudna din nappuhin ina'inat amanah hi Manasseh 21 ti dinayawna nan bulul an din inyamman amana. 22 Ya din'ugnah Apo Dios an Dios din a'apuna, ya agguyna goh inunud nan Tugun Apo Dios.

23 Ya la'tot ya nunhahapit nan u'upihyal Amon hi atondah nappuhin hiya. At wada han ohan algaw ya pinatoyda hiyah nan palasyu. 24 Mu numpatoy nan tataguh ad Judah din namatoy hinan Alin hi Amon, ya nunhahapit nan tatagu ta inhukatda han imbaluyna an hi Josiah ta hiyay alida.

25 Ya an amin din ina'inat Amon ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. 26 Ya inlubu'dah Amon hinan lubu' an wah nan Galden Uzza. Ya hi Josiah an imbaluynay nihukat hi nun'ali.

22

Hi Josiah an Alih ad Judah (II Chron. 34:1-2)

‡ 21:19 Hiyah ne ngadan nan ohan bulul ad Egypt. § 21:19 Hay nun'alianad Judah ya hidin 642-640 B.C. * 21:19 Hay pohdonan ibaga ya *malenggop hiyad ugwan ti nipaphod din problemanah nan buhulna.*

¹ Hi Josiah* ya un waluy tawon hi nangete"anan nun'alih ad Judah, ya numpapto' ad Jerusalem an kapitulyudah tulumpulu ta ohay tawon.† Ya hay ngadan inana ya hi Jedidah‡ an hina' Adaiiah an nalpud Bozkath. ² Ya maphod di ina'inatna an nan pohdon Apo Dios ti inunudnan amin din inat apunan hi David, ya nunnonong heden nangatna an agguyna imbahbahhaw.

*Hay Na'ah'upan nan Liblun Nitud'an nan Uldin
(II Chron. 34:8-28)*

³ Ya heden miyapulu ta walun tawon§ hi numpapto'an han Alin hi Josiah ya impa'ayagna han muntudtudo' an hi Shaphan* an hina' Azaliah an ap'apun Meshullam ta honogona ta umuy hinan Timplu, at inalinan hiyay, ⁴ “Umuy'a ay Hilkiyah† an Nabagtun Padi, ya alyom ay hiya ta alana din pihhun di tatagun inamung nan guwalyah nan pantaw di allup nan Timplun Apo Dios. ⁵ Ya alyom ta idatna nan pihhuh nan linala'in mangipapto' hinan muntamun mangipaphod hinan Timplu ta waday idatdah bo'laon nan muntamu ⁶ an nan munhabat ya nan mumpaho' hi batu. Ya alyom goh ta luma'udah ayiw ya nan nahilhilan an batuh miyammah nan Timplu. ⁷ Mu adida mahapul an itudo' nan idatdan pihhu ay

* **22:1** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di mangidat ay hiyah mahapulna.* † **22:1** Hay nun'alianad Judah ya hidin 640-609 B.C. Ya hay udumnan matagu goh hidin nun'aliana ya da Jeremiah (Jer. 1:2) ay Zephaniah (Zeph. 1:1). ‡ **22:1** Hay pohdonan ibaga ya *waday namhod ay hiya.* § **22:3** Unu hidin 622 B.C., ya hay tawon Josiah eden timpu ya duwampulu ta han onom. * **22:3** Hay pohdonan ibaga ya *kunihu.* † **22:4** Hay pohdonan ibaga ya *wagah Apo Dios.*

daden mangipapto' hinan muntamu ti nahamad di ugalidan adida munlayah.”

⁸ Ya unat goh nidadong hi Shaphan an muntudtudo' hinan Timplu ya inalin Hilkih an Nabagtun Padin Shaphan di, “Inah'upa' han liblun nitud'an di Uldin hinan Timplun Apo Dios!” At indatnan Shaphan din liblu ta binahana.

⁹ Ya unat goh lempah Shaphan din inalin nan alih ibaganah nan papadi ya numbangngad hinan ali, ya impa'innilana din na'at an inalinay, “Innal nan baalmun amin din pihhun wah nan Timplu, ya indatnah nan mangipapto' hinan muntamuh nan Timplun Apo Dios.”

¹⁰ Ya impattig goh nan muntudtudo' an hi Shaphan nan libluh nan ali an inalinay, “Taya han indat Hilkih an Nabagtun Padin ha'in an liblu.” At binahan Shaphan nan liblu ta donglon nan ali.

¹¹ Ya unat goh dengngol nan ali din inalin nan nitudo' hinan liblun di Uldin ya henekhekna din lubungnah punlungdayaana. ¹² At inayagan nan ali da Hilkih an Nabagtun Padi, ya hi Ahikam[‡] an hina' Shaphan, ya hi Acbor an hina' Micaiah, ya hi Shaphan an muntudtudo', ya hi Asaiah an baalnan ali, ya inalinan diday, ¹³ “Umuy ayuh nan Timplu ta ihapit da'min amin hinan tatagud Judah ta hanhananyuy inalin nan Uldin an nitudo' eten liblun na'ah'upan ti ten imbaagnay un nidugah di bimmungtan Apo Dios ay ditu'un dumalat nan agguy nangunudan din o'ommod tu'uh nan intugun ten liblu, ya hay agguyda goh

[‡] **22:12** Bahaom nan footnote di Jer. 26:24 ta innilaom di udumnah aat ten lala'i, ya nan aat di ohan imbaluyna goh an hi Gedaliah.

nangunudan an amin hinan inalin nan nitudo' hi ipa'atnan ditu'u.”

¹⁴ At immuy da Hilkiyah an Nabagtun Padi, ya hi Ahikam, ya hi Acbor, ya hi Shaphan an muntudtudo', ya hi Asaiah hinan ohan babluy ad Jerusalem an ma'alih Godwan di Babluy[§] ta mi'hapitdan Huldah* an babain propetan ahawan Shallum an hina' Tikvah an ap'apun Harhas an din manalhalimun hi ittuwan di lubang hinan Timplu. ¹⁵ Ya inalin Huldah ay diday, “Hiyah te hinapit Apo Dios an Dios di i'Israel an inalinay, Mumbanggad ayuh nan tagun nannag ay da'yu ta ibaagyun ¹⁶ hiyah ten Hapit Apo Dios an alyonay, Pa"io' tun babluy, ya ta'on nan bimmabluy ti hiyah ne din inali' an nitudo' hinan liblun binaham. ¹⁷ Ti din'uga' hinan tatagu' ti undaat goh udot nun'onong hinan udumnan madayaw, at impabungota' hinan ina'inatda. At nan nidugah ahan an bungot'uh tun babluy ya adi ma'ma"aan. ¹⁸ Mu alyonyuh nan alid Judah an nannag ay da'yuy, Umat hitu goh di alyon Apo Dios an Dios nan holag Israel hi aat di nibahan dengngolmu: ¹⁹ He"a ya nunlungdaya'a, ya impa'ampam di odolmun Ha"in, ya nunhekhekmuy lubangmu, ya kimmila'ah din nangngolam hinan ato' an mummoltad Jerusalem ya nan tatagun nunhituh di. At hay ninomnom'uh ato' ya pumbalino' henen lugal hi atata'ot di tigawna ta hiyay ohah gun ulgudon nan tataguh na'idutan. Mu dengngol'u din luwalum an alyon

§ 22:14 Unu Second District. * 22:14 Hay pohdonan ibaga ya *weasel*, ya hay tigawna ya umat hinan o'ongol an bu'at, mu munduway a'ongolna.

Apo Dios, ²⁰ at adim tigon nan pummoltaa' ad Jerusalem ti adi' aton ta engganay un'a matoy ta mi'id al'alih nan ilubu'am."

Ya numbanggad daden linala'in nahnag, ya imbaagdah nan Alin hi Josiah din nipa'innilan dida.

23

Hay Nangipadinngan Josiah hinan Mundayaw hi Adi Makulug an Dios

(II Chron. 34:3-7, 29-33)

¹ Hi Josiah an ali ya impa'ayagnan amin nan a'ap'apud Judah ya ad Jerusalem an kapitulyuda ta immuydan amin ay hiya. ² Ya initnudna dida ta immuydah nan Timplun Apo Dios, ya nitnudda goh din papadi, ya din propeta, ya ta'on din tatagud Judah, ya ad Jerusalem, ya an amin nan himpangili an ta'on nan nun'awotwot ya din adadangyan. Ya enlot nan alin namahan amin hinan Liblun Nitud'an nan Uldin an na'ah'upan hinan Timplun Apo Dios. ³ Ya unat goh nalpah an binahan nan ali ya timma'dog hinan delloh di ongol an tu'ud an gun tuma'dogan nan a'alih unda umuy hinan Timplu,* ya inhapatanan Apo Dios ta ihamhamadna ahan an unudon Hiya, ya atona goh an amin nan niyuldin, ya inhapatana goh an ipa'annungnan amin nan mahapul an nitudo' hinan liblu. Ya ta'on nan tatagu ya inhapatanda goh ta ihamaddan mangunud hinan Uldin.

⁴ At nan ali ya hennagna da Hilkih an Nabag-tun Padi, ya nan mehnod ay hiya an papadi

* **23:3** Bahaom nan I Ki. 7:15-22.

goh, ya nan mun'adug hinan pantaw di Timplu ta ipitawdan amin din inusaldah nan pun-dayawan hinan bulul an hi Ba'al, ya nan babain madayaw an hi Asherah, ya nan dayawondan bittuan. Ya imbataandad Jerusalem ta hidih nan lutan neheggon hinan payaw hi Hadog an Kidron di nangipaghoban nan ali ta napu, ya inamungda din dapulna ta inyuydad Bethel. ⁵ Ya numpakakna din papadin nan bulul an pinilin din nehnodanan alid Judah an nange'nong an nanghob hinan incense an maphod di hunghungnah nan pun'onngan hidih nan babluy ad Judah ya ad Jerusalem. Ya ta'on din papadin Ba'al an nange'nong an nanghob hinan incense an maphod di hunghungnan Ba'al, ya nan algaw, ya nan bulan, ya nan bittuan, ya an amin nan dumilag an wad daya. ⁶ Ya impa'aana goh hinan tu'ud din bulul Asherah ta imbataandad Jerusalem an inyuydah nan way ginnaw ad Kidron ta hidiy nangapuyanda ta noghob, ya din ulengna an nagimu' ya inyuydan nun'iwa'at hinan lubu' din himpangili. ⁷ Ya impapa"ina din kuwaltun wah nan Timplun nihinan din linala'in lumihog di ato'atonda ya nan binabain puta, ya hidi goh di pun'ablindah lo'ob an mipalubung ay Asherah.

⁸ Ya impa'ayag Josiah ta ma'amungdad Jerusalem an amin nan papadin numpunhituh nan abablubabluy ad Judah, ya nun'ipipa"inan amin nan pun'onngan hidih nan buludna an panghobandah nan incense an maphod di hunghungna an mete"ad Geba ta engganad Beersheba, ya impipa"ina goh nan pun'onngan hinan way pange'wan an umuy hinan Pantaw

di Allup an Impiyamman Joshua an gobelnadol ad Jerusalem an wah appit hi iggid hinan ongol an pantaw nan allup di babluy. ⁹ Ya aggyuda inabulut danen papadin muntamuh nan Timplu, mu mabalin an ononda nan tinapay an aggyu nabino'bo'an an idat nan i'ibbadan papadi.

¹⁰ Ya impipa" in goh nan Alin hi Josiah nan pun'onngan an nangadnan hi Topheth an wah nan Nundotal an Ben Hinnom ta mi'id di pangiyayan nan tataguh nan linala'i ya binabain imbabaluyda ta e'nongdah nan dayawondan hi Molek. † ¹¹ Ya impa'aana goh din bulul an kabayun din indawat din numpun'alid Judah hinan algaw an inhinadah nan gettaw di Timplun neheggon hinan kuwaltun nunhituwan Nathan-Melek‡ an nabagtun upihyal. Ya nunggohobna nan gumo' an kalesan punluganan di mi'gubat an nidawat hinan bululda an algaw.

¹² Ya impaana goh hadin pun'onngan an wah nan nundotal an atap hinan tungul nan kuwaltun Ahaz an din nun'ipiyamman nan a'alid Judah. Ya impipa" in goh Josiah din duwan pun'onngan an impiyamman Manasseh hinan duwan gettaw nan Timplu. Ya nun'ipagimu'na, ya intapaldah nan Hadog an Kidron. ¹³ Ya impipa" in goh Josiah din pun'onngan an wah appit di buhu'an nan algaw an neheggon ad Jerusalem, ya niyappit hi agwan nan Duntug an Olibo an din impiyamman nan alid Israel an hi Solomon hinan pundayawandah nan mid ahan hulbinan bulul an hi Ashtoreth an dayawon di iSidon, ya hi Chemosh an dayawon

† **23:10** Hiyay bulul di holag Ammon (verse 13). ‡ **23:11** Hay pohdonan ibaga ya *adaw an midat hinan ali*.

nan iMoab, ya hi Molek an dayawon nan holag Ammon. ¹⁴ Ya nun'ipipa"ina goh din batun bulul ya din ayiw an bulul an hi Asherah, ya nunggabunandah nan tunggal di tatagun din nun'atoy hinan lutan nipata'doganda.

¹⁵ Ya nun'ipipa"ina goh nan pun'onngan an wad Bethel ya nan pundayawan hi bulul an din impiyamman din Alin hi Jeroboam an hina' Nebat an din nangipangpanguluh nan holag Israel ta omod unda numbahol. At nun'ipagimu' Josiah din batu, ya nunggohobna din abung an pundayawan ya din bulul Asherah ta nangamung dimmapul. ¹⁶ Ya unat goh nunligguh hi Josiah an muntiggatiggaw ya inamangna an waday do'ol an lubu' hinan patpatatag di duntug, ya nunhonag ta immuyda numbu'a din tunggal di natoy ta inyuydan hiya. Ya nun'ipiyuhunah nan pun'onngan hidid Bethel, ya genhobna ta ma'ubahda ti hiyah ne inalin Apo Dios hi ma'at an impa'innilanah din propeta an hiyay nangalin danen na'na'at. § ¹⁷ Ya inalinay, “Hay ngadan di nilubu' ede?”

Ya inalin nan tataguh nan babluy ay hiyay, “Hiyah ne nilubu'an din propetan Apo Dios hinan tatagun nalpuh nan babluy ad Judah an hiyay nangibaag an amin hinah nan inatmun numpama"ih nan pun'onngan ad Bethel.”

¹⁸ At inalinan diday, “Adiyu eh'eholon nan tunggalna!” At aggyuda eneh'ehal, ya umat goh hinan tunggal din propetan din nalpud Samaria.

¹⁹ Ya an amin hinan hinohhan babluy ad Israel ya nun'ipipa"in nan Alin hi Josiah an amin

§ 23:16 I Ki. 13:2.

din lugal an pundayawan nan tataguh nan adi makulug an madayaw an din inyamman nan a'alín di i'Israel an din dimmalat hi nangi-pabungot ay Apo Dios. Ya hanan inatnah nan pun'onngan ya umat hi inatna goh hi ad Bethel. ²⁰ Ya nun'ipipatoynan amin din papadin nan adi makulug an dayawondah nan pun'onngan an nuntamuanda, ya genhobna din tungal di tatagun amin hinan numbino'ob'on an pun'onnganda. Ya unat goh nalpah hanan inatna ya numbanggad ad Jerusalem.

Hay Numbehtaan Josiah hinan Namaliwan nan Anghel Apo Dios hinan Tataguh din Penghana (II Chron. 35:1, 18-19)

²¹ Ya minandal nan Alin hi Josiah an amin nan tatagun inalínan diday, “Ebehtaanyu nan Namaliwan di Anghel Apo Dios hinan Tataguh din Penghana ta mipabagtu nan Dios tu'u ti hiyah ne inalín nan nitudo' hinan Liblu an Nitud'an nan Uldin.” ²² Ya ma'innila an mi'id ah nangat eten behta an mete"ah din gutud nan numpapto'an din do'ol an numbino'ob'on an huwis ad Israel ta engganah din numpapto'an nan a'alid Israel ya nan a'alid Judah. ²³ At heden miyapulu ta waluh tawon* hi numpapto'an Josiah di nangete"andan nangat enen behtan Apo Dios hidid Jerusalem.

Nan Udumnan Maphod hi Inat Josiah

²⁴ Ya gapu ta penhod nan Alin hi Josiah an ma'unud nan nitudo' an Tugun hinan liblun

* **23:23** Unu hidin 622 B.C. Ya gapu ta hay Abib (March-April) 14 di bulan ya algaw di nangiyuldin Apo Dios hi ma'at heten behta at mid mapto' ya na'at hede.

inah'upan din Nabagtun Padin hi Hilkihah hinan Timplu at numpakaknan amin din munhapud ya nan mangibaag hi ma'at hi nitaguan di tagu, ya inaana goh nan bulul an dayawondan wah nan a'abung nan tatagu, ya nan udumnan bulul, ya an amin di ma'usal hi pundayawan nan tatagud Judah ya ad Jerusalem an kapitulyudah nan adi makulug an madayaw. ²⁵ An amin din nun'ahhun an a'ali ya ta'on nan nangunud ay Josiah ya mi'id ahan ah ohah nipaddung ay hiyah nan nangunudanan Apo Dios ti din'ugna din ina'inat nan nahhun an a'ali, at inhamhamadna ahan an nangunud ay Apo Dios, ya inunudna goh an amin nan Uldin Apo Dios an din indatnan Moses.

²⁶ Mu ta'on un umat hinay na'at ya wagwada damdama nan nidugah an bungot Apo Dios hinan tataguh ad Judah an dumalat din inat nan Alin hi Manasseh hidin hopapna, at ninaynayun di bungotna. ²⁷ Ya inalin Apo Dios di, “Hay ato' hi ad Judah ya umat hidin inat'uh ad Israel. At pakako' ta payo' hinan adagwin lugal nan tataguh ad Judah, ya du'go' ad Jerusalem an nan babluy an din pento"u, ya du'go' goh nan Timplu an hiyah ne lugal hi inali' an pundayawandan Ha"in.”†

*Hay Napogpogan di Numpapto'an Josiah
(II Chron. 35:20—36:1)*

²⁸ Ya an amin din udumnan ina'inat nan Alin hi Josiah ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah.

²⁹ Ya heden gutud hi nun'alian Josiah ya im-muy da Pharaoh Neco‡ an alid Egypt ya nan

† **23:27** I Ki. 8:29. ‡ **23:29** Hay nun'alian Neco II ad Egypt ya hidin 610-595 B.C.

tindalunah dih nan Wangwang an Euphrates ta badanganda nan alih ad Assyria. § Ya immuy goh nan Alin hi Josiah ya nan tindaluna ta ginubatda daden tindalun di Egypt, mu pinatoy da Pharaoh Neco hi Josiah hi nundadammuandad Megiddo. ³⁰ At innal nan upihyal Josiah din odolna, ya inluganah nan kalesan punlugan di mi'gubat, ya enekakdah ad Megiddo ta imbangngadnan inyuy ad Jerusalem. Ya unat goh nagtud di algawna ya inlubu'da hiyah din lubu' di a'ali. Ya hiniitan nan tatagud Judah hi lana han imbaluy Josiah an hi Jehoahaz ta hiyay nihukat ay amana hi mun'alín mumpapto' ay dida.

Hay Nun'alian Jehoahaz ad Judah
(II Chron. 36:2-4; Jer. 22:10-12)

³¹ Hi Jehoahaz* ya un duwampulu ta tuluy tawonah din nangete"anan nun'alih ad Judah, ya tuluy bulan di numpapto'ananad Jerusalem an kapitulyuda. † Hay ngadan inana ya hi Hamutal‡ an hina' Jeremiah an nalpud Libnah. ³² Ya nan nappuhuy ina'inatnan pahiwona ahan hi Apo Dios an umat hidin ina'inat din a'apunah hopapna. ³³ Ya napogpog din pumpapto'ana ti impabalud Pharaoh Neco an alid Egypt hiyad Riblah hidid Hamath ta adi mumpapto' ad Jerusalem. Ya numbayadon nan alid Egypt nan tatagud Judah

§ **23:29** Unu nan Alin hi Ashur-Uballit II (611-608 B.C.). * **23:31** Hay ngadanah abung ya *Shallum* (I Chron. 3:15; Jer. 22:11), mu nahukatan di ngadanah din numbalin hi ali ta hi *Jehoahaz*. Ya hiyay miyapat an ugidian an imbaluy Josiah. † **23:31** Hay nun'alianad Judah ya tuluy bulan hidin 609 B.C. ‡ **23:31** Hay pohdonan ibaga ya *hi aman nan ahawana ya ay dulnu*.

hi tuluy libu ta han pituy gahut ya han nabongleh kiluh silver, ya tulumpulu ta opat di kilun balitu' hi midat hi buwitda. ³⁴ Ya hay inhukat Pharaoh Neco hi nunhaadona ya hi Eliakim[§] an ohah nan lala'in imbaluy Josiah ta mun'alih ad Judah ta mihukat ay Josiah an hi amana. Ya hinukatanay ngadana ta hi Jehoiakim.* Ya enekakdah Jehoahaz ta inyuydad Egypt ta hidiy nibaludana, ya hidi goh di natayana.

*Hay Aat nan Alin hi Jehoiakim ad Judah
(II Chron. 36:5-8)*

³⁵ Ya hay inat Jehoiakim an alih ad Judah ta waday mun'olog hi midat an silver ya balitu' ay Pharaoh Neco ya numbuwitona din tatagud Judah. Ya hay idatdah buwitda ya hay abalanan di hinohha.

³⁶ Ya un duwampulu ta lemay tawon Jehoiakim hidin nangete"anan nun'ali, ya himpulu ta ohay tawon hi numpapto'anad Jerusalem an kapitulyuda.† Ya hay ngadan inana ya hi Zebidah‡ an hina' Pedaiah an iRumah. ³⁷ Ya nan nappuhiy ina'inat Jehoiakim an pahiwona ahan hi Apo Dios an umat hidin ina'inat din a'apunah hopapna.

24

¹ Ya heden gutud di nun'alian Jehoiakim ya

§ **23:34** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios di mangihina.*

* **23:34** Hay pohdonan ibaga ya *hi Jehovah di mangihina*, at ihnay itang hi nun'abhiwanah nan nahhun an ngadana. † **23:36** Hay nun'alianad Judah ya hidin 609-598 B.C. ‡ **23:36** Hay pohdonan ibaga ya *nidat.*

binuhul Nebuchadnezzar* an alid Babylon di ad Judah, ya na'abak nan Alin hi Jehoiakim, at numbayad goh hi buwit hi tuluy tawon.† Mu la'tot ya ma'angohhoy, at agguy immidat. ² Ya hennag Apo Dios nan iBabylon, ya nan i'Aram, ya nan iMoab, ya nan holag Ammon ta umuyda gubaton da Jehoiakim ad Judah. Ya manu ay hennagna dida ya ta pumpa"idad Judah ta mipa'annung din inalina an Dios an imbaag din baalna. ³ Ya mahapul an ma'at hanad Judah ti hi Apo Dios di ad mandal ta way aton nan tatagud Judah an mun'a'ubah ta adina dida tigon an dumalat nan do'ol an bahol nan Alin hi Manasseh ya nan ina'inatnan nun'appuhi. ⁴ Ya namamah din inatnah nan tatagun mi'id di baholda, mu pinatoyna dida ta nan dalada ya benla'na nan lutad Jerusalem, at hi Apo Dios ya adina ahan aliwan henen nappuhin numbaholan Manasseh.

⁵ Ya an amin din ina'inat Jehoiakim ya nitudo' hinan liblun Nitud'an nan Na'ulgudan di Ina'inat nan A'alid Judah. ⁶ Ya unat goh natoy hi Jehoiakim ya han imbaluynan hi Jehoiachin di nihukat ay hiyah nun'ali.

⁷ Ya agguy mahkay naknakak nan alid Egypt hinan babluyna‡ ti wah nad ugwan nan alid Babylon, ya hinakupdan amin nan lugal an din hinakupna tuwalih din hopapnan mete"ah nan

* **24:1** Hay pohdonan ibaga ya *he" a Nabu ya halimunam nan imbaluy'un lala'i*, ya hi Nabu di ohan bulul nan iBabylon. Ya hay nun'alian Nebuchadnezzar ad Babylon ya hidin 605-562 B.C.
 † **24:1** Unu hidin 604-602 B.C. ‡ **24:7** Manu ay ti inabak nan iBabylon nan i'Egypt ad Carchemish hidin 605 B.C. (Jer. 46:2).

Wangwang an Euphrates ta nangamung hidih nan wangwang an igad ad Egypt.

*Hay Aat nan Alih ad Judah an hi Jehoiachin
(II Chron. 36:9-10)*

⁸ Hi Jehoiachin[§] ya un himpulu ta waluy tawonah din nangete^{an}anun'alih ad Judah, ya tuluy tawon di numpapto^{an}ad Jerusalem an kapitulyuda.* Hay ngadan inana ya hi Nehushta an hina' Elnathan an iJerusalem. ⁹ Ya nan nappuhiy ina^{inat}nan pinahiwnah Apo Dios ti inunudna din ina^{inat} din hi amana.

¹⁰ Ya heden gutud di nun'alian Jehoiachin ya immuy nan tindalun Nebuchadnezzar an alid Babylon ta gubatondad Jerusalem, at lini^{ub}da nan babluy. ¹¹ Ya nidatong hi Nebuchadnezzar an alid Babylon hinan babluy an lini^{ub} nan tindaluna. ¹² At himmuku mah hi Jehoiachin an alid Judah, ya hi inana, ya nan tatagalana, ya nan u^{upihyalna}, ya nan nun^{abag}tun tataguna.

Ya heden miyawalun tawon[†] hi numpapto^{an}an Nebuchadnezzar di himmukuan Jehoiachin ay hiya. ¹³ At nun^{alan} Nebuchadnezzar an amin nan nun^{anginan} gina^{un} wah nan Timplu ya nan nun^{anginan} gina^{un} wah nan palasyu ta nun^{iyuydad} Babylon, ya numpa^{idan} amin din inusaldah nan Timplun hay balitu' di nam^{maanda} an din impiyamman Solomon an din alid Israel, ya manu ay na^{at} di umat hina ta nipa^{annung} din inalin Apo Dios. ¹⁴ Ya enekakna

§ 24:8 Hay pohdonan ibaga ya hi Apo Dios di mangidat hi abalinana ta minaynayun. * 24:8 Hay nun^{alianad} Judah ya hidin December, 598-March 16, 597 B.C. † 24:12 Unu 597 B.C.

nan nun'ala'eng an tatagud Jerusalem an niddum an amin nan a'ap'apuda, ya an amin nan linala'in tindalun mun'abi'ah, ya an amin nan nun'ala'eng an mun'ammah abung, ya mumpumbohal hi gumo'. Ya hay uyapdan amin ya himpuluy libu. Ya anggay nan nun'awotwot ahan an tataguh nan babluйда di inangangda.

¹⁵ At impiyuy Nebuchadnezzar da Jehoiachin, ya hi inana, ya nan a'ahawana, ya din upihyalna, ya an amin din nun'abagtuy haadnan tataguh ad Judah ta impibaludna didad Babylon. ¹⁶ Ya nun'itnudda goh din linala'in nun'atulid an tindalu an hay uyapdan amin ya pituy libu, ya din hinlibun nun'ala'eng an mun'ammah abung, ya nan mumpumbohal hi gumo', ya an amin nan linala'in mabi'ah an mabalin an muntindalu. ¹⁷ Ya pento' nan alid Babylon hi Mattaniah‡ an hi ulitaon Jehoiachin ta hiyay alid Judah, ya hinukatany ngadana ta hay impingadana ya hi Zedekiah.§

*Hay Aat nan Alih ad Judah an hi Zedekiah
(II Chron. 36:11-16; Jer. 52:1-3)*

¹⁸ Ya hi Zedekiah ya duwampulu ta ohay tawonah din nangete"anan nun'alid Judah. Ya numpapto' hi ad Jerusalem an kapitulyudah himpulu ta ohay tawon.* Ya hay ngadan inana ya hi Hamutal an hina' Jeremiah an hay babluyna ya ad Libnah. ¹⁹ Ya nan nappuhiy ina'inatnan pahiwon Apo Dios ti enyengngohnah din nappuhin ina'inat

‡ **24:17** Hay pohdonan ibaga ya *hiya ya adaw an indat Apo Dios.*

§ **24:17** Hay pohdonan ibaga ya *hi Apo Dios ya na'ahhamad.*

* **24:18** Hay nun'alianad Judah ya hidin 597-586 B.C.

nan Alin hi Jehoiakim. ²⁰ Ya manu ay na'at ay dida hatu ti dumalat nan bungot Apo Dios hinan tatagud Jerusalem ya ad Judah, at hiyanan la'tot ya numpakakna dida ta mi'id di na'angang enen babluyda.

Hay Na'abakan ad Jerusalem

(II Chron. 36:17-20; Jer. 39:1-10; 40:7-9; 41:1-3, 16-18; 52:4-27)

Ya palpaliwan ya nan Alin hi Zedekiah ya din'ugna nan alid Babylon.†

25

¹ At heden miyahiyam an tawon hi numpapto'an Zedekiah hidin miyapulun bulan hinan miyapulun algaw eden bulan* ya initnud Nebuchadnezzar an alid Babylon nan do'ol an tindaluna ta immuyda ginubat ad Jerusalem, ya nun'iyammaday kampudah nan nunlene'woh ta lini'ubda nan babluy. ² At linili'ubdan ginuwalyaan ta nangamung himpulu ta ohay tawon† eden numpapto'an nan Alin hi Zedekiah. ³ Ya heden miyahiyam an algaw eden miyapat an bulan‡ ya napuhandah ma'an, at nete"ay batel hidih nan babluy ti mi'id di pangngalandah ononda. ⁴ Ya waday tinnig nan Alin hi Zedekiah hi naguhngaw hinan allup, ya nunhahapitda din tindalu ta lumayawda, mu linili'ub nan iBabylon

† **24:20** Anaad ta din'ugna nan alid Babylon? Hay kulugon nan udum ya hidin 589 B.C. ya ente"an Pharaoh Apries (unu Hophra) an nun'alid Egypt, at ninomnom Zedekiah nin an mumpabadang ay hiya ta olom ya abakonda nan iBabylon. * **25:1** Unu Tabeth

10, 588 B.C. (unu January 15, 588 B.C.). † **25:2** Unu 586 B.C.

‡ **25:3** Unu Tammuz 9 (unu July 18).

nan babluyda, at henodda ta nahdom ya unda lumayaw an amin din tindalun Zedekiah. Ya hay nange'wanda ya din pantaw di allup an nedelloh hinan numbattanan nan duwan natpeng an allup hinan way galden nan ali, ya inipluydah dih nan way Nundotal an Jordan. ⁵ Mu numpudug nan tindalun di iBabylon ta nangamung unda inah'upan nan Alin hi Zedekiah, ya dempapda hiyah nan way nundotal an lutan neheggon hi ad Jericho. Mu an amin nan tindaluna ya tinaynanda hiya, at limmayawda. ⁶ At dempapda nan ali, ya inyuydah nan alid Babylon an wah di ad Riblah ta hidiy nanumalyaan nan Alin hi Nebuchadnezzar ay hiya. ⁷ Ya numpatoyda nan imbabaluynah nan way hinagangna ta nalpah ya binulawday matana, ya binangkilinganda hiya ya unda iyuy ad Babylon.

Hay Nama"iandah nan Timplun Apo Dios

⁸ Ya heden miyalemay bulan hinan miyapitun algaw eden miyapulu ta hiyam an tawon§ hi numpapto'an nan Alin hi Nebuchadnezzar hi ad Babylon ya immuy hi ad Jerusalem nan upihyal nan alid Babylon an ap'apun goh di tindalu an hay ngadana ya hi Nebuzaradan.* ⁹ Ya genhobna din Timplu, ya din palasyu, ya an amin din a'abung nan nun'abagtun tatagu. ¹⁰ Ya hay inat goh nan tindaluna ya numpa"idan amin din natpeng an

§ 25:8 Unu August 14, 586 B.C. (mu waday nob'on an petsan nitudo' hi Jer. 52:12, at bahaom nan footnote hidi ta innilaom di aatna). * 25:8 Hay pohdonan ibaga ya *hi Nebo ya waday enelo'na ta mawaday holagna*, ya hi Nebo di ohan bulul di iBabylon.

allup ad Jerusalem. ¹¹ Ya initnud Nebuzaradan an amin din tatagun wah nan babluy an din na'angang, ya nan udum an tataguh di, ya din nangiyuy an agguy ni'pattoy ay Nebuchadnezzar ta inyuyna didah ad Babylon. ¹² Mu inangang nan ap'apun di tindalun hi Nebuzaradan nan tatagun na'agwotwot ahan an mi'id di banohda ta nunhitudad Judah ta diday okod an mangitamuh nan nun'itanom an greyp ya manamuh nan payaw.

¹³ Ya numpuhit din iBabylon nan gambang an tu'ud nan Timplu, ya din gambang an nipattu'an din pa''ongol an gambang an palyu' an ma'alih Nan Baybay ta nun'iyuydan amin hi ad Babylon. ¹⁴ Ya ni'yalada goh din banga, ya daludun di dapul, ya nan ittuwan di dapul, ya din ipattu'an di hilaw, ya din duyu, ya an amin din usalon nan muntamuh nan Timplu. ¹⁵ Ya innaldan amin goh din gina'un balitu' ya silver di niyamma an o''ongol an duyu ya din pangittuwan hinan bala. ¹⁶ Mu din duwan gambang an tu'ud, ya din pa''ongol an palyu', ya din tu'ud an ipattu'ana an din impiyamman Solomon an alih nan Timplu ya mun'adamotda, at adida pa'akkilu. ¹⁷ Ti nan duwan tu'ud ya numpaddung di inata'angdan duwampulu ta han pituy umpi, ya waday na'imul an gambang an nipattu' eden utdu' nan duwan tu'ud an pitu ta han godway umpih inata'angda. Ya na'al'altian di nunlene'woh daden duwan na'imul an gambang hi pomegranates, ya waday nun'itayun hi nun'a'imul an gambang an al'altida.

Hay Nangiyayandah nan Tatagud Judah hi ad Babylon

18 Ya initnud den ap'apun di tindalu da Seraiah an Nabagtun Padi, ya hi Zephaniah an mehnod ay hiyan padi, ya nan tulun mun'ad'adug hinan pantaw nan Timplu. 19 Ya ni'yalada goh din na'angang hinan babluy an mangipapto' hinan tindaluh unda umuy mibuhul, ya din leman manugtugun hinan ali, ya ta'on din puntudtud'on di tindaluh ngadan an amin nan mamhod an muntindalu, ya din nanom an nabagtun tatagun inah'upandah nan babluy. 20 Ya initnud Nebuzaradan didan amin, ya inyuynah nan alid Babylon an wah dih nan babluy ad Riblah. 21 Ya unat goh nidatongdad Riblah hinan babluy ad Hamath ya nun'ipapatoy nan ali didan amin.

Umat hinay na'at hinan tatagud Judah an nun'ekakdah nan babluyda.

*Hay Aat Gedaliah an Gobelnadol hi ad Judah
(Jer: 40:13—41:15)*

22 Ya pento' Nebuchadnezzar an alih ad Babylon hi Gedaliah an hina' Ahikam an ap'apun Shaphan ta hiyay gobelnadol hi ad Judah hi mangipapto' hinan tatagun inangang nan alid Babylon. 23 Ya unat goh dengngol din u'upihyal ad Judah ya din tindalun din agguy himmuku an pento' Nebuchadnezzar hi Gedaliah ta gobelnadol ya immuyda niddum ay hiyah did Mizpah. Hiya hatuy u'upihyal: Hi Ishmael an hina' Nethaniah, ya hi Johanan an hina' Kareah, ya hi Seraiah an hina' Tanhumeth an nalpuh nan babluy ad Netophath, ya hi Jaazaniah an nalpud Maakah, ya nan holagna. 24 Ya inalin Gedaliah ay diday, “Adi ayu tuma'ot hinan u'upihyal ad

Babylon. At mabalin an mi'hitu ayuh tu, mu mahapul an itamuanyu nan alid Babylon, at mid ma'at ay da'yu.”

²⁵ Mu unat goh naluh di pituy bulan eden tawon† ya nidatong ad Mizpah hi Ishmael‡ an hina' Nethaniah an ap'apun Elishama an hiyay niddum hinan pamilyan di ali, ya immuy ad Mizpah an didan amin hinan himpulun tataguna ta patayondah Gedaliah, ya ni'patoyda goh din tataguna an ta"on nan iJudah ya iBabylon an wah di an ni'yibbana. ²⁶ Ya unat goh dengngol an amin din na'angang an iJudah an din nun'awotwot, ya din adadangyan, ya nan a'ap'apun di tindalu ya timma'otda, at numpangalayawdan amin ad Egypt ti timma'otdah aton nan iBabylon ay dida.

*Hay Nibo'tanan Jehoiachin hi Nibaludana
(Jer. 52:31-34)*

²⁷ Ya heden miyatulumpulu ta pituy tawon eden nibaludan Jehoiachin an alih ad Judah ya nihukat hi Awel-Marduk§ an nun'alih ad Babylon, ya heden hopap di tawon an nun'aliana ya inggohgohanah Jehoiachin an alih ad Judah, at imbo'tanah nan nabaludana eden miyapulu ta duwan bulan hidin miyaduwapulu ta pituy algawna.* ²⁸ Ya ma'ma'ullay hi Awel-Marduk ay Jehoiachin hidin nibo'tanana, ya nidugdugah di

† 25:25 Unu October 586 B.C. ‡ 25:25 Hay pohdonan ibaga ya *donglon Apo Dios*. § 25:27 Hay ohan ngadana ya hi *Amel-Marduk*, ya hay pohdonan ibaga ya *nan lala'in hi Marduk* (hi Marduk di ohan bulul ad Babylon). Ya hay nun'alianad Babylon ya hidin 562-560 B.C., ya hiyay imbaluy Nebuchadnezzar. * 25:27 Unu March 22, 561 B.C.

inatnan nanalimun ay hiya ya un din inatnah din udumnan a'alín imbo'tana an din i'ibban Jehoiachin ad Babylon. ²⁹ At na'abulut an inaan Jehoiachin din lubung di balud ta nunhukat hi maphod an lubung. Ya inyabulutna goh ta abigabigat ya gun mi'yibun hinan lamehaan di alid Babylon ta me"an ay hiya eden ataguna. ³⁰ Ya heden amataguna ya gun idat nan aliy pihuh mun'olog hi mahapulnah abigabigat, ya na'at hene ta engganay natoy hi Jehoiachin.

Nan Hapit Apo Dios
Ifugao, Batad: Nan Hapit Apo Dios (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Batad Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Audio recording © 2012 Hosanna

All rights reserved.

2021-02-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

73caf6e3-622f-5761-a5ec-fa654aef623d